

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Oikeus vihapuheeseen?

Sananvapauskysymykset maahanmuuttopolitiikkaa
arvostelevassa verkkokeskustelussa

Matleena Sofia Kantola

Helsingin yliopisto

Valtiotieteellinen tiedekunta

Sosiaalitieteiden laitos

Viestinnän oppiaine

Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2013

Tiedekunta/Osasto - Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos - Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos
Tekijä - Författare – Author Matleena Kantola		
Työn nimi - Arbetets titel – Title Oikeus vihapuheeseen? Sananvapauskysymykset maahanmuuttopolitiikkaa arvostelevassa verkkokeskustelussa		
Oppiaine - Läroämne – Subject Viestintä		
Työn laji - Arbetets art – Level Pro gradu -tutkielma	Aika - Datum – Month and year Toukokuu 2013	Sivumäärä - Sidoantal – Number of pages 91
Tiivistelmä - Referat – Abstract		
<p>Tämän tutkimuksen aiheena on yksi vihapuheen määritelmää käsittelevä verkkokeskustelu. Tavoitteena on selvittää, millaisia merkityksiä vihapuheelle annetaan maahanmuuttopolitiikkaa arvostelevalla keskusteluforumilla. Teoreettinen viitekehys nojaa aiempaan tutkimukseen maahanmuuttoasenteista, verkkokäyttäytymisestä ja sananvapaudesta.</p> <p>Aggressiivisen keskustelun on väitetty lisääntyneen julkisuudessa. Erityisesti maahanmuuttoa ja vähemmistöjen oikeuksia koskevat aiheet aiheuttavat kiivaita keskusteluja varsinkin verkossa. Vähemmistön edustajien lisäksi yhä useampi poliitikko, asiantuntija, tutkija tai toimittaja on kokenut joutuneensa vihapuheen ja uhkailujen kohteeksi. Euroopan neuvoston ministerikomitean mukaan vihapuhe on ilmaisua, jolla levitetään, yllytetään, edistetään tai oikeutetaan rotuvihaa, muukalaisvihaa, antisemitismiä tai muunlaista vihaa, joka perustuu suvaitsemattomuuteen. Vihapuheelle löytyy kuitenkin monta määritelmää ja tulkintaa.</p> <p>Aineisto on kerätty nettipoliisi Marko ”Fobba” Forssin aloittaman ”Avoin kutsu Hommafoorumin jäsenille keskustelemaan vihapuheesta” -keskusteluketjusta Hommaforumilta. Keskustelu käytiin 1.8.-5.9.2011, ja ketjussa on 815 viestiä, joista on tarkasteltu 270 viestiä. Tutkimusmenetelmänä on laadullinen sisällönanalyysi ja teemoittelu. Tutkimuksessa on etsitty teemoittelun avulla vastauksia siihen, mikä keskustelijoiden mielestä on vihapuhetta ja millaisiin teemoihin vihapuhe liitetään. Menetelmän tukena on käytetty myös kvantitatiivista koodausta.</p> <p>Tässä tutkimuksessa keskustelijoiden käsitykset vihapuheesta jakautuvat sen mukaan, käsitetäänkö vihapuhe reaalisena käsitteenä. Jotkut keskustelijat pitävät vihapuhetta käsitteenä, joka voitaisiin halutessa määritellä rajatusti, kun taas toisten keskustelijoiden mukaan vihapuhe on epämääräinen, keksitty ”muotisana”. Vihapuhe liitetään viiteen teemaan - politiikkaan, tasa-arvoon, tunteisiin, tabuihin ja sananvapauteen. Tasa-arvo korostuu keskeisimpänä teemana. Vähemmistöillä ja tietyillä kansanryhmillä nähdään olevan enemmän sekä oikeuksia käyttää vihapuhetta että suojaa vihapuhetta vastaan kuin enemmistöillä. Tätä pidetään epäoikeudenmukaisena. Vihapuheilmiö liitetään demokraattisiin oikeuksiin ja toisaalta henkilökohtaiseen itseilmaisuuksiin.</p> <p>Vihapuheen katsotaan olevan sana, jota käytetään vihan lietsomiseen toisinajattelijoita kohtaan. Kaikki vihapuhe ei ole keskustelijoiden mukaan samanarvoista. Keskustelijoiden mielestä tulisi erottaa toisistaan suunnitelmallinen, uhkaava ja vihatekoihin tähtäävä vihapuhe, sekä pelkkä vihainen puhe, kritiikki tai negatiivisten asioiden julkituonti. Keskustelijoiden mukaan myös valtaväestö voi olla uhkaavan vihapuheen kohteena. Kirjoittajien mielestä avoin julkinen keskustelu maahanmuuttopolitiikasta ja toisaalta positiivisen syrjinnän lakkauttaminen vähentäisivät vihapuhetta.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Vihapuhe, maahanmuutto, sananvapaus, verkkokeskustelu, keskustelufoorumi		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Valtiotieteellisen tiedekunnan kirjasto		

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	2
1.2. Tutkielman rakenne	4
2. Aikaisempaa tutkimusta maahanmuuttoon liittyvästä vihapuheesta	4
2.1. Maahanmuutto ja monikulttuurisuus arvostelun kohteena	5
2.2. Poliitikot maahanmuuttokritiikin keskiössä.....	7
2.3. Vihapuhe: uutispimennosta otsikoihin	9
2.4. Maahanmuuttoasenteiden tutkimus.....	12
2.5. Vihapuheen rajamailla: rasismien ulottuvuudet	14
3. Netiketistä trollaukseen ja vihan levittämiseen – miten verkossa keskustellaan?.....	17
3.1. Miten yhteisöllisyys ja ryhmänormit muodostuvat verkkokeskusteluissa?	18
3.2. Anonymiteetti kilpenä ja miekkana	20
3.2.1. Anonymiteetin varjopuoli: trollaus	22
3.3. Verkkoyleisöjen pimeä puoli: vihan levittäminen	23
4. Sananvapaus: oikeus ja sen rajat	24
4.1. Sananvapaussopimukset Suomessa ja kansainvälisesti.....	25
4.1.1. Sananvapaus on oikeutta ajatella toisin	26
4.1.2. Sananvapaus on vallankäyttöä.....	27
4.2. Sananvapauden rajat – milloin vihapuhe menee liian pitkälle?	28
4.2.1. Uusia keinoja vihapuheen torjuntaan: nettipoliisi ja vihapuhetyöryhmä	29
4.2.2. Rangaistava vihapuhe	30
4.2.3. Rassistiset motiivit	32
4.3. Median ja keskustelupalstojen itsesääntely	33
5. Hommaforum.....	34
5.1. Verkkoyleisö maahanmuuttokeskustelun ytimessä.....	34
5.2. Aikaisempaa tutkimusta Hommaforumista	36
6. Tutkimuksen kulku	38
6.1. Tutkimusaineisto.....	39
6.1.1. Tutkimusaineiston taustaa.....	39
6.2. Analyysin eteneminen.....	41
6.3. Tutkimusmenetelmä: teemoittelu.....	42
7. Tulokset.....	47

7.1. Mikä keskustelijoiden mielestä on vihapuhetta?	47
7.2. Millaisiin teemoihin vihapuhe liitetään?.....	50
7.3. Teemojen jännitteet	65
7.3.1. Teemojen jänniteryhmä 1: Eliitti - kansa, enemmistö - vähemmistö, verkko - perinteinen media.....	65
7.3.2. Jänniteryhmä 2: Demokratia ja individualismi.....	68
7.4. Kvantitatiivinen analyysi	69
7.5. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen.....	71
8. Pohdinta	72
8.1. Tutkimuksen arviointia	74
8.2. Mitä uutta tutkimus toi?	75
8.3. Mitä tapahtuu vihapuhekeskustelun jälkeen?.....	77
Lähteet	80
Aineisto	80
Teokset ja artikkelit.....	80
Lait ja ohjeistukset	87
Uutiset ja lehtijutut	88
Muut verkkolähteet	89
Luentomateriaalit:	90

1. Johdanto

”Vihapuhekeskustelussa ei häiritse vain sen epämääräisyys. Eniten häiritsee se, että sen piikkiin voidaan laittaa lähes mitä tahansa.” (totuudentorvi)

Anders Behring Breivik julkaisi 22.heinäkuuta 2011 verkossa 1500-sivuisen manifestin nimeltä ”Eurooppalainen itsenäisyysjulistus”. Breivik lähetti manifestinsa sähköpostitse 1003 vastaanottajalle, joiden uskoi jakavan hänen anti-islamistiset näkemyksensä. Manifestissa viitattiin yli 500 linkkiin, kuten uutisiin ja anti-jihadistisiin sivuihin (Horsti 2012, 3; ks. myös Yle Uutiset 23.7.2011: Epäilty on äärioikeistolainen uskonkiihkoilija). Manifestin lähettämisen jälkeen Breivik surmasi Osllossa sekä Utøyän saarella yhteensä 77 ihmistä. Norjan terrori-iskun myötä Suomen poliisi tehosti äärioikeiston toiminnan ja verkkokirjoittelun seuraamista (Yle, Jenni Mehtonen 24.7.2011: Äärioikeisto suurennuslasin alle myös Suomessa). Breivikin tapaus liitettiin Suomessa vuosina 2007 ja 2008 tapahtuneisiin Jokelan ja Kauhajoen koulusurmiin, joiden tekijät levittivät manifestejaan netissä samaan tapaan kuin Breivik ennen tekojaan. Pamflettien levittämisen lisäksi Breivik ja kouluampujat olivat aktiivisia omissa verkkoyhteisöissään, ja heidän ympärilleen oli verkossa syntynyt kannattaja- ja ihailijayhteisöjä (Oksanen, 2012).

Suomen koulusurmat ja Utøyän saaren joukkosurma Norjassa 2011 ovat ääriesimerkkejä siitä, mihin vihapuheen pelätään johtavan – viharikoksiin. Vihapuhe nousi Norjan tapahtuminen jälkeen mediajulkisuuden keskeiseksi puheenaiheeksi. Poliitikot ja median edustajat totesivat, että julkisen keskustelun ja argumentaation tavat ovat muuttuneet jyrkemmiksi ja aggressiivisemmiksi.

Euroopan neuvoston ministerikomitean mukaan vihapuhe on sellaista ilmaisua, jolla levitetään, yllytetään, edistetään tai oikeutetaan rotuvihaa, muukalaisvihaa, antisemitismia tai muunlaista vihaa, joka perustuu suvaitsemattomuuteen (Euroopan komitea, Fact sheet 4: Hate speech, 31.7.2009). UNESCO:n määritelmän mukaan suvaitsevaisuus on maailmamme kulttuurien kunnioitusta, hyväksymistä ja arvostamista. Suvaitsevaisuus tarkoittaa sekä jokaisen oikeutta omaan vakaumukseen että toisten vakaumusten kunnioittamista (UNESCO:n yleiskokous: Declaration of the Principles of Tolerance, 1995). Suomessa vihapuhe-sana ei ole toistaiseksi vakiintunut kieleen kuten englannin kielen *hate speech*. Vihapuhe viittaa kuitenkin vanhaan poliittiseen ilmiöön, jossa vastustajaa on solvattu oman viiteryhmän kiinteyden tai

vastakkainasettelujen vahvistamiseksi (Rinne 2012, 9). Vihapuhe ei kutsu dialogiin vaan pyrkii vaientamaan kohteensa ja on kuin ”isku kasvoja vasten” (Delgado 2006, sivu x).

Englannin kielessä tunnetaan termi *hate site*, jolla tarkoitetaan internetin vihasivuja. Sananvapauden kannalta verkko eroaa perinteisistä medioista olennaisesti kahdella tavalla. Ensinnäkin julkaisukynnys on selvästi matalampi ja toiseksi tietojen hakeminen ja levittäminen on helpompaa ja tehokkaampaa kuin printissä, radiossa tai televisiossa (Kuronen 1996, 253). Myös epädemokraattiset ryhmät käyttävät verkkoa keskinäiseen viestintään ja organisoitumiseen, julkisen tietoisuuden lisäämiseen, sympatian tavoitteluun ja jopa suoranaisiin terroritekoihin. Internet ei erottele käyttäjiä tai sisältöjä, sillä ruoka- ja pommireseptit ovat lähtökohtaisesti samanarvoisia. (Aula, Matikainen & Villi 2008, 15.) Verkko kasvattaa ryhmien voimaa ryhmän sisällöstä riippumatta (Cortese 2006, 49), ja vahvistaa ääriajattelua (Hänninen & Hänninen 2010, 20). Voidaankin sanoa, että ”elämme hyvin laajan sananvapauden aikaa” (Hänninen & Hänninen 2010, 254).¹ Vihapuheilmaisuja käyttävän henkilön todellisia motiiveja on usein vaikea tulkita, erityisesti jos vihapuhetta puhutaan verkossa. Toisaalta verkkouhkailu voi siirtyä myös todelliseen elämään ja muuttua teoiksi (Maasilta 2012, 28).

Vihapuhe voi kohdistua muun muassa pakkoruotsiin, seksuaalivähemmistöihin, tai ravitsemustieteilijöihin, mutta tämä tutkimus keskittyy maahanmuuttajiin ja etnisiin vähemmistöihin kohdistuvaan vihapuheeseen. Rajaan vihapuhenäkökulman maahanmuuttopolitiikkaa koskevaan vihapuheeseen, koska maahanmuuttokeskustelu tuntuu usein synnyttävän vihapuhetta. Maahanmuutto on teema, joka herättää mielipiteitä ja asenteita. Mediassa maahanmuuttoa käsittelevät jutut saavatkin yleensä aikaan palauteryöpyn, ja monet maahanmuuttoasioiden kanssa työskentelevät henkilöt ovat jopa ryhtyneet välttämään julkisuutta ja kieltäytymään haastatteluista herjaamiskampanjoiden pelossa (Maasilta 2012, 47; ks. myös Keskinen, Rastas & Tuori 2009, 13).

1.1. Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Kun seurasin mediassa pyörinyttä vihapuhekeskustelua syksyllä 2011, vaikutti siltä, että vihapuheen käsitettä käytettiin aktiivisesti ja vihapuhetta nähtiin kaikkialla. Kenelläkään ei

¹ Kirjailija- ja toimittajaveljesten Jera ja Jyri Hännisen Tuhansien aatteiden maa (2010) on pamflettimainen katsaus ja tietokirja suomalaisista ääriilikeistä.

kuitenkaan tuntunut olevan selvää käsitystä siitä, mitä vihapuhe tarkoitti eikä sanalle ollut määritelmää, josta kaikki keskustelijat olisivat olleet yksimielisiä. Vihapuhe tuntui sanana keinotekoiselta ja suomen kieleen huonosti sopivalta. Tämän tutkimuksen tavoitteena on siis antaa näkökulmia ensinnäkin siihen, mitä vihapuhe on ja toiseksi miten vihapuheesta voisi puhua. Tutkimuksen kohteena on verkkokeskustelu, jossa keskustelijat pyrkivät määrittelemään vihapuheen käsitettä, merkityksiä ja julkisen vihapuhekeskustelun epäkohtia.

Vihapuhe on kiinnostava ja ajankohtainen termi, koska se liikkuu sananvapauden, sensuurin, kunnianloukkauksen ja hyvien tapojen ulottuvuuksien välillä. Vihapuheessa tunteellinen ilmaisu ja perustellut argumentit ovat konfliktissa. Toisaalta myös näennäisesti rationaalinen ja looginen argumentointi voi lukeutua vihapuheeseen. Mielenpaineet eroavat siinä, onko vihapuheessa kyse retoriikan tavasta vai puheen sisällöstä. Vaikeutena onkin tasapainoilu mielipiteen ilmaisun vapauden, ja toisaalta ihmisarvon loukkaamattomuuden välillä. Tämä tutkimus kertoo myös vihapuhekeskusteluun ja vihapuheen käsitteeseen liittyvistä epäkohdista ja ongelmista.²

Pyrin lähestymään vihapuheen käsitettä avoimesti ja problematisoiden. Määrittelen vihapuheen tietyksi kielenkäytön tavaksi, jossa esiintyy halventavia, vähätteleviä, leimaavia tai avoimen aggressiivisia asenteita tiettyä ihmistä tai ihmisryhmää kohtaan. Vihapuhe saattaa rikkoa ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa. Kannatan kuitenkin myös sananvapautta ja avointa keskustelua. Tällä tutkimuksella pyrin lisäämään tietoa siitä, miten vihapuhe saa erilaisia merkityksiä tulkitsijasta riippuen ja millaisia jännitteitä vihapuhekeskusteluun liittyy. Tällainen ymmärrys voi olla hyödyllinen myöhemmissä keskusteluissa tai tutkimuksissa jotka liittyvät vihapuheeseen, sen sääntelyyn tai avoimempaan keskusteluun.

Koska vihapuhetta pidetään erityisesti sosiaalisen median ilmiönä, on mielekästä tarkastella vihapuheen määritelmää verkkokeskustelijoiden näkökulmasta keskustelufoorumin ympäristössä. Tämän tutkimuksen aineistona on maahanmuuttopolitiikka-aiheiden ympärille syntyneen Hommaforumin keskusteluketju ”Avoin kutsu Hommaforumin jäsenille keskustelemaan vihapuheesta”. Keskustelu käytiin 1.8.–5.9.2011. Keskustelun laajuus oli 815 viestiä. Tarkastelemani aineisto käsittää 270 viestiä. Tarkoitukseni on selvittää, mikä kyseiseen keskusteluketjuun osallistuneiden kirjoittajien mielestä on vihapuhetta, ja millaiset teemat liittyvät vihapuheeseen.

² Lisäksi olen ollut mukana Tampereen yliopiston Journalismin ja viestinnän tutkimuskeskuksen Cometin Aggressiivinen keskustelukulttuuri sananvapautta kaventamassa? -tutkimusprojektissa, jossa on käsitelty aggressiivisen keskustelukulttuurin vaikutusta julkisen keskustelun moniäänisyyteen ja sananvapauteen.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1) Mikä keskustelijoiden mielestä on vihapuhetta?
- 2) Millaisiin teemoihin vihapuhe liitetään?

Vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni tarkastelemalla keskustelijoiden mielipiteitä, käsityksiä ja määritelmiä vihapuheesta. Kun keskustelijat puhuvat vihapuheilmiöstä, he yhdistävät vihapuhekeskustelun tiettyihin aiheisiin. Vastaan siis toiseen tutkimuskysymykseeni erittelemällä teemoja, joihin keskustelijat liittävät vihapuheen käsitteen ja vihapuhekeskustelun julkisuudessa.

1.2. Tutkielman rakenne

Vastatakseni tutkimuskysymyksiini, laadin ensin kirjallisuuskatsauksen selvittääkseni vihapuheen käsitteen taustaa. Luvussa kaksi esittelen vihapuhetta koskevaa aikaisempaa tutkimusta. Kolmannessa luvussa käsittelen verkon keskustelupalstoja, joissa vihapuhe näyttää voimakkaimmin kehittyvän. Neljännessä luvussa selvitän, miten sananvapausoikeudet ja lainsäädäntö määrittelevät rangaistavan vihapuheen. Viidennessä luvussa kerron tarkemmin Hommaforumista, josta tutkimusaineistoni on kerätty. Kuudennessa luvussa esittelen tutkimusmenetelmäni teemoittelun. Seitsemännessä luvussa teen analyysin ensin kvalitatiivisesti tarkastelemalla valittuja kommentteja laadullisella sisällönanalyysillä, sitten kvantitatiivisesti luokittelemalla kommentit yleisempiin teemoihin niiden frekvenssin mukaan. Lopuksi kerron tulokset ja johtopäätökset.

2. Aikaisempaa tutkimusta maahanmuuttoon liittyvästä vihapuheesta

Maahanmuuttopolitiikasta ja sen seurauksista on tullut yksi keskeisimmistä yhteiskunnallisista, ja samalla tunteita herättävistä puheenaiheista. Poliitikkojen ja kansalaisten maahanmuuttoasenteet kiinnostavat niin mediaa kuin tutkijoitakin. Kiivaita kannanottoja nostetaan toisaalta esiin, toisaalta tuomitaan julkisuudessa. Tutkijat haluavat ymmärtää entistä paremmin, mitkä syyt johtavat vihapuheeseen ja vihatekoihin, joten maahanmuuttovastaisten asenteiden, erilaisten rasismien muotojen ja rasismiin liittyvien ajattelutapojen tutkimus on kasvanut.

2.1. Maahanmuutto ja monikulttuurisuus arvostelun kohteena

Keskustelu maahanmuuttopolitiikasta nousi esille Suomessa uudella tavalla vuoden 2008 kunnallisvaaleissa. Vuonna 2011 siitä tuli yksi eduskuntavaalien pääteemoista (Maasilta 2012, 7). Näiden vuosien aikana maahanmuuttokeskustelun sävy julkisuudessa muuttui. Uusi käsite, maahanmuuttokriittisyys, otettiin käyttöön.

Maahanmuuttotutkijoiden mukaan suomalaiselle maahanmuuttokeskustelulle on ominaista pyrkimys kieltää tunteet: maahanmuutosta puhutaan avoimesti, mutta ”kriittisesti”. Kriittiko- statuksella maahanmuuttoa vastustavien ryhmittymä on pyrkinyt profiloitumaan analyttiseksi ja arvostetuksi keskustelukumppaniksi (Nikunen 2010, 11). Mediassa ei ole selitetty, mitä maahanmuuttokriittisyydellä tarkoitetaan (Horsti & Nikunen 2012, 17–18; Nikunen 2010, 11; Keskinen 2009). Niin sanotut maahanmuuttokriittiset ovat siis keksineet kyseisen sanan itse ja media on ottanut kyseisen käsitteen annettuna.

Maahanmuuttokeskustelun nimittäminen maahanmuuttokriittiseksi saa sen kuulostamaan lähtökohdiltaan positiiviselta ja harkitsevalta suhtautumiselta maahanmuuttoon, vaikka keskustelujen näkemykset ovat usein jyrkkiä ja polarisoituneita. Kriittisyys tarkoittaa ilmiöiden monimutkaisuuden ymmärtämistä, eikä jonkin asian tai ihmisryhmän vastustamista, vaan arvioivaa ja perustelevaa lähestymistapaa. (Keskinen, Rastas & Tuori 2009, 13.)³ Maahanmuuttokriitikot ovat kritisoineet muun muassa sekä maahanmuuttajien tukipalveluita positiivisesta syrjinnästä, että mediaa rikollisten ulkomaalaistaustojen sensuroinnista.

Maahanmuuttokritiikin nousu ja talouden taantuma nähdään usein toisiinsa kytkeytyvinä asioina. 1990-luvun etninen moninaistuminen mursi myytin Suomesta etnisesti ja kulttuurisesti poikkeuksellisen yhtenäisenä maana. Yhtenäisyyden myytti puolestaan juontaa juurensa 1800-luvulta, kansakunnan muodostamisen ajalta. (Puuronen 2011, 68.) Puurosen mukaan 1990-luvun laman aiheuttaman työttömyyden ja maahanmuuttajien määrän yhtäaikainen kasvu sai jotkut ajattelemaan, että nimenomaan maahanmuuttajat ovat työttömyyden syy. Uusliberalistinen talous- ja sosiaalipolitiikka jäädettiin sosiaalietuuksia, ja kasvatti tuloeroja. Etuuksien heikentymisestä ja elintason laskusta syytetään vieläkin maahanmuuttajia ja maahanmuuttopolitiikkaa. (emt., 204–205.) Eryteisesti lama-aikoina on tyypillistä, että etsitään syntipukkeja ja helppoja ratkaisuja ongelmiin, mikä lisää ääriajattelua (Hänninen & Hänninen 2010, 21).

³ En ole rasisti, mutta... (Keskinen, Rastas & Tuori 2009) on artikkelikokoelma, joka perustuu seminaareihin ja tutkijoiden kirjoittamiin artikkeleihin.

Huttusen mukaan maahanmuuttajista puhutaan Suomessa usein yleiskäsitteenä, joka kattaa niin pakolaiset, turvapaikanhakijat kuin työ- ja opiskeluperäiset maahanmuuttajatkin. Sen sijaan maahanmuuttokriittisyys liittyy useimmiten pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin liittyvän politiikan kritiikkiin. Vastustamisen painopiste ei ole työperäisessä maahanmuutossa, vaan humanitaarisessa maahanmuutossa sekä niin sanottujen kiintiöpakolaisten, ja turvapaikanhakijoiden vastaanottamisen kritisoimisessa. (Huttunen 2009, 117–118.) Julkiselle keskustelulle on ollut tyypillistä, että unohdetaan Suomen jo olevan monikulttuurinen yhteiskunta. Usein ”maahanmuuttajien” oletetaan olevan ryhmä, joka on jossain maan rajojen tai ainakin julkisen keskustelun ulkopuolella. (Keskinen 2009, 41.)

Milla Hannula on haastatellut pamfletissaan ”Maassa maan tavalla. Maahanmuuttokritiikin lyhyt historia” Perussuomalaisten kunnanvaltuutettu Teemu Lahtista maahanmuutto-keskustelun paradigman muutoksesta. Lahtisen mukaan isänmaallisuus ja niin sanottu maahanmuuttokriittisyys eivät ole enää pelkästään sallittuja ajattelutapoja, vaan keskeisiä valtakunnallisia puheenaiheita, joista jokaisella nimenomaan tulisi olla jonkinlainen mielipide (Hannula 2011, 47). SDP:kin otti vuonna 2010 käyttöönsä sloganin ”maassa maan tavalla”. ”Nykyään näillä mielipiteillä ei enää kohtaa silmitöntä ja kiihkomielistä, lähes uskonnonomaista vastarintaa”, Lahtinen toteaa (emt., 49).⁴

Suomalaista ääriajattelua tarkastelleiden Hännisten mielestä silloin kun SDP:n tapainen puolue alkaa puhua kuten Perussuomalaiset, Perussuomalaisten pitää puolestaan mennä retoriikassaan entistä pidemmälle. Polarisoitunut ajattelu saattaa edetä dominoteorian tapaisesti eteenpäin, kunnes hyväksytään todelliset radikaalit, ”joiden avoimen rasistinen linja alkaakin pian vaikuttaa nykyisessä mielipideilmastossa ihan järkevältä”. (Hänninen & Hänninen 2010, 255.) Toisaalta polarisoitumiskehitystä ei ole tapahtunut niin jyrkästi kuin Hänniset ennustivat, sillä monet puolueet, erityisesti Perussuomalaiset ovat irtisanoutuneet rasismista ja kieltäneet sen esiintymisen puolueessaan.

⁴ Maassa maan tavalla (2011) on itsensä maahanmuuttokriittiseksi profiloineen VTM Milla Hannulan pamfletti ja tietokirja suomalaisen maahanmuuttokriittisen ryhmittymän synnystä.

2.2. Poliitikot maahanmuuttokriitikin keskiössä

Maasillan mukaan eduskuntavaalien aikaan 2011 maahanmuuttokriittiset saivat dominoida maahanmuuttokeskustelua, koska aloite keskusteluun tuli heiltä. Media hyväksyi maahanmuuttokriittisten rakentaman vastakkainasettelun monikulttuurista politiikkaa ajavia vastaan (Maasilta 2012, 9.) Maahanmuuttokriitikot pystyivät kuitenkin jo tätä aiemmin määrittelemään keskustelun käymisen tavat ja keskeiset kysymykset (Keskinen 2009, 42). Maahanmuuttajat ja monikulttuurisuusaktivistit eivät juuri saaneet ääntään kuuluville, eivätkä päässeet kertomaan omaa näkemystään Suomen maahanmuuttopolitiikasta.

Maahanmuuttajia koskevat nettiuutiset saavat satoja kommentteja etenkin maahanmuuttopolitiikkaa kritisoivilta. Juristi ja ihmisoikeusaktivisti Husein Muhammedin mukaan kriittiset loistavat kuitenkin poissaolollaan, kun maahanmuutosta järjestetään seminaareja. Harva myöskään kirjoittaa omalla nimellään lehtien mielipidepalstoille. (Muhammed 2010, 151.)⁵ Yleisesti ottaen maahanmuuttajia ei juuri pyydetä haastateltaviksi heitä koskeviin keskusteluihin, vaan heitä edustaa joku muu asiantuntija, joka puhuu heidän äänellään.

Puurosen mukaan suurimmat puolueet (muun muassa Kokoomus, SDP, Keskusta) eivät tarttuneet näihin teemoihin, vaan yrittivät vaientaa maahanmuuttopolitiikan kritiikin. Suomessa se ei onnistunut, kuten ei muuallakaan Euroopassa. (Puuronen 2011, 207.) Toisaalta yhtä aikaa maahanmuuttokriittisen keskustelun myötä kasvoi huoli rasismien yleistymisestä, ja poliitikot esittivät vaatimuksia keskustelujen siistimiseksi (Maasilta 2012, 9).

Vallitsevan politiikan kritisoiminen on yksi demokraattisista perusoikeuksista. 2010-luvulla poliittisen kritiikin ilmapiiri on kuitenkin kiristynyt ja muuttunut ajoittain jopa uhkailuksi. Uhkailu leviää sosiaalisesta mediasta suuren yleisön tietoisuuteen, kun siitä kerrotaan perinteisen median uutisissa, pääkirjoituksissa ja kolumneissa. Vihapuheidien uutisarvo nousee julkisuudessa sitä suuremmaksi, mitä merkittävämmässä asemassa joko tekijät tai tekojen kohteet ovat poliittisessa hierarkiassa. Uhkailu ei kohdistu vain maahanmuuttajataustaisiin henkilöihin, vaan myös aiheen parissa työskenteleviin poliitikkoihin, virkamiehiin ja tutkijoihin. (Maasilta 2012, 27.)

⁵ Husein Muhammedin lainaus on Ville Hytösen pamfletista Mitä Jussi Halla-aho tarkoittaa? (2010)

Suoranaisen vihapuheen kohteeksi on joutunut esimerkiksi uutta ulkomaalaislakia vuonna 2008 ajanut maahanmuuttoministeri Astrid Thors. Maahanmuuttoministeriä kohtaan pitkään jatkunut kritiikki kulminoitui vuonna 2010 ”Olen valmis istumaan muutaman vuoden Astrid Thorsin taposta”-Facebook-ryhmään, josta Thors teki rikosilmoituksen. Yllättäen suurin osa poliitikoista pysyi tapauksesta suhteellisen vaitonaisina, eivätkä kommentoineet asiaa julkisuudessa (Maasilta 2012, 27; Keskinen 2009, 35). Thorsin tapaus on tyyppiesimerkki tunteiden ryöpsähtämisestä netissä. Vaikuttaa siltä, etteivät kaikki verkkokirjoittelijat aina tiedä, mitä verkossa on sopivaa sanoa, ja miten sisällöt voivat levitä valtajulkisuuteen (Oksanen 2012). Myös vähemmistövaltuutetut ovat saaneet yhä useampia ilmiantoja verkon vihapuheesta. Poliisi puolestaan on tutkinut verkkotekstien mahdollista rasismia, ja oikeudenkäynnit ovat yleistyneet. (Hannula 2011, 7.)

Esa Reunasan ja Auli Harjun mukaan politiikan julkisuudessa yksittäinen kuohuttava tapahtuma voi aiheuttaa kansalaisessa suuttumuksen puuskan ja motivoida mielipiteen ilmaisemiseen, esimerkiksi verkossa tai henkilökohtaisen palautteen muodossa. Pitkäkestoinen lojaalisuus tai toisaalta halveksunta esimerkiksi poliitikkoa tai puoluetta kohtaan taas voi joko ylläpitää tai ehkäistä yhteistoimintaa. Tunteet kietoutuvat myös omaksuttuihin arvoihin ja identiteetteihin ja luovat näin pitkäkestoista pohjaa yhteiskunnalliselle osallistumiselle. (Reunanen & Harju 2012, 24.)

Kevään 2011 eduskuntavaaleissa monet maahanmuuttokriittiset ehdokkaat pääsivät ensi kertaa kansanedustajiksi, ja sitä kautta kosketuksiin myös valtajulkisuuden kanssa. Joillain ehdokkailla oli vaikeuksia ymmärtää, mitä julkisuudessa voi sanoa ja miten. Mari Maasilta tarkasteli tästä esimerkkinä Perussuomalaisten tuoretta kansanedustajaa Teuvo Hakkarasta koskevaa uutisointia. Media tarkkaili erityisesti Hakkaraisen islamo- ja homofobisia kommentteja, jotka levisivät verkossa muun muassa YouTube-huumorivideoihin. Hakkarasta koskeva uutisointi kertoo siitä, miten vihapuhujina pidetyt henkilöt voivat joutua itsekin pilan ja solvauksen kohteiksi. Hakkaraisesta tulikin sosiaalisen median kestojulkkis. (Maasilta 2012, 36.)

Susanna Vehmaan mukaan harkitsemattomilla lausunnoilla irvailu ei kuitenkaan ole kaikkein hedelmällisin tapa rakentaa siltoja maahanmuutosta eri tavalla ajattelevien välille. Naurunalaiseksi tekeminen voi pikemminkin polarisoida maahanmuuttokriittisten ja niin sanottujen suvaitsevaisten näkemyksiä, kun kriittiset pysyvät verkossa ja monikulttuurisuuden puolustajat niin sanotussa laatumediassa. (Vehmas 2012, 135.) Toisaalta voidaan kysyä,

kertooko media Perussuomalaisten epäonnistuneista sanavalinnoista herkemmin kuin muiden puolueiden edustajien (Korhonen 2012, 74).

2.3. Vihapuhe: uutispimennosta otsikoihin

Lehdet ja mediarytysten verkkojulkaisut lainaavat ja viittaavat blogeihin ja sosiaalisen median maahanmuuttosisältöihin, ja vastaavasti journalistien maahanmuuttoa koskevat argumentit poimitaan usein verkkokeskustelun aiheiksi (Raittila 2009, 72; vrt. Matikainen 2009, 109). Raittilan mukaan tilanne oli päinvastainen 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa, kun journalismi vaikenä maahanmuuton negatiivisista puolista. Samalla kun poliittisesti korrekti journalismi siivosi avoimen rasmin palstoiltaan, se myös vaikenä suomalaisen yhteiskunnan rasismista ja kansalaisten maahanmuuttoa kohtaan tuntemista ennakkoluuloista. Rasismia käsiteltiin yleensä vain maahanmuuttajiin kohdistuneiden väkivaltaisten hyökkäysten yhteydessä. (Raittila 2009, 69–72.) Johanna Korhosen mukaan vihapuhe verkossa alkoi voimistua vähitellen. Journalistit eivät tehneet asialle mitään, koska ”ajattelimme kaiketi, että kyseessä on yksittäisten häirikköjen yksinäinen puuha, johon emme tunteneet mitään tarvetta kajota.” (Korhonen 2012, 72.)

Kun kielteisesti maahanmuuttoon suhtautuneet eivät saaneet ääntään kuuluviin mediassa, negatiivinen kirjoittelu siirtyi internetin keskustelupalstoille ja rasististen järjestöjen verkkosivuille. Internetin ansiosta Suomeen syntyi kahdenlaista julkisuutta suhteessa rasismiin: yhtäältä korrekti, suvaitsevaisuutta puolustava mutta samalla rasmin ongelmista vaikeneva lehdistö ja televisio, toisaalta rasististen ryhmien ennakkoluuloja ja vihaa huokuvat nettisivut. (Raittila 2009, 69–72; ks. myös Hannula 2011, 9.)

Milla Hannulan mukaan rasismistigmaa jaeltiin liikaakin, sillä myös asialliset maahanmuuttokriittiset mielipidekirjoitukset jäivät vuosikautia julkaisematta, rasistisiksi leimattuina (Hannula 2011, 9). Hannula mainitsee erityisesti Helsingin Sanomat ja Ylen maahanmuuttoon yksipuolisen positiivisesti suhtautuneina medioina. Raittilan mukaan myös poliitikot pysyivät etäällä maahanmuuttokeskustelusta ja välttelivät ottamasta kantaa tähän kysymykseen äänestäjien karkottamisen pelossa, eikä journalismi toisaalta haastanut heitä. Maahanmuuttajat itse eivät päässeet aktiivisina toimijoina julkisuuteen, eikä maahanmuuttajien ja valtaväestön välille syntynyt aitoa kohtaamista journalismissa. Dialogisia juttuja on edelleen harvoin. (Raittila, 2009; Horsti 2005.)

Yksi median uutiskriteereistä on kiinnostavuus, jonka korostaminen on levinnyt iltapäivälehdistä myös niin sanottuun laatumediaan, päivälehtiin ja sähköisiin viestimiin (Kantola 2011, 129–130). Kiinnostavuuden takia julkisuuteen pääsevät myös kärkevät mielipiteet ja ilmaisutavat, jotka eivät aiemmin ole kuuluneet journalistiseen kielenkäyttöön. Vuonna 2009 sanasto, kysymykset ja jopa kommentit, joita esimerkiksi Hommaforumilla esitettiin, päätyivät printtimedian uutisiin (Hannula 2011, 180).

Mielipidejournalismin, kolumnien sekä polarisoituneiden kantojen esittäminen journalismissa on yleistynyt ja muuttunut yhä suosittumaksi. Tämä johtuu journalismin kriisistä ja lukijakilpailusta, kun internetin merkitys ihmisten arjessa kasvaa (Horsti & Nikunen 2012, 11; Nikunen 2010, 11). Verkon reaaliaikaisuuden takia journalismin on jatkuvasti yritettävä löytää uusia näkökulmia (Kantola 2011, 130). Niin sanotut suvaitsevaisuusaiheet eivät ole yhtä mediaseksikkäitä kuin vihapuheet, koska niistä ei löydy nykyjulkisuuden kaipaamaa draamaa ja vastakkainasetteluja (Maasilta 2012, 50–51). Maahanmuuttokriittiset äänenpainot ovatkin saaneet näkyvyyttä suvaitsevaisempien näkemysten kustannuksella. Toisaalta myös pelko vihapuheen kohteeksi joutumisesta on saattanut vähentää suvaitsevaisten mielipiteiden avointa esittämistä julkisuudessa.⁶

Kaikki suomalaiset päivälehdet tarjoavat nettisivuillaan uutisten kommentointi- ja keskusteluforumimahdollisuuden. Lehtien verkkosivujen keskustelupalstat nähdään tärkeinä lukijasuhteen ja demokraattisten, osallistavien arvojen ylläpitäjänä. (Horsti & Nikunen 2012, 12.) Kaarina Nikusen tutkimuksen mukaan toimittajat suhtautuivat kuitenkin verkon keskustelupalstoihin ristiriitaisesti; toisaalta niistä löydettiin yleisöä kiinnostavia puheenaiheita ja juttuvinkkejä, joita kannatti seurata, toisaalta palstat näyttäytyivät kaatopaikkoina, joissa purettiin paha mieltä ja lietsottiin riitoja. Toimittajat pitivät erityisesti anonyymejä kommentteja ongelmallisina. Lukijoiden keskusteluja oli usein vaikea ottaa vakavasti, joten toimittajat eivät juuri halunneet puuttua niihin. Toisaalta suosittu keskustelupalstat saattoivat nostaa myös verkkolehtien suosiota. (Nikunen 2011, 72–73.) Lehtien keskustelupalstaa pidettiin ”välttämättömänä pahana” (emt., 82).

Kyse onkin enemmän siitä, että annetaan lukijoille mahdollisuus osallistua, muttei mahdollisuuksia vaikuttamiseen. Uutiskilpailu on johtanut niin sanottuun klikkausjournalismiin, jossa kilpaillaan kiinnostavimmista verkkosisällöistä ja otsikoista. Nikusen tutkimuksessa

⁶ Ks. myös Helsingin Sanomien juttu rasismien tutkijoiden uhkailusta, Tommi Nieminen: Näin suljetaan suut. Helsingin Sanomat 10.3.2013

haastateltujen toimittajien mukaan klikkausten määrä on alkanut ohjata journalismin sisältöä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kustannuksella (emt., 60).

Toisaalta verkkokeskustelut voivat parantaa lukijasuhdetta ja keskustelupalstojen kehitykseen halutaan panostaa entistä enemmän. Esimerkiksi Yle Uutisten Suora Linja -ohjelmassa toimittaja kirjoittaa usein Ylen nettisivuille jonkin artikkelin tai kysymyksen, johon toivoo vastauksia ja jatkokysymyksiä lukijoilta. Yleisöä kannustetaan myös osallistumaan suoraan tv-lähetukseen nettikeskustelulla, jonka parhaat kommentit otetaan mukaan ohjelmaan. Tässä ohjelmaformaattissa onkin kysymys journalismin joukkoistamisesta.⁷ Median verkkosivujen keskustelualueiden moderointi kertoo myös tiedotusvälineen omasta linjasta ja brändistä; kyse on oikeudesta pitää oma media siistinä (Pöyhtäri & Haara 2013). Toisaalta keskustelupalstoja ja sosiaalisesta mediasta ammentavaa journalismia voidaan pitää jatkumona suosituille Kansanradiolle tai Pekka Saurin Yölinjalla -radio-ohjelmalle, joihin kuulijat ovat voineet osallistua ja keskustella avoimesti, mutta anonyymisti juontajan kanssa.

Tampereen yliopiston Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit -tutkimuksessa käsiteltiin maahanmuuttokeskustelua Helsingin Sanomien keskustelupalstoilla syyskuusta 2010 huhtikuuhun 2011. Helsingin Sanomien keskustelupalstojen keskustelu oli maahanmuuttokriitikoiden dominoimaa. Kritiikin kohteet, eli poliitikot ja maahanmuuttajat eivät osallistuneet keskusteluun. (Haara 2012, 58.) HS:n maahanmuuttokeskusteluissa puhuttiin myös vihapuheen rajoittamisesta. Maahanmuuttokriitikot itse kokivat joutuneensa median ajohdintaa ja vihapuheiden kohteiksi. Väitettiin, että kansan enemmistön maahanmuuttokriittinen mielipide ei näy mediassa (emt., 76.)

Haaran tarkastelemisissa keskusteluissa otettiin kantaa myös suunniteltuun ”vihapuhelakiin”, joka tähtää nettirasismien kitkemiseen. Vihapuhelain perimmäisenä tarkoituksena nähtiin maahanmuuttokeskustelun rajoittaminen ja maahanmuuton ongelmien peittäminen. Kansalaisyhteiskuntaan kuuluva sananvapaus nähtiin äärimmillään hyvin absoluuttisena, silloin kun loukkaaminen ei kohdistu suoraan yksilöihin. Toisaalta HS:n keskustelussa nousi esiin myös vastakkaisia mielipiteitä. Maahanmuuttajakriitikoita arvostelevat keskustelijat huomauttivat, etteivät ”maahanmuuttokriittiset” sallisi keskustelupalstoilla toisenlaisia, niin sanottuja suvaitsevaisempia mielipiteitä tai osaa vastaanottaa itseensä kohdistuvaa kritiikkiä. Osa kirjoittajista piti keskustelupalstojen moderointia tarpeellisena, jotta asiattomuudet ja

⁷ Yleisradion Suoran Linjan nettisivut.

nettirasismi voidaan kitkeä. Aggressiivisesta maahanmuuttokeskustelusta huolestuneet kirjoittajat painottivat, ettei sananvapauden varjolla voi sanoa mitä tahansa. (Haara 2012, 77.)

2.4. Maahanmuuttoasenteiden tutkimus

10–20 vuotta sitten monikulttuurisuus nähtiin positiivisena tavoitteena monissa Euroopan maissa, mutta nykyään näkökulma on kääntynyt monikulttuuristen yhteiskuntien ongelmiin. Niin sanotun ”monikulttuurismin” eli monikulttuurisuuden tukemisen ja ihannoinnin arvellaan menneen liian pitkälle. (Keskinen 2011, 107.)

Elinkeinoelämän Valtuuskunnan kansallisen arvo- ja asennetutkimuksen mukaan (Maailman paras maa, 2011) suomalaisten maahanmuuttoasenteissa on palattu takaisin 1990-luvulle. Vuoden 2006 jälkeistä aikaa leimaa asenteiden asteittainen tiukentuminen. Tutkimuksen vastaajista 61 % piti varauksellista suhtautumista ulkomaalaisiin viisaana varovaisuutena, ja kielsi, että kyseessä olisi tietämättömyys tai rasismi. Vastaajista 69 % oli sitä mieltä, että suomalaisten tulisi tehokkaasti vaalia oman kulttuurinsa omaleimaisuutta yhä lisääntyvää kansainvälistymistä vastaan. Lisäksi 73 % oli sitä mieltä, että Suomessa maahanmuuttokeskustelu ei ole riittävän suorapuheista ja ongelmia avoimesti esiin tuovaa. (Haavisto & Kiljunen 2011, 86–90.)⁸ Avointa keskustelua peräänkuuluttivat erityisesti maahanmuuttopolitiikan arvostelijat.

Magdalena Jaakkola tutki suomalaisten maahanmuuttajiin kohdistuvien asenteiden muutoksia aikavälillä 1987–2007. Tutkimusten mukaan mitä useampia maahanmuuttajia suomalaiset tunsivat henkilökohtaisesti, sitä myönteisemmin he suhtautuivat kaikkina tutkimusajankohtina ulkomaalaisten työnhakijoiden ja pakolaisten vastaanottamiseen (Jaakkola 2009, 28). Tutkimus tuki siis kontaktiteoriaa, jonka mukaan mitä enemmän kontakteja kantaväestöllä on maahanmuuttajiin, sitä positiivisempaa suhtautuminen maahanmuuttajiin on. Koulutetuimmat ja hyvässä sosioekonomisessa asemassa olevat suhtautuivat muita myönteisemmin ulkomaalaisiin työnhakijoihin ja pakolaisiin (emt., 78).

Journalismi on yksi keskeisimmistä maahanmuuttoasenteisiin vaikuttajista. Karina Horstin mukaan turvapaikanhakijat ja pakolaiset nähdään journalismissa kaksijakoisesti kontrolloimattoman uhan tai hallinnan kehyksen kautta (Horsti 2005, 15). Media käsittelee

⁸ Elinkeinoelämän valtuuskunnan EVAn asennetutkimus Maailman paras maa (2011), kirjoittaneet Ilkka Haavisto ja Pentti Kiljunen.

vähemmistöjä usein joko tilastoina tai yhtenäisinä ryhminä, joilla olisi yhteinen historia ja tulevaisuus. Tämä epäinhimillistää ja etäännyttää paitsi vähemmistöjä, myös yhteiskunnallisen päätöksen ja käytäntöjen vaikutuksia. (emt., 201, 236.) Simon Cottle kysyy, pitäisikö median toisaalta esittää vähemmistöjen elämän negatiivinen todellisuus sellaisena kuin se on, ja samalla vahvistaa olemassa olevia stereotyyppioita, vai toisaalta representoida vähemmistöt positiivisemmassa, mutta mahdollisesti epärealistisemmassa valossa (Cottle 2000, 12).

Journalismin lisäksi myös päättäjien asenteet vaikuttavat kansalaisten ajatuksiin. Antti Kannianen on tutkinut kansanedustajien mielipiteitä maahanmuutosta. Yksi kansanedustajien suosima näkökulma maahanmuuttoon oli turvallistaminen. Kannianen mukaan turvallistamisnäkökulma ilmeni lisääntyneenä rajavalvontana ja muuna kontrollina, ja näiden toimien edellytyksenä oli julkinen, maahanmuuttajat ongelmaksi leimaava puhe. Maahanmuuttotutkijoiden mukaan maahanmuuttajat on leimattu uhaksi erityisesti syyskuun 2001 World Trade Center -terrori-iskujen jälkeen. (Kannianen 2010, 12.) Kannianen tutkimuksen mukaan yleisimmät maahanmuuttajiin liitetyt uhat olivat työpaikkojen menetys, talouden huonontuminen, verojen ja palveluiden käytön lisääntyminen suhteessa palvelujen tuottamiseen, kulttuurisen elämän heikentyminen, rikollisuuden paheneminen sekä maan sisäisten jännitteiden kasvu (Kannianen 2010, 42).

Suomalaisten asenteet eivät ole kansainvälisesti ajateltuna poikkeukselliset, sillä maahanmuuttajien pitäminen uhkana on muun muassa Euroopassa yleinen suuntaus. Uhka on kahden suuntaista: toisaalta nähdään, että eurooppalaista sivilisaatiota uhataan ulkopuolelta, kun maahanmuuttajien ”virrat” tulevat epävarmoille työmarkkinoille tai horjuttamaan paineen alla olevaa sosiaaliturvajärjestelmää ja toisaalta uhan pelätään tulevan myös sisäpuolelta, kun jo maassa olevat maahanmuuttajat eivät halua sopeutua, kotoutua ja adaptoitua vastaanottomaan arvoihin. (Eide & Nikunen 2011, 3.) Eiden ja Nikusen mukaan Pohjoismaille on yhteistä samanlainen aate yhdestä homogeenisestä kansakunnasta. Pohjoismaat ovat profiloituneet tasa-arvon, solidaarisuuden ja edistyksen hyvinvointivaltioina. Hyvinvointivaltio on kansakunnan ”alkuperäisten” asukkaiden etuoikeus, koska he ovat rakentaneet sen. Maahanmuuttajat näyttäytyvät ulkopuolisina ”toisina”, jotka haluavat hyötyä toisten tekemästä työstä (Eide & Nikunen 2011, 6.)

Asenteiden kovenemiseen ovat yleisimmin vaikuttaneet globaali talouskriisi, turvapaikan hakijoiden määrän kasvu ja työttömyyden määrän kasvu (Raittila 2009, 71). Toinen kansainvälinen trendi on ilmiö, jota kutsutaan monikulttuurisuuden kriisiksi. Vertovecin ja

Wessendorfin mukaan monikulttuurisuuden kriisi on saanut voimaa erityisesti syyskuun 2001 terrori-iskusta ja sen jälkeen Euroopassa seuranneista pommi-iskusta. Myös Tanskan Muhammed-pilakuvat ja niistä koituneet mellakat ja pommi-iskut ovat kiristäneet ilmapiiriä ympäri Eurooppaa. (Vertovec & Wessendorf 2010, 5-6.)

Monikulttuurisuuspolitiikassa on perinteisesti korostettu vähemmistöjen ja siirtolaisten oikeutta säilyttää omat kulttuuriset, uskonnolliset ja kielelliset erityispiirteensä silloin kun ne eivät ole ristiriidassa valtakulttuurin lainsäädännön kanssa. Tätä politiikkaa on kuitenkin kritisoitu viime vuosina yhä enemmän. Yhden käsityksen mukaan laajamittainen siirtolaisuus on johtanut eurooppalaisten valtioiden liialliseen monimuotoisuuteen ja sellaisten yhteisöjen vahvistumiseen, joiden arvot ovat ristiriidassa länsimaisen yhteiskunnan arvojen kanssa ja siten uhkaavat Euroopan yhtenäisyyttä. (Maasilta 2012, 12.)

Useimmiten länsimaisten arvojen kanssa ristiriidassa olevilla yhteisöillä tarkoitetaan islamia. Tanskassa valtio hyväksyi Jyllands-Postenin Muhammed-pilakuvat kohuista ja muslimien loukkaamisesta huolimatta. Valtion piti valita ilmaisunvapauden ja tunteiden loukkaamisen välillä, ja ilmaisunvapaus voitti. Tämä osoittikin sananvapauslakien problemaattisuuden tilanteessa, jossa vähemmistö väittää tunteidensa tulleensa loukatuksi, mutta enemmistö torjuu tämän väitteen. (Bleich 2011, 146.) Muhammed-pilakuvista syntyneiden mielenosoitusten ja väkivaltaisuuksien jälkeen erityisesti Pohjoismaissa alettiin pohtia, uhkaako islam niin sanottuja länsimaisia arvoja, kuten sananvapautta (Eide & Nikunen 2011, 3).

2.5. Vihapuheen rajamailla: rasismin ulottuvuudet

Maahanmuuttoaiheisiin liittyvä vihapuhe kytketään usein rasismiin. Vihapuhe voi olla rasismin esiaste, lievennetty versio rasismista tai avointa rasismia. Kuten vihapuheella, myös rasismilla on monta määritelmää, joihin sisältyy erilaisia ajattelu- ja toimintamalleja sekä asenteita. Robert Milesin mukaan rasismin käsite viittaa kaikkiin niihin argumentteihin, jotka perustelevat ihmisryhmien eriarvoisuutta väittämällä, että ihmislaji muodostuu erilaisista ryhmistä. Toisaalta tällaisen rasismimääritelmän seurauksena voi olla rasismin käsitteen inflaatio, sillä määritelmä sulkee sisäänsä minkä tahansa ominaisuuden deterministisen liittämisen johonkin ryhmään, joka on tunnistettu biologisesti tai kulttuurisesti muista erottuvaksi. (Miles 1994, 76–77.)

Rasismien tutkimuksessa on otettu viime vuosina käyttöön sana uusrasismi. Vesa Puurosen mukaan rasismi ei ole pelkästään puhetapa tai ideologia, vaan se ilmenee myös sosiaalisina käytäntöinä, jotka vaikuttavat ihmisten elämään (Puuronen 2011, 48). Puuronen jakaa erityyppiset rasismisuuntaukset vanhaan rasismiin, uusrasismiin, rakenteelliseen ja arkielämän rasismiin, ja toisaalta avoimeen ja piilorasismiin. Vanhan rasismien mukaan ihmiskunta voidaan jakaa biologisiin perusteisiin hierarkkisiin rotuihin. Usein puhekielessä rasismi käsitetään nimenomaan tällaisena vanhana rasismina, joka esiintyy esimerkiksi natsiryhmissä tai Etelä-Afrikan apartheid-ajattelussa. Uusrasismissa ihmiskunta jaetaan myös hierarkkisiin ryhmiin, mutta kulttuurisiin perusteisiin, jolloin rotujen sijaan korostetaan kulttuurien välistä erilaisuutta. (emt., 56-57.)

Puuronen erottelee rasismien muodoista myös rakenteellisen ja arkielämän rasismien. Rakenteellinen rasismi asettaa jotkin etniset, rodulliset tai kulttuuriset ryhmät toisia heikompaan asemaan. Tätä tapahtuu syrjivässä lainsäädännössä ja institutionaalisissa käytännöissä esimerkiksi oppilaitoksissa, tiedotusvälineissä ja työmarkkinoilla. Arkielämän rasismi puolestaan ilmenee käytännöissä, jotka asettavat eri ryhmiin kuuluvat ihmiset epätasa-arvoiseen asemaan. Nämä käytännöt ovat esimerkiksi nimittely, pahan puhuminen ja loukkaaminen. (Puuronen 2011, 62.) Puurosen mukaan avoin rasismi on tekoja tai toimintaa, jonka rasistisuudesta sekä kohde että tekijä ovat tietoisia. Ideologinen vanha tai uusrasismi sekä avoin arkielämän rasismi, kuten solvaaminen menevät tähän luokkaan. Piilorasismissa taas sekä kohde että tekijä ovat epätietoisia teon rasistisuudesta. Piilorasismia esiintyy arkielämän rasismissa, kuten vitseissä ja eleissä sekä rakenteellisessa rasismissa, kuten syrjivässä lainsäädännössä tai työelämässä. (emt., 63-64.) Cottlen mukaan uudessa rasismissa potentiaaliset maahanmuuttajat, turvapaikanhakijat ja pakolaiset nähdään kulttuurisesti ulkopuolisina, jotka eivät noudata perinteisiä kansallisia elämäntapoja (Cottle 2000, 5). Puhe erilaisista roduista tai geeniperimästä on siis korvautunut puheella erilaisista kulttuureista.

Vanha ja erityisesti avoin rasismi tunnustetaan, mutta rakenteellinen ja uusrasismi taas pysyvät valtaväestöltä usein piilossa ja tiedostamattomina. Puuronen jaottelee rasismien lähikäsitteet etnosentrismiin, eurosentrismiin ja ksenofobiaan. Etnosentrismissä uskotaan, että oman kansan arvojärjestelmä, ominaisuudet ja tavat ovat oikeat ja muita paremmat. Eurosentrismissä taas tarkastellaan muiden maiden kulttuureita eurooppalaisesta näkökulmasta. Ksenofobia tarkoittaa muukalaispelkoa ja -vihaa. (Puuronen 2011, 51.)

Anna Rastan mukaan myös ihmiset, jotka sanoutuvat irti rasismista, saattavat tiedostamattaan uusintaa rasistisia ajattelutapoja ja toimia tavoilla, jotka tuottavat rasismia

(Rastas 2005, 74). Puhe vanhasta ja uudesta rasismista ei kuitenkaan tarkoita, että uusi rasismi olisi korvannut vanhan, sillä rotuoppeihin sisältyvät ajatukset pitävät yhä pintansa, vaikkakin lainsäädännön ja erilaisten poliittisen korrektiuden vaatimusten hillitsemänä (emt., 77). Rasismi vaikuttaa yhteiskunnan rakenteissa paitsi tuottamalla epätasa-arvoa ja muovaamalla näin yhteiskunnallisia suhteita, myös rakentamalla eri ihmisryhmille erilaista tietoa todellisuudesta, sillä kaikilla ei ole omakohtaista kokemusta rasismista (emt., 96–97).

Rastaan mukaan yleinen mielipide on ollut se, että koska Suomessa ei ole paljon maahanmuuttajia eikä suuria etnisiä vähemmistöjä, täällä ei ole rasismiakaan. Ilmiöistä, joista monissa muissa maissa on puhuttu rasismina, on Suomessa keskusteltu esimerkiksi syrjintänä, muukalaispelkona tai suvaitsemattomuutena. (emt., 69.) Rasismin läsnäoloa tai vaikutusta ei aina haluta myöntää, koska pelätään, että rasismin olemassaolon myöntäminen tulkitaan rasismin hyväksymiseksi (emt., 88). Rasismikeskustelua leimaa siis itesesensuuri ja koko rasismisanan tabumaisuus. Suomalaisessa rasismikeskustelussa ei olekaan keskitytty rasismin määrittelyyn, vaan sen todisteluun, mikä kaikki *ei ole rasismia* (emt., 47).

Toisaalta rasismisyytös on erittäin raskas väite, joka puolestaan voi johtaa kunnianloukkaussyytökseen. Maahanmuuttokriitikot kritisoivat usein rasismin tutkijoiden tapaa etsiä ja löytää erilaisia rasismin suuntauksia ja esiintymistä; ikään kuin etsimällä etsittäisiin, missä voisi olla rasismia tai mikä kaikki voisi olla rasismia. Onko jokainen siis omalla tavallaan hieman rasisti tai vihapuhuja?

Johanna Korhosen mukaan rasismiin puuttuminen on Suomessa niin epätyypillistä, että kun joku näin toimii, siitä tehdään uutisia (Korhonen 2012, 46). Rasismista käsitteenä on tullut toisaalta suorastaan salonkikelpoinen; naistenlehden kannessa saatetaan pohtia, onko naisen sopivaa sanaa olevansa ”pikkuisen rasisti”. Lisäksi uusi ilmiö ovat ihmiset, jotka pitävät julki lausuttuja rasistisia asenteitaan jopa ylpeyden aiheina. Koska rasismikeskustelu on Suomessa uutta, monen on ollut vaikea hahmottaa, mikä on rasismia ja mikä normaalia keskustelua. (em., 76.)

Milesin mukaan nationalismin ideologiassa tunnistetaan luonnostaan esiintyvä väestöryhmä, joka erottuu muista ainutlaatuisen kulttuurisen kokonaisuutensa perusteella. Tämän kokonaisuuden katsotaan muodostavan perustan homogeeniselle yhteisölle ja kumoavan kaikki muut erot, etenkin ne, jotka syntyvät rakenteellisesti määräytyneistä luokkaeroista. Silloin kun maahantulijoilla on lukuisia tunnusmerkkejä, jotka eroavat alkuperäisväestöä kuvitellusti yhdistävistä tuntomerkeistä, muuttajien läsnäolo saatetaan esittää tunkeiluksi,

yhteisyyden rikkomiseksi. Merkitseviä eivät ole erot, vaan niiden tunnistaminen merkityksellisiksi. (Miles 1994, 171.) Tämä vaatii tutkimaan niitä olosuhteita, joissa merkityksellistämisen prosessit puuttuvat. Toiseksi silloin kun merkityksellistäminen ”uhaksi” toteutuu, kyseessä saattaa olla nationalismin ja rasismien kytkennästä, mutta nationalismi ja rasismi eivät aina yhdisty toisiinsa (Miles 1994, 169; vrt. Puuronen, 2011, 201; Hannula 2011).

Puurosen mukaan monikulttuurisuus ja uusrasismi ovat saman kolikon eri puolia, koska ne tuottavat ja ylläpitävät ryhmien eroja, tosin eri lähtökohdista käsin. Erilaisuuden ylistäminen, jota monikulttuurisuuskin edustaa, on johtanut sosiaaliseen hajoamiseen ja ryhmien väliseen kilpailuun. Monikulttuurisuuden sijaan tulisi pyrkiä humanismiin, joka ei perustuisi ”toisen” konstruoimiseen tai epätasa-arvoon. (Puuronen 2011, 268.)

Monikulttuurisuuspolitiikka voi vähentää sosiaalista kiinteyttä ja jopa vahvistaa ennakkoluuloja ja stereotyyppioita korostaessaan etnisten ryhmien välisiä eroja ja ristiriitoja (Puuronen 2011, 255). Monikulttuurisuuden ongelmat voidaan purkaa luopumalla käsityksestä, jonka mukaan kulttuuri määrää ihmisen toimintaa ja kulttuurit ovat sisäisesti yhtenäisiä. Kulttuurisilla oikeuksilla ei voi oikeuttaa yksilöiden oikeuksien loukkauksia. (emt., 270.)

Monikulttuurisuuden kritiikki on Euroopassa pitkälti samantyyppistä: monikulttuurisuutta kritisoivat väittävät julkisen keskustelun olevan poliittisen korrektiuden ja totuuden sensuroimisen dominoimaa. Maahanmuuttokriitikot profiloituvat totuudenpuhujiksi, joiden mukaan ilmaisunvapaus ja avoin debatti ovat tärkeämpiä kuin riski toisinajattelijan leiman saamisesta. Monikulttuurisuus onkin saanut huonon maineen, eivätkä poliitikot halua nykyään yhtä hanakasti julistautua tämän nimisen ilmiön kannattajiksi kuin ennen. (Vertovec & Wessendorf 2010, 13.)

3. Netiketistä trollaukseen ja vihan levittämiseen – miten verkossa keskustellaan?

Vihapuhe yhdistetään kasvottomaan verkkoon, mutta keskustelujen ja verkkoryhmien syntyminen verkossa on monimutkainen prosessi. Kaikilla keskustelufoorumeilla ei synny yhteishenkeä, ja toisaalta suurin osa verkonkäyttäjistä käyttää nettiä vain viihdetarkoitukseen, tai seuraa keskustelua osallistumatta siihen itse. Verkkokeskustelupalstat rakentuvat omille säännöilleen ja normeilleen. Jotkut foorumit vaativat rekisteröitymisen nimimerkillä, toisilla palstoilla taas kirjoittajan identiteettiä ja IP-osoitetta on lähes mahdotonta jäljittää. Sosiaalinen

media ja keskustelupalstat mahdollistavat uusien yhteisöjen syntyminen, ja jopa kansalaisaktiivisuuden sekä avoimemman demokratian toteutumisen. Anonymiteetti vapauttaa ilmaisua, niin hyvässä kuin pahassa. Tunnistamattomuuden varjopuolet ovat muiden käyttäjien huijaaminen ja ärsyttäminen trollaamalla, sekä verkkoyhteisöjen käyttäminen vihan levittämiseen joko avoimesti tai piilossa.

3.1. Miten yhteisöllisyys ja ryhmänormit muodostuvat verkkokeskusteluissa?

Internetin alkuaikoina puhuttiin netiketistä ja verkkokäyttäjiä ohjeistettiin paitsi oman tietoturvan suojaamiseen, myös kohteliaaseen sähköpostiviestittelyyn. Verkossa tuli käyttäytyä niin kuin käyttäytyisi kasvokkain, ja kirjoittaa sellaista sisältöä, mitä myös oikeassa elämässä olisi valmis kertomaan julkisesti (Netiketti, Suomen Internet-opas).

Timo Kuronen kirjoitti verkon etiikasta vuonna 1996 näin:

Internet-verkon perinteinen etiikka on itse asiassa ollutkin huomattavasti terveempi ja vahvempi kuin minkään muun median. Internetissä epäasiallisesti esiintynyt henkilö tai yritys on nopeasti saanut osakseen julkista paheksuntaa, ja verkon sanktiojärjestelmä on mutkaton. [...] Internetissä on pitänyt käyttäytyä asiallisesti tai sieltä on pitänyt pysyä kokonaan poissa. (Kuronen 1996, 256).

Kuronen peräänkuulutti uuden Internet-yhteisön yhteistä keskustelua eettisistä normeista, sillä vain keskustelemalla yhteisö tulee tietoiseksi olemassaolostaan ja yhteisöllisyydestään, ja säilyttää toimintakykyisyytensä. Netin rajatonta sananvapautta oli käytettävä monipuolisesti hyväksi (emt., 256), ja nyt 17 vuotta myöhemmin voidaankin todeta, että näin on tehty, niin hyvässä kuin pahassa. Enää ei voisi kuvitellakaan, että asiattomasti käyttäytynyt henkilö pysyisi ”kokonaan poissa internetistä”, korkeintaan tietyn ajan sivustolta, jossa on aiheuttanut paheksuntaa. Mitä suosittumaksi verkko on tullut, sitä vaikeammaksi sosiaalisen kontrollin ylläpito on myös mennyt (Barnes 2003, 248).

Verkkoyhteisöjen käyttäytymistä on tutkittu muun muassa sosiaalisen samaistumisen teorialla (Social identification/deindividuation model eli SIDE-malli). SIDE-mallin mukaan pyrimme samaistumaan ryhmiin, jotka koemme vetovoimaisiksi ja suosimaan ryhmiä, joihin kuulumme. Matikaisen mukaan SIDE-mallissa verkon vuorovaikutus voi olla myös normatiivista eli ryhmän arvoihin sitoudutaan. Mallin lähtökohtina ovat fyysinen eristyneisyys, visuaalinen anonymiteetti ja kohonnut yksityisyys. Mallissa nousevat esille persoonallisen ja sosiaalisen identiteetin tärkeys sekä se, onko ryhmä henkilölle tärkeä vai ei. (Matikainen 2008, 182.)

Anonymiteetti ja mahdollisuus löytää verkosta samanmielisiä ihmisiä voivat johtaa ryhmänormien vahvistumiseen ja sitä kautta ryhmästä erottuvien syrjintään, kun ryhmäläiset haluavat olla yhteydessä vain samanmielisten kanssa. Mitä vahvemmat ryhmän normit ovat, sitä vahvempaa ryhmän eristäytyminen ja polarisoituminen on. (Spears & Lea 1992, 53.) Internet välineenä rakentuu valikoinnille, sillä uutiset ja puheenaiheet on löydettävä itse. Näin ihmiset hakeutuvat niiden aiheiden piiriin, jotka heitä jo valmiiksi kiinnostavat, eli esimerkiksi tiettyä aihepiiriä koskeville keskustelufoorumeille. (Nikunen 2011, 66.)

Tunteiden osoittamista verkossa ei ole vielä juurikaan tutkittu. Tästä poikkeuksena on Kaarina Nikusen tutkimus (2010) suomalaisen Jos rakastat -elokuvan keskustelusta Hommaforumissa ja You Tubessa. Jos rakastat on romanttinen draama vaaleaihoisesta tytöstä ja tummaihoisesta pojasta. Nikunen tarkasteli elokuvan synnyttämiä tunteita ja niiden liittymistä yhteiskunnalliseen ja maahanmuuttokeskusteluun. Tunneilmaisut olivat Hommaforumilla huomattavasti hillitympiä, Nikusen mukaan etäisiä ja viileitä verrattuna YouTubeen, jossa elokuvan puolustajat ja arvostelijat ottivat yhteen (Nikunen 2010, 18). Verkko ei siis ole tunteeton väline, mutta keinot emootioiden välittämiseen ja tulkitsemiseen ovat vähäisempiä kuin kasvokkain tapahtuvassa viestinnässä (Matikainen 2008, 184).

Toisaalta verkolla on yhteisöllistä ja demokraattista potentiaalia. Verkon uusi kansalaisaktivismi on synnyttänyt Suomessakin uusia puolueorganisaatioita, kuten Muutos 2011- ja Piraattipuolueet. Yksi uuden kansalaisaktivismin muoto on kansalaisaloitelaki, jonka myötä kansalaiset ovat voineet allekirjoittaa aloitteita virtuaalisesti. Esimerkiksi aloite tasa-arvoisen avioliittolain puolesta keräsi jo ensimmäisenä päivänään tarvittavat 50 000 allekirjoitusta.⁹

Häyhtiö ja Rinne kutsuvat verkon kansalaisaktivismia reflektiiviseksi kansalaisvalvonnaksi. Tällainen valvonta on kansalaisjärjestöjen, -verkostojen, -organisaatioiden ja yksittäisten ihmisten harjoittamaa kansalaisvalvontaa silloin, kun ne oman harkintansa pohjalta julkaisevat tai välittävät verkossa aineistoja, joiden toivotaan vaikuttavan julkiseen keskusteluun ja ihmisten mielipiteisiin. Tarkoituksena on muuttaa esimerkiksi yritysten, poliitikoiden ja viranomaisten toimintaa läpinäkyvämmäksi ja vastuullisemmaksi. (Häyhtiö & Rinne 2008, 100.) Poliitiikan agendasta tulee henkilökohtainen intressi, kun uudenlainen kansalaisvaikuttaja

⁹ Terhi Toivonen: Pika-aikataululla tasa-arvoisen avioliittolain aloite käsittelyssä jo keväällä. Yle Uutiset 19.3.2013.

haluaa valita itse asiat, joiden puolesta politikoida. Toiminta mobilisoituu hierarkkisuuden sijaan verkostomaisesti, ja muuttaa muotoaan. (emt., 103-104.)

Verkosta on tullut tärkeä sananvapauden työkalu myös niille, jotka eivät elä demokraattisissa yhteiskunnissa. Jokainen sensuurin tai rajoituksen muoto on uhka netin vapaudelle. (Cortese 2006, 13.) Sosiaalinen media oli merkittävä esimerkiksi vuoden 2011 arabikevään kansannousussa. Kun perinteinen media ei kertonut diktatuurihallinnon epäkohdista, kidutuksesta ja arabivallankumouksesta, nettiaktivistit turvautuivat tee-se-itse-journalismiin ja muun muassa bloggasivat, kuvasivat videoita, perustivat nettisivustoja ja Facebook-sivuja tuottaakseen tietoa korruptiosta, vallan väärinkäytöstä ja väkivallasta (Korpiola & Nikkanen 2012, 129–139).

3.2. Anonymiteetti kilpenä ja miekkana

Keskustelupalstojen valvonta tapahtuu joko ennakkoon tai jälkikäteen. Ennakkomoderoiduilla palstoilla moderaattorit lukevat ja tarvittaessa poistavat viestit, ennen kuin ne päätyvät palstalle. Jälkimoderoiduilla palstoilla viestit seulotaan vasta jälkikäteen, ja tarvittaessa niitä muokataan tai poistetaan. Moderaattorit voivat olla joko vapaaehtoisia ”sheriffejä”, jotka eivät tee moderointia kokopäiväisesti, tai he voivat tehdä valvontaa työkseen. Pekkisen tutkimuksen mukaan joskus käyttäjät ilmiantavat asiattomia sisältöjä niin usein, ettei kaikkia ilmoituksia ehditä käsittelemään. (Pekkinen 2005, 88.) Keskustelupalstalla kirjoittaja voi myöhemmin muokata omaa tekstiään, mutta alkuperäinen teksti voidaan myös kopioida sellaisenaan, jolloin kirjoittajalla ei ole tekstiin enää valtaa. Kerran keskustelufoorumille kirjoitettua tekstiä ei välttämättä saa enää pois. (Vänni 2009, 33.)

Lehtien mielipidepalstoilla anonyymius on perusteltua silloin, kun omalla nimellä kirjoittaminen voisi vaikuttaa vakavasti kirjoittajan olosuhteisiin esimerkiksi kirjoittajan työ- tai opiskelupaikalla. Verkossa anonyymiuden mahdollistama vapaa ilmaisu voi madaltaa kynnystä myös aggressiiviseen kielenkäyttöön (Matikainen 2012), ja sellaisten asenteiden esittämisen, joita ei ehkä muussa yhteydessä ilmaisisi julkisesti (Haara 2011, 53). Toisaalta visuaalinen ja verbaalinen vihjeettömyys voi tarjota tasa-arvoisempia ja ennakkoluulottomampia keskustelumahdollisuuksia kuin oikeassa elämässä (Barnes 2003, 273).

Varsinkin lehtien keskusteluketjuilla on tapana rakentua kysymys-vastaus-tyyppisesti ilman vakiintuneen keskusteluyhteisön muodostumista (Turtiainen 2009, 216). Pekkisen mukaan tiettyihin aiheisiin liittyvät, kirjautumista vaativat alueet toteuttavat paremmin

keskusteluyhteisön piirteitä kuin yleiset alueet. Kommunikointi rakentuu usein tietyt roolit omaksuneiden vakiokeskustelijoiden varaan. Samanlaisten mieltymysten ilmaiseminen kohottaa ”joukkuehenkeä”, kun taas vastakkaisten mielipiteiden ja näkemysten esittäminen johtaa kiivaisiin verkkokinasteluihin. Jos palsta liittyy tiettyyn aiheeseen, tässä teemassa pysytään useimmilla foorumeilla melko tiiviisti, ja mikäli aiheesta poiketaan, keskustelua valvovat moderaattorit ohjaavat keskustelun useimmiten takaisin oikeille raiteille, tai keskusteluun kuulumattoman kommentin toiseen ketjuun. (Pekkinen 2005, 82.)

Anonymiteetti voi parhaimmillaan mahdollistaa aidon demokraattisen keskustelun verkossa. Vallanpitäjiä voi arvostella ilman uhkaa, tai keskustella vapaasti aiheista, joista verkon ulkopuolella ei voisi puhua. Globaali hakkeriaktivistiryhmä Anonymous ja salaisia dokumentteja vuotava Wikileaks ovat esimerkkejä kansalaisaktivistitoiminnasta, joka ei olisi mahdollista ilman anonyymiuden tuomaa suojaa. Toisaalta anonymiteetti voi hävittää aitouden, tai avata portin vihapuheelle. Anonymiteetti voi siis sekä suojata eli toimia kilpenä, että olla hyökkäysase eli miekka. (Stromer-Galley & Wichowski 2011, 171.)

Vaikka verkko tarjoaa laajat, helpot ja usein ilmaiset mahdollisuudet kansalaisaktivismiin ja uusien yhteisöjen muodostamiseen, suurin osa verkkokäyttäjistä käyttää nettiä lähinnä viihtymiseen ja muiden tuottaman sisällön kuluttamiseen. Keskustelupalstoja seuraavat ihmiset ovat enimmäkseen ”lurkkijoita”, (engl. *lurk*), jotka vain lukevat viestejä ja seuraavat keskustelujen kulkua osallistumatta itse niihin. (Turtiainen 2009, 217.) Nielsenin mukaan sosiaalisen median käyttäjistä 90 % lukeutuu lurkkijoihin, 9 % osallistuvat ajoittain keskusteluun ja toimintaan, ja vain 1 % käyttäjistä tuottaa sisältöä ja osallistuu aktiivisesti. (Nielsen 2006.)

Stromer-Galley ja Wichowski esittävät kolme perustelua sille, miksi keskustelufoorumeiden ja verkkoyhteisöjen keskustelut voivat olla anonymiteetin varjopuolista huolimatta hyödyllisiä. Ensinnäkin keskusteluihin osallistuvat ihmiset kokevat hyötyvänsä osallistumisesta. Toiseksi online-keskustelut voivat toimia vastarinnan ja siten kansalaisvaikuttamisen sekä demokratian paikkoina. Kolmanneksi online-keskustelut tekevät kansalaisista aktiivisia tekijöitä poliittisessa päätöksenteossa perinteisten instituutioiden rinnalla. (Stromer-Galley & Wichowski 2011, 181.) Kendallin mukaan pysyvimmät verkkoyhteisöt perustuvat identiteettien muuttumattomuuteen ja luotettavuuteen. Yhteisön vakiintuneet jäsenet oppivat tuntemaan toisensa nimimerkeistä, ja haluavat usein nähdä myös offline-elämässä. Identiteetin tunnistamattomuudesta huolimatta suurin osa verkkokäyttäjistä haluaa pitää verkkominänsä eheänä ja esiintyä omana itsenään tekaistun virtuaali-identiteetin sijaan. (Kendall 2011, 319.)

Keskustelupalstoilla, kuten yhteisöissä yleensäkin, ihmisillä on tarve määritellä, mikä on yhteisön sääntöihin ja normeihin sopivaa käytöstä. Useilla keskustelupalstoilla luotetaan muiden keskustelijoiden kykyyn erottaa asiattomat viestit ja ilmiantaa ne oma-aloitteisesti moderaattoreille. Barnesin mukaan Internetin sananvapauskäsitteet jakaantuvat yksilöllisiin ja yhteisöllisiin käsityksiin ja arvoihin sananvapaudesta. Yksilöllisten sananvapausoikeuksien puolestapuhujat, liberaalin näkemyksen kannattajat haluavat yksilöiden asettavan normit sopivalle verkkokäytökselle, kun taas yhteisöllisen näkemyksen edustajat haluavat yhteisöllisten arvojen, tässä tapauksessa keskustelupalstojen sääntöjen ja moderaattoreiden, asettavan säännöt netin keskustelulle. (Barnes 2003, 276.) Stromer-Galley ja Wichowski viittaavat Trenelin (2004) tutkimukseen, jossa selvitettiin New Yorkin Lower Manhattan -kaupunginosan asukkaiden ”Listening to the City” -verkkokeskustelua vuoden 2001 terroristiskujen jälkeen. Trenelin mukaan moderaattoreiden aktiivisuus lisäsi osallistumista ja paransi keskustelun tasoa (Stromer-Galley & Wichowski 2011, 179).

3.2.1. Anonymiteetin varjopuoli: trollaus

Aina keskustelupalstan tason, pelisääntöjen ja yhteishengen ylläpito ei onnistu. Susan Barnesin mukaan ihmisten tietokonevälitteinen käytös on yleensä huonoa. Anonymiteetti voi saada ihmiset liioittelemaan ilmaisujaan saadakseen viestinsä perille, mikä voi puolestaan johtaa häiritsevään käytökseen. (Barnes 2003, 247.) Trollauksessa henkilö saattaa esiintyä tahallaan yksinkertaisena tai foorumin uutena tulokkaana esittämällä tyhmiä kysymyksiä ja kääntämällä keskustelun puheenaiheen pääläelleen. Trollaaja siis kokeilee, tarttuvatko muut keskustelijat hänen syöttönsä (engl. ”troll”), eli saako hän huijattua muita keskustelijoita. Trollauksessa on kyse nimenomaan identiteetin salaamisesta, ja sitä kautta internetin anonymiteetin ongelmallisuudesta. (Donath 1999, 45.)

Husein Muhammedin mukaan suurin osa maahanmuuttajavastaisista verkkokeskustelijoista on lähes kokopäiväisiä keskustelijoita. Samat keskustelijat kirjoittavat valtavan määrän viestejä samana päivänä (Muhammed 2010, 144). Muhammed sanoo joutuneensa maahanmuuttokriittisten kirjoittajien trollauksen uhriksi oman bloginsa kommentointialueella. Tällöin verkkokeskustelija esittää ikään kuin jonkun maahanmuuttajamyönteisen henkilön mielipiteenä hyvin naiiveja väitteitä, kuten ”kaikenlainen monikulttuurisuus on rikkautta”. Tämän jälkeen samasta IP-osoitteesta keskustelija käy muutetulla nimimerkillä kohtalaisin argumentein näitä aiemmin esitettyjä väitteitä vastaan, ja esiintyy näin rationaalisena

keskustelijana. (emt., 147.) Jotkut verkkokirjoittajat harrastavat siis kirjoittamista ja trollailua esiintyen molempien vastapuolien edustajina ja käyvät näin dialogia itsensä kanssa.

3.3. Verkkoyhteisöjen pimeä puoli: vihan levittäminen

Verkon vihapuheeseen liittyvät pelot kytkeytyvät laajemmin internetiä koskeviin pelkoihin. Jaakko Suomisen mukaan Internet-kohujen tyyppit voidaan jakaa mikro- ja makrokohuihin. Mikrokohut ovat jatkuvaa keskustelua internetin ongelmista, ja liittyvät esimerkiksi verkon rikollisuuteen, virustorjuntaan tai nettipornoon. Makrokohut ovat käänteentekeviä nettiin liittyviä katastrofeja tai kriisejä, joiden käsittely jatkuu pitkään ja joiden tekijät mainitaan yleensä nimillä. (Suominen 2009, 149.)

Uhkakuviin liittyvä keskustelu tuo esiin Internetin luonteen kaksikasvoisena viestimenä, joka sisältää sekä hyviä että huonoja puolia. Suominen puhuu ”netin pahuusdiskurssista”. Keskusteluissa Internet määrittyy muun muassa turmiollisen tiedon tarjoajaksi (väline), pahojen tahojen temmellyskentäksi (maailma, tila) ja viettelijäksi tai houkuttelijaksi (aktiivinen toimiminen). (Suominen 2009, 155.) Suominen mainitsee internetin sananvapaus- ja kunnianloukkauskohuista Seppo Lehdon, joka lähetti erilaista rasistista sisältöä esimerkiksi YouTubeen, ja sai rasistisesta häirinnästään kahden vuoden vankeustuomion. Lehdon kaltaisten henkilöiden toiminta on johtanut muun muassa lainsäädännön muutoksiin, sähköpostisuodatusjärjestelmien kehittämiseen sekä aiemmin avoimien palvelujen rajaamiseen vain rekisteröityneille ja ylläpidon hyväksymille käyttäjille (Suominen 2009, 149; HS 30.5.2008 Jukka Harju: Internet-kirjoittelu vie tamperelaismiehen vankilaan).

Anna-Maria Pekkinen (2005) on tutkinut keskustelupalstojen roolia rasististen asenteiden levittämisessä. Pekkinen keskittyi erityisesti isänmaallisiin, kansallismielisiin ja avoimesti rasistisiin sivuihin, mutta tutki myös Jippiitä ja Suomi24:ää. Pekkinen lähetti sähköpostikyselyn rasististen viestien yleisyydestä, keskustelupalstojen säännöistä ja moderoinnista noin kymmenelle tuolloin suosituimmalle suomalaiselle palveluntarjoajalle (mm. Kiss FM, Demi, MTV3). Lähes kaikilla palstoilla oli säännöt, jotka kielsivät rasistisen kirjoittelun, tosin säännöissä ei perusteltu miksi. Pekkinen tutkimuksen mukaan moderaattorit eivät myöskään katsoneet tarpeelliseksi pohtia etukäteen kiellettyjä, mahdollisesti rasistisia termejä, jotka olisi automaattisesti poistettava, vaan sanoivat termien sävyn riippuvan asiayhteydestä. Toisaalta moderaattorit vetosivat sananvapauteen, ja siihen että myös rasismista on voitava keskustella.

Tosin joskus asiallinen verkkokeskustelu saattoi yhtäkkiä muuttua päinvastaiseksi. (Pekkinen 2005, 86–87.)

Moderointisäännöt ja keskustelujen rajoittaminen voivat kuitenkin vaikuttaa keskustelupalstoihin joko niin, että keskustelijat alkavat turvautua itsesensuuriin ja kiertoilmaisuihin, tai sitten he siirtyvät Darknetiin, Internetin palvelimiin joita ei voi valvoa perinteisin menetelmin. Näin keskustelu voi siis joko tyrehtyä tai siirtyä muualle entistä äärimmäisempänä. Yksi esimerkki äärimmäisen anonymiteetin uhkaavista seurauksista on suomalainen Thorlauta-keskustelufoorumi. Thorlauta toimii Tor-verkossa, jossa käyttäjän identiteettiä ja ip-osoitetta on lähes mahdoton selvittää. Thorlaudalla on suunniteltu muun muassa joukkosurmaiskua eduskuntaan.¹⁰

Organisoituneet viharyhmät rasisteista terroristeihin käyttivät nettiä ensimmäisten käyttäjien joukossa jo 1980-luvulla, joten verkon vihapuhe ei ole uusi ilmiö (Oksanen, 2012; vrt. Les Back 2002, 629). Kyberrasismissa rasistinen ideologia muuttuu uudessa mediaympäristössä. Muutoksiin kuuluvat rasistisen viestinnän kasvava nopeus ja laajuus (Les Back 2002).

Jessie Daniels on tutkinut kyberrasismia niin sanotuilla verhotuilla verkkosivuilla (*cloaked websites*), jotka piilottavat poliittisen agendansa, mutta samalla levittävät sitä huomaamattomasti. Tällaiset verkkosivut välttävät räikeää rasistista retoriikkaa, ja imitoivat sen sijaan kansalaisoikeuksien, monikulttuurisuuden ja tieteellisyyden puhetapoja huijatakseen asioihin perehtymätöntä lukijaa (Daniels 2009, 667). Daniels viittaa tutkimuksiin, joiden mukaan elämme jälkirasismien (*post-racism*) aikaa. Jälkirasismien ajalle on tyypillistä, ettei kukaan tue julkisesti rasismia, ja rasismia pidetään historiallisena käsitteenä. Tällaisessa kontekstissa myös aikeensa verhonneiden verkkosivujen todelliset rasistiset ja vihaa lietsovat asenteet voi olla vaikea erottaa ja tunnistaa, koska niitä ei osata odottaa tai käsitellä. (Daniels 2009, 676.) Maahanmuuttokriittisiä blogeja tutkineen Karina Horstin mielestä julkisuudessa keskitytäänkin enemmän aggressiivisen ja erottuvan vihapuheen kuin piilotetun vihapuheen ja syrjijimisen ehkäisyyn (Horsti 2012, 28).

4. Sananvapaus: oikeus ja sen rajat

Sananvapaus kuuluu sekä perustuslain takaamiin oikeuksiin että globaaleihin ihmisoikeuksiin. Sananvapaus on yhteiskunnan demokraattisuuden edellytys. Tämän demokraattisuuden

¹⁰ Vihavainen, Suvi & Vähäsarja, Irina: Salatulla verkkopalstalla puhetta iskusta eduskuntaan. HS 29.8.2012.

ideaalia ovat tarkastelleet myös monet yhteiskuntafilosofit. Sananvapauteen kuuluu, että yhteiskunnallisesta konsensuksesta tai yhteisistä arvoista poikkeavat, erilaiset mielipiteet ja näkemykset tai aggressiivisetkin ilmaukset sallitaan tiettyihin rajoihin asti. Sananvapauden sääntely ei kuitenkaan ole koskaan puolueetonta, vaan yhteiskunnan arvot päättävät, mitkä ilmaisut tukahdutetaan, mitkä sallitaan. Sananvapauden rikosoikeudelliset rajat ylittyvät kiihottamisessa kansanryhmää vastaan. Valtakunnansyyttäjäviraston vuonna 2012 muodostama vihapuhetyöryhmä on laatinut ohjeistuksen erityisesti Internetin vihapuhetta silmälläpitäen. Myös Julkisen Sanan Neuvosto sekä tiedotusvälineet ovat ottaneet kantaa verkkokeskustelupalstojen sananvapauden rajoihin, ja tehneet omat ohjeistuksensa asiasta.

4.1. Sananvapaussopimukset Suomessa ja kansainvälisesti

Suomi on maailman kärkimaa sanan- ja lehdistönvapaudessa (Freedom House, Freedom of the Press 2012-raportti). Suomen perustuslain 12. pykälä määrittelee sananvapauden seuraavasti:

Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia. Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. (Finlex: Suomen perustuslaki 11.6.1999/731)

Suomen sananvapaussäännös on sisältö- ja välineneutraali eli kattaa kaikki viestit sisällöstä ja muodosta riippumatta (Neuvonen 2005, 35).

Sananvapaus koskee Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaan myös tietoja ja ajatuksia, jotka herättävät pahennusta, järkyttävät tai ovat häiriöksi yhteiskunnalle tai jollekin osalle sen väestöstä. Tämä koskee myös keskustelupalstoja lukuun ottamatta niitä tilanteita, joissa julkaistut viestit sisältävät lainvastaista aineistoa. (Hannula & Neuvonen 2011, 531; ks. myös Euroopan ihmisoikeussopimus, 10.artikla.)

YK:n yleismaailmallisen ihmisoikeuksien julistuksen 19.artiklassa sanotaan näin: *Jokaisella on oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen; tähän sisältyy oikeus häiritsemättä pitää mielipiteensä sekä oikeus rajoista riippumatta hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoja kaikkien tiedotusvälineiden kautta* (YK:n ihmisoikeusverkkosivu United Nations Human Rights: Ihmisoikeuksien julistus).

YK:n kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan sopimuksen (KP-sopimus) 19. artiklassa erotellaan selkeästi oikeus mielipiteenvapauteen ja sananvapauteen. Jokaisella on oikeus mielipiteenvapauteen ilman ulkopuolista puuttumista, kun taas sananvapaus on suhteellista ja sitä voidaan tietyillä edellytyksillä rajoittaa. Mielipiteet kuuluvat suojatun yksityisyyden piiriin, mutta niiden ilmaiseminen on julkisuuden piiriin kuuluva asia, jolla on yhteiskunnallisesti merkittäviä vaikutuksia. (Kortteinen 1996, 54-55.) Kukin saa siis ajatella mitä haluaa, mutta joskus ajatusten sanominen ääneen voi olla rangaistavaa.

YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskeva kansainvälinen yleissopimus tähtää syrjinnän ja rasismien ehkäisyyn. Sopimusta tulkittaessa joudutaan ratkaisemaan suojeltavien ihmisoikeuksien turvaamisen kannalta tarpeellinen vuorovaikutussuhde. Tämä ei merkitse sitä, että ihmisoikeuksista rakennettaisiin jonkinlainen hierarkia, vaan ihmisoikeudet muodostavat kokonaisuuden, eikä jonkin ihmisoikeuden käyttö saa loukata toisten ihmisoikeuksia (Kortteinen 1996, 77.)

Mannisen mukaan sananvapaus ymmärretään perinteisesti ennen kaikkea poliittis-yhteiskunnalliseksi oikeudeksi, jonka tarkoituksena on taata kaikille avoin, vapaa ja julkinen kansalaiskeskustelu. Toinen sananvapauden perustelu lähtee ajatuksesta, jonka mukaan jokaisella tulee olla oikeus kehittää itseään ja persoonallisuuttaan itseilmaisulla. Itsensä kehittäminen laajentaa sananvapauden myös taiteen ja tieteen ilmaisuun. Yhteiskunnalliseen ja poliittiseen keskusteluun pitää saada osallistua erilaisissa viestintäteknisissä järjestelmissä ja kaikenlaisia ilmaisumuotoja käyttämällä. (Manninen 1996, 20.)

4.1.1. Sananvapaus on oikeutta ajatella toisin

Sananvapauteen perustuvalla oikeudella arvostella vallanpitäjää ja valtapoliittikkaa rajoitetaan mielivaltaista päätöksentekoa ja hallinnon korruptoitumista. Vapaa keskustelu edistää myös yhteiskunnallisen vakauden säilymistä. (Kortteinen 1996, 32–33.) Näiden periaatteiden pohjalta myös vihapuhekeskustelua ja sen rajoittamispyrkimyksiä tulee tarkastella. Sananvapauden käyttämiseen on aina liittynyt tasapainottelu kyseisen oikeuden rajoittamisen kanssa. Sananvapauden ajattelun painopiste on kuitenkin nykyään siirtynyt negatiivisen vapausoikeuden käsitteestä (vapaus jostakin, tässä tapauksessa sensuurista) positiiviseen sananvapauden käsitykseen (vapaus johonkin). (Nordenstreng 1996, 273.)

Toisinajattelijoita puolustanut John Stuart Mill kuuluu liberaalin sananvapauskäsitteksen merkittävimpiin valistusfilosofeihin, ja on vaikuttanut osaltaan sananvapauden

muodostumiseen yleiseksi ihmisoikeudeksi ja välttämättömyydeksi toimivassa yhteiskunnassa (Neuvonen 2005, 44). Vapaudesta -teoksessaan hän erittelee kansalaisen demokraattisia vapausoikeuksia. Vapaus lausua ja julkaista mielipiteitä on Millistä yhtä tärkeä kuin ajattelun vapaus (Mill 1982, 19). Mill vastustaa yhteiskunnan taipumuksia tyrkyttää ”omia käsityksiään ja tapojaan elinohjeeksi niille, jotka niistä poikkeavat” (Mill 1982, 12). Mielipide, joka on pakotettu vaikenemaan, saattaa olla tosi.

Me emme koskaan voi olla varmoja, että se mielipide, jonka koetamme tukahduttaa, on väärä; ja jos olisimmekin varmoja, niin sen tukahduttaminen olisi vielä sittenkin väärin. Kieltäytyminen kuuntelemasta jotain mielipidettä sen tähden, että on vakuuttunut sen virheellisyydestä, on yhtä kuin otaksuminen, että oma varmuus on sama kuin ehdoton varmuus. (Mill 1982, 25.)

Millin mukaan vaikka vaiennettu mielipide olisikin väärä, saattaa siihen sisältyä kuitenkin jokin määrä totuutta, eikä yleinen mielipide yleensä ole koko totuus. Vain vastakkaisten mielipiteiden yhdistelyn avulla saadaan esille täydempi kuva totuudesta. Vakiintuneet käsitykset muuttuvat omaksuttaviksi ennakkoluuloiksi, jotka omaksutaan ”vähän käsittäen ja tuntien sen järkiperusteita” ellei niiden voimakasta kritiikkiä sallita. Omakohtainen perusteltu vakaumus asioista ei ole mahdollista, jos vapaa mielipiteenilmaisu estetään. (emt., 58.) Mielipiteiden vapaata julkilausumista on sallittava sillä ehdolla, että lausumatapa on maltillinen ja pysyisi rehellisen keskustelun rajojen sisässä. Mill siis olettaa keskustelijoiden pyrkivän ja pystyvän loogiseen argumentaatioon ja mielipiteen perusteluun. Tosin Mill itsekin myöntää, että on mahdotonta määritellä eksplisiittisesti, mitkä nämä rajat ovat. (emt., 59.)

Millin ajattelua tutkineen Jorma Mäntylän mukaan Millin mielestä avoin ja vapaa, kriittinen keskustelu niin tieteestä kuin uskonnostakin on edellytys ihmiskunnan älylliselle kehitykselle. Ihmisiä voidaan hallita estämällä heitä saamasta tietoja, mikä kuitenkin on ”ihmiskunnalta varastamista”. Jos tieto jää suppean eliitin haltuun, se ei tavoita yksilöitä, jotka osaisivat käyttää sitä paremmin omaksi ja yhteiskunnan eduksi. Näin tiedon sivistävä ja kehittävä vaikutus jää vajaaksi, jolloin yhteiskunta alkaa rappeutua. Mill korostaa myös vähemmistöjen ja toisinajattelijoiden oikeutta päästä julkisuuteen, koska heillä voi olla enemmistöä totuudellisempia näkemyksiä. (Mäntylä 2007, 316–318.)

4.1.2. Sananvapaus on vallankäyttöä

Sananvapaus liittyy aina valtaan. Postin mukaan pyrkimykset säännellä sananvapautta ja vihapuhetta kytkeytyvät yhteisöllisen identiteetin kehittymiseen ja niihin liittyviin yhteiskunnan normeihin. Sosialisatian läpikäynyt ihminen osaa määritellä kulttuurinsa

normien perusteella, millainen kommunikaatio on yleisiä käyttäytymissääntöjä loukkaavaa ja laissa rangaistavaa. Koska normit muuttuvat ja kilpailevat keskenään, kulttuuri perustaa autoritaarisia instituutioita normien kontrolloimiseksi ja vakauttamiseksi, kuten kouluja ja tuomioistuimia. (Post 2009, 128–129.) Koska myös lait muuttuvat jatkuvasti, lainsäätöelimen tulee päättää, millaista yhteisöllisyyttä ja yhteiskuntaa se haluaa ylläpitää normien ja moraalien avulla. Laki ei siis ikinä ole viatonta tai riippumatonta. (emt., 130.)

Myös Stanley Fish muistuttaa, ettei vapaata sanaa ole oikeasti olemassa, vaan sananvapautta rajoitetaan ja säännellään aina poliittisilla päätöksillä. Sananvapauden käsitteeseen liittykin ristiriitaisia ja kilpailevia intressejä. (Fish 1994, 102). Kaikki sanat ovat potentiaalisesti provokatiivisia ja voivat muuttua kielletyiksi. Jos sanoilla on jokin tarkoitus ja tavoite, ennemmin tai myöhemmin tullaan siihen tilanteeseen, että sanavalintoja pitää punnita. (emt., 107.) Joskus on vaikeaa päättää ilmaisujen rajoittamisen ja sallimisen välillä, sillä yhtäältä haitallisen puheen sallimisessa, toisaalta esimerkiksi kulttuurintuotteiden kieltämisessä on riskejä (emt., 114). Tästä Fishin mukaan seuraa, että vihapuhe joko sallitaan arvokkaiden äänten kunnioittamisen takia, tai sitten sensuroidaan eriävät mielipiteet, jolloin vaarana on luisuminen tyranniaan (emt., 115), kuten Millkin varoitti.

Sananvapauslaki ei määrittele, mitkä ovat kiellettyjä ilmaisuja (Tiilikka 2007, 127). Koska sananvapaus on perus- ja ihmisoikeus, jota tulisi rajoittaa vain silloin, kun se on välttämätöntä, yksiselitteistä lakia, joka päätisi aina tietyissä tilanteissa ja tapauksissa, ei voida säätää (Manninen 1996, 27–30). Sananvapauden turvaaminen merkitsee lopulta myös positiivista velvollisuutta sellaisen ilmaisun kriminalisoimiseen, joka loukkaa muiden ihmisoikeussopimuksissa turvattuja oikeuksia ja heidän ihmisarvoaan tai pyrkii estämään heitä käyttämästä heille kuuluvia ihmisoikeuksia (Kortteinen 1996, 42).

Sananvapautta rajoitettaessa olennaista on, perustuuko rajoitus johonkin keskeiseen yhteisesti hyväksytyyn arvoon. Vaikka näin saatetaan joutua puuttumaan toisten henkilökohtaiseen autonomiaan, saattaa se olla perusteltua juuri tuon riippumattomuuden turvaamiseksi – jotta muiden autonominen toiminta olisi mahdollista. (Kortteinen 1996, 41.)

4.2. Sananvapauden rajat – milloin vihapuhe menee liian pitkälle?

Rasistinen mielipide ei ole rikos Suomen laissa. Valtaosa rasistisista kirjoituksista ei johda syytteeseen tai tutkintaan, koska ne eivät täytä minkään rikoksen tunnusmerkkejä (Hänninen & Hänninen 2010, 39). Vain 2 % poliisin tietoon tulleista viharikoksista tapahtui netissä vuonna

2010 (Nettipoliisin verkkosivut, osio Internetiin liittyviä rikoksia ja ohjeita niiden hoitamiseen: Viharikokset). Vaikka sananvapauden väärinkäyttämistä annetut rikostuomiot ovat yhä melko harvinaisia, sosiaalisen median rasistinen nettikirjoittelu vie yhä enemmän poliisin voimavaroja. Lainsäädäntö ja poliisin tutkintaprosessit eivät ole pysyneet perässä verkon kehityksessä. Netin vihapuhekirjoittelua on vaikea tutkia pelkän paikallispoliisin voimin erityisesti silloin kun loukkaavat sisällöt leviävät verkossa. (Heikkilä, Riikka, Yle Pohjois-Karjala 27.7.2012: Rasistinen nettikirjoittelu koettelee poliisin voimavaroja.)

Sanallisista loukkauksista annetut tuomiot eivät ole lopettaneet loukkaavaa kielenkäyttöä. Aggressiivinen kielenkäyttö niin verkossa kuin muualla arkielämässä on pikemminkin lisääntynyt kuin vähentynyt. (Puuronen 2011, 251.) Puurosen mukaan tarkemmalla rasismien käsitteen ja rajojen määrittelyllä esimerkiksi keskustelu maahanmuuttokriitikkojen lausuntojen mahdollisesta rasistisuudesta saataisiin vankemmalle pohjalle. Tarkempi rasismien määrittely helpottaisi myös oikeuslaitoksen työtä, sillä rikosten tutkinnan ja tuomioiden yhteydessä joudutaan jatkuvasti määrittelemään rasismien rajoja. (emt., 55.)

4.2.1. Uusia keinoja vihapuheen torjuntaan: nettipoliisi ja vihapuhetyöryhmä

Poliisi aloitti virtuaalisen lähipoliisiryhmätoiminnan vuonna 2008. Tällä hetkellä Helsingissä on kolme kokopäiväistä nettipoliisia, ja lisäksi toistakymmentä poliisia eri poliisilaitoksilta toimii nettipoliisina oman toimen ohella. Poliisit ovat jalkautuneet sinne, missä suomalaiset viettävät entistä enemmän vapaa-aikaa – nettiin. Tavoitteena on luoda vuorovaikutusta kansalaisten kanssa, ennaltaehkäistä rikoksia ja puuttua erilaisiin netissä tapahtuviin ongelmiin, kuten kiusaamiseen, seksuaalirikoksiin, lapsiin kohdistuviin rikoksiin ja myös vihapuheeseen.¹¹ Nettipoliisit ovat verkossa näkyvästi omilla nimillään ja kasvoillaan, mikä tuo paitsi virkavallan helpommin lähestyttäväksi kansalaiselle, myös turvallisuuden tunnetta anonyymiin verkkoon.

Myös valtakunnansyyttäjävirsto reagoi julkiseen vihapuhehuoleen perustamalla 5.9.2011 vihapuhetyöryhmän. Työryhmässä on edustajia valtakunnansyyttäjävirstosta, Helsingin syyttäjävirstosta, Poliisihallituksesta ja Helsingin poliisilaitokselta. Työryhmän tehtävänä oli arvioida, mitä on pidettävä rangaistavana vihapuheen levittämisenä ja miten rikosoikeudellinen vastuu tältä osin kohdentuu erilaisiin internetissä toimiviin toimijoihin, kuten tekstin laatijaan, levittäjään, erilaisiin sivuston ylläpitäjiin ja verkkojulkaisun päätoimittajaan. Työryhmän raportti verkon rangaistavasta vihapuheesta ilmestyi 21.12.2012.

¹¹ Helsingin nettipoliisin ja nettilähipoliisin verkkosivut

(Valtakunnansyyttäjävirasto: Rangaistavan vihapuheen levittäminen Internetissä. Raportti 17-34-11; tästä lähtien tässä tutkimuksessa lyhenteenä raportti 17-34-11). Työryhmän perustamisesta voi päätellä, että poliitikkojen ja median lisäksi myös viranomaiset ovat noteeranneet verkon aggressiivisten ilmaisujen lisääntymisen, ja ettei vanha lainsäädäntö välttämättä riitä verkkoympäristön hallintaan.

4.2.2. Rangaistava vihapuhe

Suomen rikoslaki ei tunne vihapuheen käsitettä, mutta lähimpänä olevat lait ovat kiihottaminen ja törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Seuraavaksi esittelen lain määritelmät kyseisille rikoksille ja Rangaistavan vihapuheen levittäminen Internetissä - raportissa olevat määritelmien selitykset.

Kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Joka asettaa yleisön saataville tai muutoin yleisön keskuuteen levittää tai pitää yleisön saatavilla tiedon, mielipiteen tai muun viestin, jossa uhataan, panetellaan tai solvataan jotakin ryhmää rodun, ihonvärin, syntyperän, kansallisen tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen tai vammaisuuden perusteella taikka niihin rinnastettavalla muulla perusteella, on tuomittava kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. (Rikoslaki Suomessa: 10 §)

Nettipoliisin sivuilla panettelu ja solvaaminen erotellaan toisistaan. Panettelu tarkoittaa herjaustyyppisiä ja perättömiä väitteitä esimerkiksi jonkin kansanryhmän syyllistymisestä rikoksiin. Solvaaminen taas tarkoittaa usein osittain totuudenmukaisia väitteitä, puolitotuuksia tai väritettyjä totuuksia, joilla on loukkaamistarkoitus. Pelkkä ryhmän harkitsematon pilkkaaminen tai ärsyttäminen ei täytä teon tunnusmerkistöä (Nettipoliisin verkkosivut: Internetiin liittyviä rikoksia ja ohjeita niiden hoitamiseen: Viharikokset).

Tieto, mielipide tai muu viesti viittaavat siihen, että viestit voivat olla myös videoita tai kuvia. Pykälää voidaan soveltaa siis kaikkien viestintävälineiden osalta. Rikos ei täytyäkseen edellytä sitä, että jokin tekijän tarkoittama seuraus toteutuu (Raportti 17-34-11, 23). Rikos kuuluu siis niin sanottuihin abstrakteihin vaarantamisrikoksiin, mikä tarkoittaa, että tekoa pidetään jo sellaisenaan vaarallisena ja sen tekijää uhataan rangaistuksella ilman, että tekoon pitäisi vielä lisäksi liittyä vastaava seuraus. Esimerkiksi kiihottamisena kansanryhmää vastaan jo ulkomaalaisvihamielisiä lausumia sisältävien lentolehtisten jakaminen on rangaistavaa, pornografiana vastaavasti jo kuvien esittely näyteikkunassa. (Cornils 1999, 709.)

Lain mukaan rangaistussäännös suojaa ainoastaan sellaisia ryhmiä, jotka muodostavat kansanryhmän säännöksessä mainittujen ominaisuuksien perusteella. Näille perusteille on yhteistä se, että ne tyypillisesti muodostuvat joko ihmisen syntyperäisistä ominaisuuksista (esimerkiksi ihonväri, etninen alkuperä) tai ominaisuuksista, jotka muuten liittyvät ihmiseen tämän tahdosta riippumatta (esimerkiksi vammaisuus). Jotkut perusteet ovat tosin sellaiset, että ihminen itse valitsee, kuuluuko hän näin määräytyvään ryhmään (esimerkiksi uskonto tai siihen rinnastuva vakaumus). (Raportti 17–34-11, 16.) Säännös suojaa siis ennen kaikkea sellaisia vähemmistöryhmiä, jotka ovat yhteiskunnassa sosiaalisesti heikommassa asemassa ja sen vuoksi erityisen suojan tarpeessa.

Raportin mukaan säännöstä voi kuitenkin soveltaa myös lausumiin, joita kohdistetaan valtaväestöä vastaan. Tosin koska valtaväestö on vain hyvin harvoin erityisen suojan tarpeessa, ja koska sananvapautta tulee rajoittaa vain silloin kun se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa, välttämättömyyskriteeri täyttyy vain harvoin valtaväestöön kohdistuvien lausumien ollessa kysymyksessä. Kiihottaminen kansanryhmää vastaan toteutuu siis valtaväestön osalta, jos lausuma on erityisen vakava, eli käytännössä hyvin harvoin. Raportissa kuitenkin huomautetaan, että valtakunnallisesti valtaväestöön kuuluvat henkilöt voivat paikallisesti muodostaa vähemmistön. Säännös koskee lisäksi muun muassa tilannetta, jossa tiettyyn etniseen vähemmistöryhmään kuuluva kiihottaa vihaan muuta etnistä vähemmistöryhmää vastaan. (Raportti 17–34-11, 18.)

Uskonto mainitaan laissa yhtenä kansanryhmän ominaisuutena ja perusteena. Rangaistussäännöksellä ei kuitenkaan suojata uskontoa sellaisenaan, uskonnollisia tapoja tai instituutioita, vaan niitä ihmisiä, jotka ovat tunnustaneet tiettyä uskontoa. Uskonnollisia tapoja, jotka esimerkiksi eivät sovi yhteen jokaiselle kuuluvien ihmisoikeuksien kanssa, täytyy raportin mukaan luonnollisesti saada arvostella julkisesti. Sama koskee uskonnollisten instituutioiden vallankäyttöä. Tällainen kritiikkioikeuden käyttö on kuitenkin erotettava uskontoa tunnustaviin henkilöihin kohdistuvista lausumista. (Raportti 17–34-11, 20.) Asiaa saa siis kritisoida, muttei henkilöä. Raportin mukaan poliittiset ryhmät eivät rinnastu uskonnollisiin ryhmiin, koska ne eivät ole samalla tavalla pysyviä kuin uskonnolliset ryhmät, ja perustuvat vapaaehtoiisiin valintoihin (Raportti 17-34-11, 21).

Vihapuhetyöryhmän mukaan maahanmuutto- ja ulkomaalaispolitiikassa on keskeisesti kysymys päätöksenteosta merkittävässä yhteiskunnallisissa asioissa. Siksi maahanmuutto- ja

ulkomaalaispolitiikan ankarakaan arvostelu ei sellaisenaan voi täyttää sanotun rikoksen tunnusmerkistöä. (Raportti 17-34-11, 9.) Vihapuhe raportissa esitetään myös esimerkkejä rangaistavan ja ei-rangaistavan retoriikan välillä. Työryhmän mielestä esimerkiksi lausuma, jonka mukaan ”maahanmuutto vie Suomen vararikoon” on paikkaansa pitämätön ja maahanmuuttajia perusteettomasti arvosteleva kannanotto, jonka sellaisenaan on kuitenkin katsottava sisältyvän poliittiseen sananvapauteen kuuluvaan oikeuteen tietynlaiseen liioitteluun ja provokaatioon. Rangaistavuus täyttyy sen sijaan jos tällaisissa lausumissa samalla esitetään maahanmuuttajiin kohdistuvaa väkivaltaa tai syrjintää hyväksyttävänä tai toivottavana, tai ihmisiä verrataan eläimiin, loisiin jne. tai yleistä väitetään heitä rikollisiksi tai esitetään alempiarvoisiksi. (Raportti 17-34-11, 15.)

Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan

Jos kiihottamisessa kansanryhmää vastaan kehoitetaan tai houkutellaan

1) joukkotuhontaan tai sen valmisteluun, rikokseen ihmisyyttä vastaan, törkeään rikokseen ihmisyyttä vastaan, sotarikokseen, törkeään sotarikokseen, murhaan tai terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn tappoon tai

2) muuhun kuin 1 kohdassa tarkoitettuun vakavaan väkivaltaan siten, että teolla selvästi vaarannetaan yleistä järjestystä ja turvallisuutta

ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikosentekijä on tuomittava törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. (10 a §)

Törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan eli kansankiihottamisen kovennettu muoto lisättiin lakiin 1.6.2011. Toisen kvalifiointiperusteen ilmaisulla ”selvästi” tarkoitetaan vaaran konkreettisuutta. Konkreettinen vaara on kysymyksessä silloin, kun kehoitus tai houkuttelu aiheuttaa välittömän vaaran, että se väkivaltarikos, johon kehoitetaan tai houkutellaan, tai sen rangaistava yritys tehdään. Konkreettinen vaara voi syntyä levitettäessä väkivallan kehotuksen sisältävää aineistoa esimerkiksi silloin, kun rasistisia väkivalta- tai muita rikoksia on esiintynyt suuremmassa määrin tietyllä alueella ja levitetty lausumat liittyvät tähän. (Raportti 17-34-11, 26-27.)

4.2.3. Rasistiset motiivit

Viharikoksissa tekijän rasistinen motiivi vaikuttaa tuomioon. Toisaalta jos rikoksen uhri pitää teon syynä etnistä taustaansa, mutta epäilty kieltää rasistisen motiivin, teko voidaan silti luokitella poliisin luokituksessa viharikokseksi. Vuonna 2011 viharikosluokitus muuttui siten, että viharikosluokittelun perusteeksi riitti asianomaisen subjektiivinen käsitys vihamotiivista.

Aiempi rasismikoodi muutettiin viharikoskoodiksi. (Niemi ja Sahramäki, 83.) Tapaus luokitellaan viharikokseksi, jos epäilty on nimitellyt rikoksen uhria halventavasti esimerkiksi rasisisin termein, tai tappelu on alkanut rasisisesta huutelusta (emt., 27–28).

Mitä vakavampi rikos on, sitä todennäköisimmin se tulee poliisin tietoon. Racististen rikosten ilmoituskynnys on kuitenkin korkea, koska vähemmistöihin kuuluvat ihmiset eivät aina luota viranomaisiin. (Puuronen 2011, 171.) Lisäksi viharikoskoodiluokituksen lisääminen rikosilmoitukseen ei ole pakollista. Vaikuttaisi siltä, että tällä hetkellä vain pieni osa viharikoksista ilmoitetaan. (Niemi & Sahramäki 2012, 83.)

Rikoslain kannalta vihapuhe liittyy siis kiihottamiseen kansanryhmää vastaan. Vihapuheeseen liittyvät myös muun muassa kunnianloukkaus, laitton uhkaus, sotaan yllyttäminen ja uskonrauhan rikkominen. Vihapuhe liittyy kuitenkin laajempaan kontekstiin kuin pelkkään rikoslakiin.

4.3. Median ja keskustelupalstojen itsesäätely

Julkisen Sanan Neuvoston (JSN) verkkojulkaisua koskevan lausuman mukaan *tiedotusvälineiden on laadittava selvät pelisäännöt sivuillaan käytävälle keskustelulle* niin, että *käyttäjä ymmärtää heti keskustelupalstan säännöt ja vastuut*. JSN:n mukaan keskustelupalstojen sääntöjen selkeys ja avoimuus lisää myös tiedotusvälineiden luotettavuutta. Lausuman mukaan verkkokeskustelu on viliintä silloin, kun keskusteluun osallistuminen ei vaadi rekisteröitymistä eikä nimimerkkejä, keskustelu ei ole moderoitu, eikä lehti voi selvittää kirjoittajan tunnistetietoja. Tällöin palstan sisältö on erotettava selkeästi toimituksellisesta aineistosta, jolloin sisällön juridinen vastuu jää keskustelijalle. Toinen ääripää on kirjoittelu omalla nimellä ja nimimerkin salliminen vain poikkeustapauksissa. JSN suosittelee ennakkomoderointia. *Koska anonyymiteetti voi kuitenkin edistää sananvapauden toteutumista, JSN:n mukaan lehdet voivat sallia nimimerkin käytön keskustelupalstoillaan journalistisen harkinnan perusteella*. (JSN: Lausuma verkkojulkaisusta, 16.5.2007.)

Lisäksi JSN lisäsi syksyllä 2011 uuden liitteen Journalistin ohjeisiin yleisön tuottamasta aineistosta tiedotusvälineiden verkkosivukeskusteluista. Liitteen mukaan yleisön tuottama sisältö median verkkosivuilla ei kuulu toimitukselliseen aineistoon. Liitteessä todetaan seuraavaa:

- 1. Toimituksen tulee seurata verkkosivujaan sekä pyrkiä estämään yksityisyyden suojaa ja ihmisarvoa loukkaavien sisältöjen julkaiseminen. Syrjinnän lisäksi ihmisarvoa loukkaavat esimerkiksi väkivaltaan yllyttävät sekä yksilöön tai kansanryhmään kohdistuvat vihaa lietsovat sisällöt.*
- 2. Toimituksen tulee viipymättä poistaa sen tietoon tulleet ihmisarvoa ja yksityisyyden suojaa loukkaavat sisällöt.*
- 3. Lapsille ja nuorille suunnattuja verkkopalstoja on valvottava erityisen huolellisesti.*
- 4. Yleisölle on varattava mahdollisuus ilmoittaa toimitukselle asiattomasta sisällöstä niin, että ilmoittaja saa siitä vahvistuksen.*
- 5. Yleisölle varattujen palstojen ja toimituksellisen aineiston raja on pidettävä selvänä tiedotusvälineiden verkkosivuilla. (Journalistin ohjeet, liite: Yleisön tuottama aineisto tiedotusvälineiden verkkosivuilla)*

Monet lehdet ovat ryhtyneet tiukentamaan keskustelualueidensa sääntöjä. Esimerkiksi Ilkan verkkosivuille voi kirjoittaa enää vain omalla nimellään. Saman päätöksen teki myös 7.5.2012 suosittu nettipalvelu Uusi Suomi, jonka keskusteluihin osallistutaan tunnistautumalla Uuden Suomen omalla käyttäjätunnuksella, Facebook- tai Google-käyttäjätilillä (Uuden Suomen keskusteluohje). Myös Etnisten suhteiden neuvottelukunta suosittelee, että keskustelupalstoilla luovutaisiin nimimerkeistä, jotta ihmiset seisoisivat aidosti ja vastuullisesti sanojensa takana ja keskustelukulttuuri muuttuisi rakentavammaksi (Etnisten suhteiden neuvottelukunta: Vastuullisen maahanmuuttokeskustelun teesit 3.5.2012).

Valtakunnansyyttäjävirasto suosittelee ennakkomoderointia, jotta vihapuhetta ei pääsisi leviykseen. Jos ennakkomoderoija kuitenkin ”päästää” tietyn viestin yleisön saataville, on kysymyksessä tietoinen päätös viestin julkaisemisesta. (Raportti 17-34-11, 35.) Toisaalta liian herkkä julkaisukiello taas voi rajoittaa sanan- ja ilmaisunvapautta. Useimmiten rajoitukset liittyvät asioiden esitystapaan, eivät varsinaisesti siihen, mitä asioita nostetaan julkiseen keskusteluun (Kuutti 2012, 12-13). Kysymys ei siis ole puheen sisällöstä, vaan puhetaivoista.

5. Hommaforum

Tutkimuskohteeni Hommaforum on keskustelufoorumi, joka on syntynyt tarpeesta käydä avointa keskustelua maahanmuuttopolitiikasta. Tässä luvussa kerron Hommaforumin peruspiirteet ja taustat, sekä aikaisemmasta Hommaforumia koskevasta tutkimuksesta.

5.1. Verkkoyhteisö maahanmuuttokeskustelun ytimessä

Hommaforum määrittelee itsensä verkkosivuillaan näin: ”Homma on valvutuneiden ja huolestuneiden kansalaisten muodostama maahanmuuttokriittinen, puolueisiin sitoutumaton

kansanliike” (Homman nimi, 22.8.2009). Hommaforum koostuu pääasiassa samanhenkisistä maahanmuuttokriitikoista, eivätkä keskustelut aktiivisesti houkuttele mukaan maahanmuutosta vastakkaista mieltä olevia. Niin sanotut toisinajattelijat saattavat seurata keskustelua, mutta eivät osallistu siihen (Nikunen 2010, 23; ks. myös Vänni 2009, 50). Hommaforumin mielipiteitä vihapuheesta ei siis voi yleistää kuvaamaan kaikkien suomalaisten maahanmuuttoasenteita.

Poliittisesti hommalaiset sijoittuvat niin vasemmalle kuin oikealle, mutta yhteisenä agendana heillä on maahanmuuton, ja erityisesti monikulttuurisuutta ajavien poliitikkojen ja valtamedian kritisointi. Hommaforumilla puhutaan kuitenkin myös muista asioista kuin maahanmuutosta, esimerkiksi homoliitot jakavat mielipiteitä. (Pohjola 2010, 38.) Homman keskustelupalstaa moderoidaan aktiivisesti, ja moderoijia koulutetaan asiattomuuksien seulomiseksi (Hannula 2011, 204). Homman ideana on kuitenkin niin sanottu poliittisesti epäkorrekti kirjoittelu.

[...] Tulet kohtaamaan näkökulmia, jotka nykyisessä poliittisessa asenneilmapiirissä julistetaan epäeettisiksi ja epäkorrekteiksi. Onkin tärkeää pitää mielessä, etteivät yksittäiset, mahdollisesti hyvän maun rajalla häilyvät, kommentit kuvasta kuitenkaan koko yhteisön kantaa. Hommaforum kaihtaa sensuuria, eikä mielellään poista kirjoittajien tekstejä. Toisinaan käy kuitenkin niin, että joku kirjoittaa joko kiihtyneessä tilassa tai forumin sääntöjä lukematta tai niiden tarkoitusta hahmottamatta niin rumasti, ettei tätä voida muiden kirjoittajien ja lukijoiden viihtyvyyden vuoksi pitää hyväksyttävänä. Tällöin moderaattorit syöksyvät hätiin ja antavat [muumipeikkojen] halata rumista sanoista puhdin pois. Yhteisöllä on toki tiettyjä yhteisiä periaatteita, jotka sitä nivovat yhteen.. Näitä ovat ensisijaisesti pyrkimys ylläpitää stigmatisoinnista vapaata keskustelua tärkeistä ja kiistanalaisistakin yhteiskuntaamme vaikuttavista ilmiöistä. [...] (Hommaforumin FAQ)

Lisäksi ”forumin olemassaolon keskeisenä perusteena on yhteiskunnallisten ongelmien esiintuonnin lisäksi saattaa samanmielisiä ihmisiä yhteisen pöydän ääreen sekä aktivoida heitä toimimaan tavoittelemiensa asioiden puolesta yhteistuumin” (Hommaforum.org: Homman nimi: Hommaforum).

Hommaforum on jakaantunut eri osioihin eli ”huoneisiin”. ”Tuvassa” keskustellaan päivittäisistä maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen liittyvistä aiheista. ”Salongissa” on niin sanotusti salonkikelpoisempaa ja pidempää keskustelua maahanmuutosta. ”Pajassa” suunnitellaan tapahtumia ja projekteja. ”Myllyssä” käsitellään EU:ta ja talousasioita. ”Kylänraitilla” keskustellaan muusta politiikasta ja ajankohtaisista asioista. Homman poliittinen

siipi-osiosta löytyvä ”Puolueet”-huone on tarkoitettu puolueiden tai sellaisiksi aikovien toimintaan.

Vaikka hommalaiset kritisoivat valtamediaa, he seuraavat aktiivisesti erityisesti kaikkea maahanmuuttokeskustelua (Nikunen 2010), ja Hommasta löytyykin myös oma mediaseurantaosio ”Uutiset ja media”. Lisäksi Homman kirjastosta löytyvät osiot ”Standardiargumentit”, ”Suositeltavaa luettavaa” sekä ”Tilastot, tutkimukset, gallupit ja talousluvut.” Hommalaiset seuraavat siis kaikkea maahanmuuttoa ja monikulttuurisuuteen liittyvää tutkimusta ja kirjoituksia, sekä pyrkivät havainnoimaan ja kumoamaan vastustajiensa standardiargumentteja. Suljettu osio ”Peräkammari” sisältää huumoriosion, mutta myös ”foliohattumaiset” salaliittoteoriat, ja on vain rekisteröityneiden käyttäjien käytössä (hommaforum.org). Peräkammarissa keskustellaan myös muista päivän puheenaiheista.

Nettisivuja tilastoivan alexa.com -palvelun mukaan Homman käyttäjät ovat enimmäkseen 25–34-vuotiaita lapsettomia, toisen asteen koulutuksesta valmistuneita miehiä¹². Aktiivisten hommalaisien määrää on vaikea sanoa, koska jotkut vain seuraavat keskustelua lurkkijatyypisesti, toiset sen sijaan kirjoittavat useammin (Hannula 2011, 146).

Kiinteissä verkkoyhteisöissä yhteisön jäsenet oppivat tuntemaan toisensa nimimerkeistä, ja haluavat nähdä usein myös kasvokkain oikeassa elämässä (Kendall 2011, 319). Tämä pätee myös Hommaforumiin, joka järjestää eri puolilla maata tapaamisia eli Homma-kerhoja. Muita Homma ry:n aktiviteetteja ovat esimerkiksi mikroluottojen kerääminen kehitysmaiden yrittäjille, ja foorumin puolella järjestetyt virtuaaliset Hommatentit poliitikoille ja viranomaisille muun muassa maahanmuutosta ja sananvapaudesta. Hommatenteissa Homman keskustelijat ovat voineet kysyä päättäjiltä ajankohtaisia asioita reaaliajassa (Hannula 2011, 145–146; Homman nimi). Hommaforumilaiset ovat tehneet historiaa myös perustaessaan Muutos 2011-puolueen ja laadittuaan sille yhdessä puolueohjelman (Hänninen & Hänninen 2011, 71). Nykyään Homma onkin kehittynyt sisäpiiriporukasta kansalaisaktivistiyhteisön suuntaan.

5.2. Aikaisempaa tutkimusta Hommaforumista

Hommaforum sai alkunsa, kun yhtäältä kansanedustaja Jussi Halla-ahon Scripta-blogin vieraskirjan kommentoijat, ja toisaalta Suomen Sisun keskustelufoorumin käyttäjät siirtyivät uudelle palstalle vuonna 2008 (Horsti 2012, 13; Hannula 2011, 145). Kun Ylen Ajankohtaisen

¹² Alexa.comin tilastot Hommaforumista

Kakkosen Maahanmuuttoillussa mainittiin Hommaforum 17.2.2009, foorumin sivut kaatuivat hetkeksi kävijöiden suuresta määrästä johtuen. Tätä Hommalaiset pitävät avaintapahtumana foorumin historiassa. (Horsti & Nikunen 2012, 17; ks. myös Homman nimi: Aikajana, päivitetty 20.4.2010.) Valtamedia on käyttänyt Hommaforumia usein maahanmuuttokriittisyyden uutislähteenä (Horsti 2012, 14). Esimerkiksi 2010 Helsingin Sanomien Kuukausiliite haastatteli Astrid Thorsia, ja teetätti kysymykset Hommaforumilla. Thors sai itse valita, mihin kysymyksiin hän vastasi. (Hommaforumin Aikajana.)

Homman yhteiskunnallinen vaikutus, julkisuuskuva, yhteisöllisyys ja omaperäinen kieli ovat kiinnostaneet paitsi mediaa, myös tutkijoita. Hommalaisen kieli on oikeakielistä yleiskieltä, ja kirjoituksissa argumentoidaan viittaamalla uutisiin, tutkimuksiin ja tilastoihin. (Vänni 2009, 73.) Homman sanasto oli alussa arkipäiväistä ja ”huumorinationalismiin” perustuvaa; oltiin ironisesti peräkamaripoikia kylänraitilla, ”kun kerran niin sanottiin” (Hannula 2011, 145–146). Hommassa otetaan joskus myös Hommaa halventavat tai kritisoineet termit, kuten nettinatsi eli netsi omaan käyttöön (Pohjola 2010, 42; lisää sanastosta luvussa 7). Yhteisöllisyyden tunne on tärkeä, koska Hommalaiset tuntevat itsensä syrjityiksi ja leimatuiksi muussa yhteiskunnallisessa keskustelussa (Väisänen 2011, 96).

Hommassa pyritään myös paljastamaan vastapuolen eli monikulttuurisuutta ajavien ”mokuttajien” yleisimpiä argumentteja, retoriikkaa ja argumentaatiovirheitä. Muista keskustelufoorumeista poikkeava yleiskielisyys voi johtua myös siitä, että keskustelu pyörii yhteiskunnallisten aiheiden ympärillä, eikä kyseessä ole pääasiassa nuorten foorumi (Vänni 2009, 55). Homman säännöissä kielletäänkin muun muassa epäselvä kielenkäyttö ja kiroilu (Hommaforumin säännöt). Kirjoitukset sisältävät joskus myös provokatiivisia heittoja ja vitsejä, joita ei aina voi pitää keskustelijoiden oikeina mielipiteinä. Homman tarkoitus onkin poliittisesta korrektiudesta ja tabuista vapaa puhe, joka oikeassa elämässä omalla nimellä ei välttämättä olisi sallittua. Homman kielenkäyttö on kuitenkin mukana tuottamassa käsityksiä ympäröivästä maailmasta ja maahanmuuttokeskustelusta (Nikunen 2010, 19).

Kukkahattutäti on esimerkki termistä, joka on levinnyt Hommaforumilta valtamediaan ja myös yleiskieleen. Kukkahattutädeillä tarkoitetaan yläluokkaisia vaikuttajanaisia, jotka ajavat monikulttuurista politiikkaa. Naiivit kukkahattutädit ajavat kansakunnan sekasortoon hyysäämällä erityisesti ”vaarallisia toisia miehiä” (Keskinen 2011, 119-120).

Hommaforumilla arvostetaan omaa kansallista kulttuuria. Sananvapautta, uskonnonvapautta sekä demokratiaa pidetään tärkeinä saavutuksina Suomessa. (Vänni 2009, 47.)

Hommaforumilaiset esiintyvät usein huolestuneina kansalaisina, jotka taistelevat totuuden puolesta monikulttuurisuus-nimistä ”uskontoa” vastaan. Monikulttuurisuutta kannattavien ”monikultturistien” eli ”mokuttajien” väitetään olevan naiiveja ja epärehellisiä propagandan levittäjiä, jotka eivät kerro maahanmuuton todellisista ongelmista, ennen kaikkea sen kustannuksista niin sanotulle tavalliselle veronmaksajalle. (Horsti 2012, 21.) Hommalaiusten mielestä heidän mielipiteensä maahanmuutosta pohjautuvat objektiiviseen harkintaan, logiikkaan ja järkeen, kun taas Suomen nykyinen maahanmuuttopolitiikka pohjautuu tunteeseen, miellyttämisenhaluun ja sievistelyyn (Pohjola 2010, 39).

6. Tutkimuksen kulku

Tavoitteenani on siis selvittää Hommaforumilaisten käsityksiä vihapuheen käsitteestä. Miten he määrittelevät vihapuheen? Kuka heidän mielestään puhuu vihapuhetta ja kuka toisaalta on vihapuheen uhri? Kuka on keskustelijoiden mielestä keksinyt vihapuheen? Mihin aiheisiin, ilmiöihin ja epäkohtiin vihapuhekeskustelu ja puheen leimaaminen vihapuheeksi liittyy?

Vihapuhe on julkisuudessa yhdistetty erityisesti maahanmuuttokeskusteluun. Poliitikkoja on julkisuudessa syytetty vihapuheilmaisista, ja toisaalta maahanmuuton tutkijoita, asiantuntijoita ja monikulttuurisuusaktivisteja on uhattu. Maahanmuutto on tunteita herättävä ja mediassa myyvä teema, josta saatetaan joskus ruveta puhumaan verkkokeskustelussa, joka on alun perin lähtenyt muusta aiheesta liikkeelle. Verkon anonymiteetti ja uudet yhteisön muodostamisen mahdollisuudet ovat herättäneet huolta vihamielisten asenteiden leviämisestä ja viharyhmien muodostumisesta. Epäilyt kunnianloukkauksista ja kiihottamisesta kansanryhmää vastaan työllistävät poliisia entistä enemmän, mutta toisaalta vihapuhetuomioid eivät ole lisääntyneet.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Mikä keskustelijoiden mielestä on vihapuhetta?
2. Millaisiin teemoihin vihapuhe liitetään?

Vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni etsimällä keskustelusta kommentit, jossa keskustelijat määrittelevät vihapuhetta vastaamalla suoraan kysymykseen, mitä vihapuhe on tai ei ole. Keskustelussa kävi ilmi, että vihapuhe kytkeytyy erilaisiin yhteiskunnallisiin aiheisiin,

teemoihin ja ongelmiin, joten vastaan toiseen tutkimuskysymykseeni etsimällä teemoja, joihin vihapuhe liitetään.

6.1. Tutkimusaineisto

Tämän tutkimuksen aineistossa keskustelijat määrittelevät vihapuhetta ja sen rajoja. Aineisto on siis Hommaforumin keskustelu julkisesta keskustelusta. Ketju oli avoimesti kaikkien, myös Hommaforumiin kuulumattomien luettavissa, mutta siihen osallistuminen vaati rekisteröitymistä. Ketju on erityinen, sillä sen aloitti virtuaalisen lähipoliisiryhmän konstaapeli Marko ”Fobba” Forss. Ketjun tarkoituksena oli keskustella kiihottaminen kansanryhmää vastaan -lakipykälän tulkintaepäselvyyksistä ja vihapuheesta, ja tehdä tämän perusteella muistio koetuista epäkohdista. Forss aloitti ketjun yhteistyössä valtakunnansyyttäjäviraston kanssa.

Keskustelun laajuus verkossa on 28 sivua, tulostettuna 327 sivua. Tämä keskusteluketju käytiin 5.8.–1.9.2011. Ketjussa on yhteensä 815 viestiä, joista käsittelen 270 viestiä. Keskustelu käytiin Hommaforumin Paja-osiossa. Kyseisessä viestiketjussa viranomaisen oli oma-aloitteinen keskustelun aloittaja, joka halusi tukea kansalaisvaikuttamista. Poliisin aloittama keskusteluketju on historiallista, koska viranomaisten ja kansalaisten välinen verkkokeskustelu on yhä melko harvinaista. Hommaforumin ylläpitäjät päättivät sulkea keskustelun yhteisymmärryksessä Forssin kanssa, kun siihen oli tullut heidän mielestään tarpeeksi kommentteja.

6.1.1. Tutkimusaineiston taustaa

Forss aloitti keskustelun Hommaforumin rekisteröityneenä käyttäjänä, mutta avoimesti viranomaisen ominaisuudessa. Forss käyttää Fobba-nimimerkkiä muuallakin sosiaalisessa mediassa, mutta ei salaa identiteettiään, vaan toimii verkkoyhteisöissä avoimesti poliisina omalla kuvallaan. Käytän tässä Forssista nimitystä Fobba hänen nimimerkinsä mukaan.

Fobba aloitti keskustelun näin:

Norjan tapahtumien jälkeen mediaseksikkäin termi on ollut vihapuhe. Poliisin osalta lähin pykälä on luultavasti kiihottaminen kansanryhmää vastaan ja sen juuri lakimuutoksella tullut törkeä tekemuoto. Samaisella muutoksella muutettiin myös sivuston ylläpitäjän vastuuta. Monelle on epäselvää mitä saa kirjoittaa ja mitä ei. Selkeää pitäisi olla, että maahanmuuttoon liittyviä asioita saa kritisoida, mutta epäselvää on että millä tavalla sen voi tehdä.

Suomessa virallisen syytteen alaisissa internetiin liittyvissä sananvapauserikoksissa syyteoikeus on valtakunnansyyttäjällä. Olin yhteydessä tällä keskustelufoorumilla ”suurta suosiota” nauttivaan

Valtakunnansyyttäjänviraston Mika Illmaniin. Yhteinen näkemyksemme on, että etenkin kiihottaminen kansanryhmää vastaan -rikosnimike vaatii tarkempaa ohjeistusta.

Sovimme, että avaan viestiketjun Hommaforumille ja kerään palstalaisilta kysymyksiä, epäselvyyksiä ja epäkohtia nykylainsäädännön tulkintaan koskien kiihottamista kansanryhmää vastaan. Mitä saa kirjoittaa ja kuinka ulottuva on ylläpitäjän vastuu julkaisuista? Mitä jos esimerkiksi blogaukseen liitetystä linkistä on rikollista materiaalia? Miten ylläpitäjän on tultava tietoisesti lakia rikkovasta viestistä ja kuinka nopeasti se pitää poistaa? Syksyn aikana koostan viestiketjuun liittyen muistion, jonka tiimoilta virtuaalinen lähipoliisiryhmä käy vierailulla valtakunnansyyttäjänvirastossa.

Tällä toiminnalla ei kirjoiteta lakia uusiksi, mutta nyt teillä on mahdollisuus saada asianne kuuluviin. Tällä toiminnalla ei korjata väittämiänne epäkohtia koskien maahanmuuttoa, mutta tämän työn pohjalta jokaisella pitäisi olla jonkinlainen käsitys miten näitä epäkohtia voidaan tuoda esille internetissä lain suomissa rajoissa.

Toivon asiallisia ja perusteltuja kommentteja tähän viestiketjuun!

Fobbasta maahanmuuttopoliittikkaa saa kritisoida, mutta kritiikin tavoista ja rajoista tulisi keskustella. Juuri maahanmuuttokritiikki näyttää herättävän vihapuheassosiaatioita, ja muuttuvan monen mielestä vihapuheeksi. Fobba kertoo kiihottaminen kansanryhmää vastaan -pykälän vaativan ”tarkempaa ohjeistusta”, mutta hän ei kerro, olisiko tämä ohjeistus tarkoitettu lainsäätäjille vai kansalaisille, ja miksi ohjeistusta tarvitaan. Ensin hän kuitenkin haluaa kerätä kysymyksiä ja ongelmakohtia epäselvän pykälän korjaamiseksi. Näillä toimilla ei ”kirjoiteta lakia uusiksi”, mutta tarkoituksena on tuoda selvyttä lain tulkintaan. Ideana on tehdä Homman näkökulmasta ennen kaikkea selväksi, miten maahanmuuttoa voidaan kritisoida verkossa ”lain suomissa rajoissa”. Suurin osa keskustelijoista toivottaa Fobban tervetulleeksi keskustelijoiden joukkoon ja pitää kunnia-asiana, että poliisi on jalkautunut Hommaforumille.

Aineistosta käy ilmi, että Fobban mukaan Hommaforum valikoitui keskustelun aloituspaikaksi, koska se leimattiin Norjan tapahtumien yhteydessä vihapuheen synnyinpaikaksi. Fobba itse sanoo keskustelussa olevansa eri mieltä tästä asiasta, mutta mainitsee, että foorumilta löytyy vihapuheeseen ja sananvapausaiheisiin vihkiytyneitä keskustelijoita. Breivik viittasi tuolloin juuri levinneessä manifestissaan norjalaiseen Fjordman-bloggerin kirjoitukseen, jossa puolestaan mainittiin Jussi Halla-aho. Halla-aho-viittaus toi julkisuutta paitsi Halla-aholle, myös Hommaforum-keskustelupalstalle. Hommaforumin moderaattorit päättivät sulkea foorumin päiväksi Norjan iskujen jälkeen, kun foorumi joutui useampien verkkohyökkäysten kohteeksi, foorumilla vieraili poikkeuksellisen paljon vieraita ja kiivas keskustelu paisui kontrolloimattomaksi (Uusi Suomi 24.7.2011 Ossi Kurki-Suonio: Norjan joukkomurha: Hommaforumi lyötiin kiinni). Voidaan kuitenkin pohtia, miksi viranomaiset ei kysynyt vihapuheen tarkoituksesta ja määritelmästä vihapuheen väitetyiltä uhreilta itseltään

esimerkiksi vähemmistöjen keskustelupalstoilla, vaan lähti etsimään vastausta väitetyiltä vihapuhujilta.

6.2. Analyysin eteneminen

Analyysini eteni seuraavasti:

1. Luin aineiston ensin läpi saadakseni siitä yleiskuvan. Erottelin aluksi tutkimuskysymyksiini liittyvät kommentit, Fobban kommentit ja Fobbaa arvostelevat kommentit toisistaan. Rajasin Fobban kommentit ja Fobban arvostelun pois. Tämän jälkeen etsin kaikki kommentit, joissa kerrottiin mitä vihapuhe on tai ei ole, ja etsin näin vastauksia ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni.
2. Huomasin keskustelijoiden liittävän tiettyjä puheenaiheita, yhteiskunnallisia ilmiöitä sekä epäkohtia vihapuhekeskusteluun. Huomasin myös, että jotkut näistä puheenaiheista toistuivat aineistossa, kun useampi kirjoittaja nosti samoja asioita esille. Rakensin tekstistä aluksi 17 teemaa. Tämän jälkeen rajasin suoraan lainsäädäntöön, keskustelupalstan ylläpitämiseen ja linkittämiseen liittyvät kommentit pois.
3. Yhdistelin 17 teemasta viisi lopullista teemaa, jotka toistuivat aineistossa useammin.
4. Aloin jaotella kommentteja alustavasti teemoihin ja rajasin joitain teemoihin sopimattomia kommentteja tarkastelun ulkopuolelle.
5. Kuvailin kommenttien sisältöä ja avasin niiden merkityksiä.
6. Tein kvantitatiivisen koodauksen, jossa laskin teemojen frekvenssejä kommenteissa. Jos yhdessä kommentissa esiintyi sama teema useamman kerran, laskin teeman vain yhden kerran.
7. Valitsin keskeisimmät kommentit, joiden sisällönerittelyyn keskityin, ja joita siteeraan analyysiluvussa.
8. Jotkut kommentit kuuluivat useampaan teemaan, koska niissä esitettiin useampi näkökulma vihapuheeseen. Laskin nämä moniteemaiset kirjoitukset vielä erikseen.

TAULUKKO 1. Analyysin eteneminen

1. Aineiston läpilukeminen, kaikkien vihapuhetta määrittelevien vastausten etsiminen
2. Toistuvien vihapuheeseen liittyvien aiheiden löytäminen
3. Yleisimpien teemojen rakentaminen
4. Kommenttien jaottelu teemoihin ja rajausten tekeminen. Lopullisen aineiston rajaaminen.
5. Kommenttien sisällön tarkempi kuvailu ja erittely
6. Kvantitatiivinen koodaus kommentteille ja keskeisimpien kommenttien valinta analyysiin
7. Useampiteemaisten kirjoitusten kvantitatiivinen koodaus

6.3. Tutkimusmenetelmä: teemoittelu

Tämän tutkimuksen päämenetelmä on laadullinen sisällönanalyysi teemoittelun avulla. Olen koodannut teemojen frekvenssin aineistossa myös kvantitatiivisesti, mistä kerron lisää luvussa 7.4. Teemoittelussa laadullinen aineisto pilkotaan ja ryhmitellään erilaisten aihepiirien mukaan, ja aineistosta pyritään etsimään tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93).

Olen tehnyt analyysia pääasiassa aineistolähtöisesti. Aineistolähtöinen analyysi on tarpeellista varsinkin silloin, kun tarvitaan perustietoa jonkin tietyn ilmiön olemuksesta (emt., 19). Analyysini ei ole kuitenkaan täysin aineistolähtöinen, koska teoriaosuus ja aiemmat aiheeseen liittyvät tutkimukset suuntasivat aineistoni analyysia ja tulkintaa. Olen laatinut teemat joka tapauksessa aineiston sisällön, enkä minkään valmiin teoreettisen pohjan tai mallin perusteella. Aineisto on ohjannut teoreettisen viitekehysten ja tutkimuskysymysten muotoutumista uudelleen. Teemoittelun kautta pyrin selvittämään, mihin aiheisiin vihapuhekeskustelu liittyy. Samalla pyrin selvittämään vihapuhekeskustelun kenttää ja vihapuhekäsitettä, sekä tuomaan uusia näkökulmia vihapuhekeskusteluun.

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tarkastellessa kiinnitetään huomiota vain siihen, mikä on teoreettisen viitekehysten ja kulloisenkin kysymyksenasettelun kannalta olennaista, vaikka samassa tutkimuksessa aineistoa voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta (Alasuutari 2011, 40). Koska aineisto oli laaja, haasteena oli olennaisten teemojen ja näkökulmien löytäminen. Olen koonnut tekstistä ensin 17 teemaa, joita yhdistelemällä muodostin lopulliset

pääteemat. Nämä 17 teemaa ovat muodostuneet sen perusteella, mitä vihapuheeseen liittyviä näkökulmia keskustelijat esittivät ja nostivat esiin.

TAULUKKO 2. Teemoittelun eteneminen: alkuperäiset 17 teemaa

1. Lainsäädännön on suojeltava myös valtaväestöä
2. Mikä vihapuhe?
3. Fobban ja hankkeen kyseenalaistaminen, toisaalta Fobban puolustaminen, moderaattoreiden kommentit kritiikkiin ja kritiikin ohjaukset toiseen keskusteluketjuun
4. Fobban omat kommentit ja vastaukset kritiikkiin
5. Media, virkamiehet, poliitikot: keksineet vihapuhesanan itse
6. Miksi Homma valikoitui keskustelupaikaksi
7. Sananvapauden puolustus
8. Mikä on kansanryhmä?
9. Faktojen esittäminen/tilastot/asiallinen ilmaisu ei voi olla vihapuhetta (vrt. tunteellisuus tai valehtelu)
10. Viittaaminen sananvapauteen liittyviin oikeudenkäynteihin
11. Uskonnon/islamin kritisointi
12. Vihapuhe/kiihottaminen kansanryhmää vastaan asianomistajarikokseksi
13. Foorumin ylläpitäjien vastuu ja apu keskustelun kontrolloimisessa
14. Linkittäminen vihasivuille, siteeraaminen; ongelmat
15. Keskustelussa mainitut instituutiot ja henkilöt, jotka puhuvat vihapuheesta
16. Kuka saa puhua vihapuhetta ja kenestä
17. Perussuomalaisten syyllistäminen vihapuheesta

Nämä alateemat tarkoittavat siis tekstistä löytämiäni toistuvia teemoja, eli puheenaiheita, näkökulmia, kysymyksiä, mielipiteitä tai epäkohtia, joita keskustelijat esittivät. Tämän jälkeen yhdistelin teemoja. Rajasin pois teemat, jotka eivät suoraan vastanneet tutkimuskysymyksiini ja tutkimuksen tavoitteisiin, ja lopuksi teemoja muodostui viisi. Osa näissä alateemoissa esitetyistä kommentteista meni useamman kuin yhden pääteeman alle.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen kohdalla eli vihapuheen määrittelyanalyysissä erottui kolme teemaa ja merkityssisältöä, joihin vihapuheen käsite liitettiin: 1) muotitermi 2) oikea käsite ja 3) historiallinen ilmiö. Tähän tutkimuskysymykseeni liitin myös alkuperäisen alateeman 2 (Mikä vihapuhe?). Toisen tutkimuskysymyksen kohdalla rakensin aineistosta seuraavat lopulliset viisi teemaa alkuperäisten alateemojen perusteella:

1) Vihapuhe ja politiikka, jossa vihapuheen lietsomisesta syytettiin poliitikkoja, eliittiä ja mediaa

2) Vihapuhe ja tasa-arvo, jossa nostettiin esille enemmistön ja vähemmistöjen oikeudet, kansanryhmä-käsitteen määrittelyn problemaattisuus, sekä kansalaisten epätasa-arvoinen kohtelu lain edessä

3) Vihapuhe ja tunteet, jossa vihapuhetta käsiteltiin vihan tuntemisen, mielipahan, huonon itsetunnon, loukkaantumisen ja itseilmaisun kautta

4) Vihapuhe ja tabut, jossa keskustelu sisälsi muun muassa tilastojen esittämistä, uskonnon kritiikkiä tai informaation esittämistä

5) Vihapuhe ja sananvapaus, jossa käytiin keskustelua sananvapaudesta, itsesääntelystä, mielipiteen vapaudesta, moderaattoreiden vastuusta, oikeudesta anonyymiyteen sekä verkon ainutlaatuisuudesta viestintävälineenä.

Luokittelin aineistossa esiintyvät aiheet edellä oleviin viiteen pääteemaan sen mukaan, mistä aineistossa puhuttiin eniten. Jotkut kommentit kuuluivat useampaan kuin yhteen pääteemaan, koska usein nämä kirjoitukset olivat hyvin pitkiä ja niissä esitettiin useampi näkökulma vihapuheeseen (ks. kuva 4: Moniteemaiset kirjoitukset).

Jäljelle jäivät siis vihapuhetta määrittelevät kommentit, sekä kommentit jotka yhdistivät vihapuheen rakentamiini teemoihin. Esittelen kustakin teemasta esimerkkisitaatteja, ja selitän auki niissä esiintyvät mielipiteet, jotta lukija saa kokonaiskuvan aineistosta (luvut 7.1. ja 7.2.) Teemojen avulla pyrin erottamaan aineistosta oleellisen tiedon, ja abstrahoimaan eli käsitteellistämään aineistoa, ja lopulta yhdistämään sen teoreettiseen viitekehykseen. Näin empiirinen aineisto ja teoreettiset käsitteet yhdistyvät (Tuomi & Sarajärvi 2009, 111–113).

Teemojen sisällä on nähtävissä myös kaksi jänniteryhmää. Ensimmäisessä jänniteryhmässä keskustelijat asettavat eliitin ja kansan, enemmistön ja vähemmistön sekä perinteisen median ja verkon vastakkain. Toisessa jänniteryhmässä vallitsee demokratian ja individualismin jännite. Tämä tarkoittaa sitä, että keskustelu vihapuheesta kytkeytyy toisaalta demokraattisiin perusoikeuksiin, kuten sananvapauteen ja tasa-arvoon, toisaalta individualismiin eli henkilökohtaiseen itseilmaisuuksiin ja tunteisiin.

TAULUKKO 3. Pääteemojen (5 kpl) muodostuminen

Pääteema 1. Vihapuhe ja politiikka
Media, virkamiehet, poliitikot: keksineet vihapuhesanan itse
Instituutiot ja henkilöt, jotka puhuvat vihapuhetta
Miksi Homma valikoitui keskustelupaikaksi
Perussuomalaisten syyllistäminen vihapuheesta

Pääteema 2. Vihapuhe ja tasa-arvo
Lainsäädännön on suojeltava myös valtaväestöä
Miksi Homma valikoitui keskustelupaikaksi
Mikä on kansanryhmä?
Uskonnon/islamin kritisointi
Vihapuhe/kiihottaminen kansanryhmää vastaan asianomistajarikokseksi
Keskustelussa mainitut instituutiot ja henkilöt, jotka puhuvat vihapuheesta
Kuka saa puhua vihapuhetta ja kenestä

Pääteema 3: Vihapuhe ja tunteet
Vihapuhe/kiihottaminen kansanryhmää vastaan asianomistajarikokseksi

Pääteema 4: Vihapuhe ja tabut
Faktojen esittäminen/tilastot/asiallinen ilmaisu ei ole vihapuhetta
Uskonnon/islamin kritisointi

Pääteema 5: Vihapuhe ja sananvapaus
Miksi Homma valikoitui keskustelupaikaksi
Sananvapauden puolustus
Oikeudenkäyntiviittaukset
Vihapuhe/kiihottaminen kansanryhmää vastaan asianomistajarikokseksi
Foorumin ylläpitäjien vastuu ja apu keskustelun kontrolloimisessa
Linkittäminen vihasivuille, siteeraaminen; ongelmat
Keskustelussa mainitut instituutiot ja henkilöt, jotka puhuvat vihapuheesta
Perussuomalaisten syyllistäminen vihapuheesta

Tunnistin toisen tutkimuskysymyksen teemat ensin laadullisella analyysillä, minkä jälkeen laskin teemojen esiintymistiheyttä eli frekvenssiä aineistossa. Mukaan otetut teemat eli tarkasteltava aineisto edusti rajattua otosta koko keskusteluketjun kommentteista. Käytin kvantitatiivista koodausta laadullisen sisällönanalyysin tukena, koska kvantitatiivinen luokittelu kertoo, mikä teema oli kaikkein toistuvimmin aineistossa ja siis keskustelijoiden mielestä keskeisin vihapuheeseen liittyvä aihe. Monissa kommentteissa esitettiin enemmän kuin yksi teema. Näissä tapauksissa laskin kaikki esiintyvät teemat erikseen. Aloitin kvantitatiivisen analyysin lukemalla tulostettua aineistoa läpi. Merkitsin esiintymisfrekvenssin excel-taulukkoon. Jos

sama teema esiintyi samassa kommentissa enemmän kuin kerran, laskin sen mukaan vain yhdeksi.

Jotkut ketjun kirjoittajat olivat aktiivisempia kuin toiset, ja osallistuivat keskusteluun useamman kerran, kun taas toiset kirjoittivat vain yhden kommentin. Toiset kirjoittajat taas kertoivat keskustelussa liittyneensä foorumille kyseisen keskustelun takia. Muutamat kirjoittajat vastasivat hyvin pitkästi, esittäen erilaisia teemoja ja mielipiteitä, jotkut jopa useamman sivun pituisilla kirjoituksilla. Ketju oli hyvin pitkä ja polveileva, eivätkä kaikki kirjoittajatkään olleet selvästi jaksaneet lukea sitä alusta loppuun. Tämänkin keskustelu tapahtui Homman oman järjestyksen ja normien sisällä, moderaattoreiden sääntelemänä. Moderaattorit ohjasivat keskustelua vähän väliä takaisin aiheeseen, missä suurin osa keskustelijoista pysyikin. Poistettuja kommentteja ei pääse näkemään, eikä sivukeskustelua salaliittoteorioille ja Fobban kyseenalaistamiselle ilman rekisteröitymistä, koska ne oli ohjattu Peräkammari-osioon.

Suurin osa viestiketjun osallistujista esiintyi keskustelussa pelkällä nimimerkillä eikä omalla nimellään, tai oikean nimen kaltaisella nimimerkillä. Näin ollen he eivät olleet tunnistettavissa kuin vain mahdollisesti Hommaforumilaisten keskuudessa, ja suurelle yleisölle heidän anonymiteettinsä säilyi. Toisaalta jotkut keskustelijat käyttivät omaa nimeään. En ole kertonut tämän ketjun keskustelijoille tutkivani heidän kirjoituksiaan, sillä mielestäni se ei ollut tarpeellista, koska kyseinen ketju on julkinen, ja myös Hommaforumin ulkopuolisten henkilöiden, kuten minun luettavissani. Näin ollen sekä heidän tekstinsä että nimimerkkinsä olivat julkisia. Julkaisin analyysissä myös kirjoittajien nimimerkit, jotta heidän kommenttinsa olisivat erotettavissa toisistaan, mutta muuten en nosta heidän nimimerkkejään tai kirjoittajaprofiilejaan esiin. Tarkoitukseni ei ollut analysoida kirjoittajien persoonia vaan heidän tekstejään.

Tieteenfilosofisen relativismin mukaan ei ole olemassa tutkijan mielestä riippumatonta tutkimusta, sillä tutkijan asenteet, ennakko-oletukset, käsitykset, intressit ja valitut näkökulmat vaikuttavat vääjäämättä tutkimukseen (Kakkuri-Knuuttila & Heinlahti 2006, 104). Tämä tarkoittaa tässä tutkimuksessa sitä, että huomioin tutkijana oman rajallisuuteni. Jonkun toisen tekemänä tämä analyysi ja tulkinta olisi voinut saada aivan erilaisia näkökulmia ja tuloksia. Tarkastelin foorumia ulkopuolisena henkilönä. Valitun aineiston ei ole tarkoitus esittää kattavasti sitä, miten Hommaforumissa yleisesti puhutaan tai ajatellaan, koska aineisto ei edusta kaikkia Hommaforumin keskusteluketjuja. Kommentit, joita olen nostanut

keskusteluketjusta esille ja jakanut kategorioihin, antavat vain erään näytteen yhdestä pitkästä ja monipuolisesta keskustelusta, joka toisaalta koskettaa tämän foorumin jäsenille tärkeää aihetta ja koko foorumin perustamisen ajatusta.

7. Tulokset

Tässä luvussa esittelen analyysini tulokset tutkimuskysymys kerrallaan. Esittelen ensin, mikä kirjoittajien mielestä on vihapuhetta, ja sitten, millaiset teemat liittyvät vihapuheeseen. Käyn läpi teemoittelun tuloksia kirjoittajien sitaattien kautta. Keskustelusta poimitut kommentit ovat kursivilla, ja kirjoittajien nimimerkit kommenttien perässä. Mahdolliset kirjoitusvirheet ja lihavoinnit on jätetty tekstiin sellaisenaan, koska ne ovat kirjoittajien omia. En ole kuitenkaan nostanut niitä tarkoituksellisesti erikseen esille, koska en ole tehnyt kielen tai keskustelun analyysia.

Muutamit keskustelijat ovat kirjoittaneet hyvin pitkästi. Olen lyhentänyt pitkiä sitaatteja, mutten muokannut niitä. Keskusteluun on osallistunut paljon eri nimimerkkejä, joten ketju ei ole ollut vain samojen kirjoittelijoiden dominoimaa. Valitut kommentit ovat esimerkkejä aineistossa esiintyvistä yleisimmistä teemoista, näkökulmista ja puheenaiheista. Avaan kommenttien sisältöjä jokaisen kommentin jälkeen.

7.1. Mikä keskustelijoiden mielestä on vihapuhetta?

Joidenkin kirjoittajien mielestä vihapuhetermiä ei tulisi käyttää virallisissa ja juridisissa yhteyksissä, vaan ennemmin arkipuheessa. Toisten mielestä vihapuheen käsite voidaan määritellä tarvittaessa, mutta kyseistä käsitettä tulee käyttää oikein ja rajoitetusti, jotta jokainen tietäisi, millainen puhe on juridisesti kiellettyä ja rangaistavaa, millainen sallittua. Vihapuheen määrittelyanalyysissä erottuu kolme teemaa: 1) muotitermi 2) oikea käsite ja 3) historiallinen ilmiö.

1) Vihapuhe on merkityksetön muotitermi

[...] Vihapuhe on mediasta ihmisten päähän tarttunut muotisana. Rumasti sanottuna moraalipaniikistä kärsivät henkilöt toistelevat sitä tuntakseen olonsa paremmaksi [...]pyrkimällä osoittamaan muut tai jokin taho, josta he eivät henkilökohtaisesti pidä, "vihapuhujiksi". (zngr)

Kirjoittajan mukaan vihapuhe on siis epämääräinen, mediasta lähtenyt muotisana, jolla ei ole merkitystä, eikä sitä siksi voi, tai edes kannata määritellä. Koska termi ei ole tarpeeksi

käyttökelpoinen, merkityksellinen tai uskottava, siitä puhuminen loppuu kirjoittajan mielestä ennen pitkää ja käsite unohtuu. Vihapuhe-sanan käyttäminen kertoo kirjoittajan mielestä enemmän henkilöstä, joka syyttää ja leimaa toisia vihapuhujiksi, kuin henkilöstä, jota syytetään vihapuheen käyttämisestä. Tällä hän tarkoittaa sitä, ettei kukaan halua itse kuulua vihapuhujiin, mutta vihapuhesanaalla voidaan haukkua ja paheksua muita, ja siten tuntea itsensä paremmaksi ihmiseksi.

Vihapuhe-sanaa levittävät kirjoittajan mukaan media, ja niin sanotut suvaitsevaiset, jotka haluavat toisaalta leimata toisinajattelijat, ja toisaalta antaa itsestään todellista suvaitsevamman kuvan. Suvaitsevaisuuden käsitettä on toisinaan pidetty problemaattisena, koska se voi tarkoittaa jonkin asian tai ihmisryhmän sietämistä (englannin kielessä sietämiselle ja suvaitsemiselle on sama sana *toleration*); sen sijaan että aidosti kohdattaisiin toinen ihminen. Anna-Maria Pekkisen mukaan suvaitsevaisuus-sanalla ihminen saattaa nostaa itsensä toisten ryhmien yläpuolelle ja suhtautua niihin alentuvasti; ”ikään kuin toinen ihminen tarvitsisi minulta siunauksen tai hyväksynnän olemassaololleen, koska ihonvärimme tai seksuaalinen suuntautumismme eroaa hieman toisistaan” (Pekkinen 2005, 12).

[...] Toinen minua ärsyttävä piirre keskustelussa on että tässä on nyt saatu ihan järkevät ihmiset mukaan käyttämään ja määrittelemään hatusta vedettyä käsitettä "vihapuhe". Minkä ihmeen takia "vihapuheen" määritelmä kiinnostaa ketään muuta kuin sellaisia jotka haluavat käyttää sitä toisinajattelijoiden leimaamiseen? Käsitteen keksinyt mokuttaja voi nyt olla tyytyväinen, läpi meni! >:((Noottikriisi)

Kirjoittajan mielestä todellista vihapuheilmiötä ei ole olemassakaan, ja siksi aiheesta keskusteleminen harhauttaa huomion pois tärkeämmistä asioista. Vihapuhe on siis tässä hänen mukaansa ”mokuttajien” eli monikulttuurisuutta ajavien keksintö, eli keksitty siis Homman ulkopuolella. ”Mokuttajat” edustavat tässä kommentissa tunnetta, Hommaforumin keskustelijat järkeä. Vihapuhe on kirjoittajan mielestä termi, jolla leimataan ja syytellään toisinajattelijoita, ja siksi vihapuheesta keskusteleminen on järkevien ihmisten ajanhukkaa.

[...] Vihapuhetta ei ole olemassa siten, että siitä vuotaisiin ketään tuomita. [...] Sananvapauden nimissä heillä on oikeus puhua siitä, mutta vihapuheesta ei voi ketään kuulustella, ei syyttää eikä tuomita. Esitän, että toimimme kansanedustajiemme kautta niin, että minkäänlaista lakia ei vihapuheesta säädetä. Kaikilla on oikeus vihapuheeseen. (Rahkoi)

Kirjoittajan mielestä vihapuheen esittämisestä ei voi langettaa rangaistusta. Vihapuheesta puhuvat vallanpitäjät saavat sananvapauden nimissä jatkaa puhettaan, mutta vihapuhetta ei tule tuoda erikseen kriminalisoitavaksi, vaan nykyiset lait riittävät. Useat kirjoittajat ovat tässä

asiassa samaa mieltä. Kirjoittaja vetoaa Hommaforumin yhteisöä ottamaan yhteyttä kansanedustajiin ja täten olettaa foorumin olevan poliittisesti melko yhtenäinen.

2) Vihapuhe on oikea käsite

Tätä mieltä olleet keskustelijat uskovat, että vihapuheen käsite voidaan halutessa määritellä, ja tarkan määritelmän tekeminen olisi tärkeää.

[...] "Vihapuhe" terminä on tullut jäädäkseen. Se näyttäisi sopivan joillekin oikeen hyvin, joillekin hiukka huonommin. Mutta menestyvän politiikan täytyy aina pystyä kääntämään välttämättömyys hyveeksi. Siispä riippumatta vihapuheen määritelmästä, rajauksista taikka siitä mistäpäin ja missä tarkoituksessa termi on sisäänkuljetettu yhteiskunnalliseen keskusteluun, kaikkien tässä keskustelussa mukanaolevien on syytä oppia sitä käyttämään. Ja kyllä esim "analyttistä maahanmuuttopolitiikan kritiikkiä" ja "maassa maan tavalla tai maasta pois", "ikänsä verojamaksanutta kantaväestöä ei saa syrjiä tulokkaiden hyväksi" etc -linjaa luulisi pystyvän jatkamaan ja parantamaan täysin asiapohjalta argumentoiden, ilman vihapuheeksi luokiteltavia tunneilmaisuja. (cassius ali)

Kirjoittajan mukaan vihapuhetermi on tullut jäädäkseen, eikä sillä ole väliä mistä se on peräisin, kunhan termiä oppii käyttämään. Keskustelijan mukaan maahanmuutosta ja sen ongelmista voi keskustella rikkomatta lakia. Tärkeintä on tasapainotella sallitun ja kielletyn välillä ja noudattaa mielipiteiden ilmaisussa asiatyyliä. Tämä ajattelu näkyy jo Homman keskustelusuunnitelmassa (ks. luku 5.1).

Kirjoittaja uskoo asiallisen keskustelun onnistuvan ilman vihapuheeseen sortumista, kun tiedostetaan entistä paremmin, missä rajat menevät ja mitä vihapuheella tarkoitetaan. Vihapuheen käsitteen voi kääntää siis kirjoittajan mukaan jopa edukseen. Saman sisältöistä puhetta samoista aiheista voi jatkaa, kun tietää, miten sen tekee. Kirjoittajan esimerkit asiallisesta maahanmuuttokritiikin linjasta korostavat valtaväestön oikeuksia, taloudellista näkökulmaa ("veroja maksanut kantaväestö") ja asiallista argumentaatiota.

3) Vihapuhe on aikasidonnainen ilmiö

Tätä näkemystä edustaneet kirjoittajat liittävät vihapuheen historialliseen kontekstiin ja näkevät vihapuhekeskustelun jatkumona sensuurille, propagandalle ja poliittisen korrektiuden historialle.

*[...] Vihapuhe on vain aikaan sidottua poliittista tuomitsemista:
Esim:
Stalin on kusipää...v 1939-1944 (ei vihapuhetta ei poliisitutkintaa)
Stalin on kusipää...v1944-1960(kiistämätöntä vihapuhetta, poliisitutkintaan)
Stalin on kusipää...1960-1980 (neuvostovastaista, ei tutkintaa)
Stalin on kusipää...1980-...(melko laajasti hyväksytty toteamus asian todellisesta tilasta)
Vuodet voi vaihtaa toisiksi ja hallitsijan nimen Napoleoniksi tai vaikka hitleriksi, mutta vihapuheen määritelmät ja vanhenemisajat ovat melko yhtäläiset. Vihapuhe on aikaan sidottua poliittista*

tuomitsemista. Ja rikoksena se on aivan erilainen kuin kiihotus tai yllytys rikokseen. [...]
(siviilitarkkailija)

Kirjoittaja liittää vihapuheen historialliseen kontekstiin, propagandaan ja poliittiseen päätöksentekoon. Riippuu kulloisestakin yhteiskunnasta, kulttuurista ja ajasta, mitä pidetään vihapuheena, mitä ei. Vihapuheen määritelmät muuttuvat ajassa, mutta vihapuhetta on aina ollut ja tulee olemaan muodossa tai toisessa. Puhe on aina riippuvainen historiasta ja politiikasta (ks. myös Fish 1994, 102 luvussa 4; Rinne 2012, 9 luvussa 1). Esimerkiksi suomettumisen aikana Neuvostoliiton arvostelua ei käytännössä katsoen hyväksytty Suomessa. Toisaalta esimerkiksi sota-aikana vihapuhetta on käytetty propagandana vihollista vastaan.

7.2. Millaisiin teemoihin vihapuhe liitetään?

Keskustelusta rakentui viisi teemaa: vihapuhe ja politiikka, vihapuhe ja tasa-arvo, vihapuhe ja tunteet, vihapuhe ja tabut sekä vihapuhe ja sananvapaus.

1) Vihapuhe ja politiikka

Ensimmäisessä teemassa keskustelijat liittävät vihapuheen yhteiskunnalliseen kontekstiin. Vihapuhekeskustelun aloitus ja termin määrittely on keskustelijoiden mukaan eliitin, vallanpitäjien ja poliitikkojen käsissä, jotka ajavat omia intressejään leimaamalla ihmisiä vihapuhujiksi. Monikulttuurisuus näyttäytyy keskustelijoiden mielestä propagandana tai uskontona, jonka levittämiseen ja ylläpitämiseen osallistuu myös puolueellinen valtamedia. Kirjoittajien mukaan Homma ja muut erityisesti maahanmuutosta toisin, niin sanotusti väärin ajattelevat halutaan vaientaa. Keskustelijat toteavat, ettei eliitti ole kiinnostunut maahanmuuttajien oikeuksista, vaan pyrkii monikulttuurisuusideologialla ja kansalaisten verovarvilla taloudellisen valtansa pönkittämiseen. Monet kirjoittajat näkevät vihapuhekeskustelussa ja vihapuheella leimaamisessa yhteyksiä vuoden 2011 eduskuntavaaleihin, joissa Perussuomalaiset nousivat kolmanneksi suurimmaksi puolueeksi ja nostivat eniten kannatustaan¹³. Tämä on keskustelijoiden mukaan saanut perinteisten valtapuolueiden poliitikot puhumaan vihapuheesta.

[...] Vihapuhe-termin väärinkäytöllä on luotu ennakkoluuloja, synnytetty pelkoja ja lietsottu suoranaista vihaa. Jotkut ihmiset on saatu raivoihinsa näillä puheilla, ja lukemattomat on saatu pelkäämään ja vihaamaan ihmisiä, joiden ajatusmaailmaa eivät tunne tai ymmärrä. [...]
(Pöllämystynyt)

¹³ Tilastokeskus 29.4.2011: Perussuomalaiset vaalien suurvoittaja, Kokoomus nousi suurimmaksi puolueeksi eduskuntavaaleissa 2011.

Kirjoittajan mielestä vihapuhe-käsitteen käyttäjät käyvät omaa systemaattista lokakampanjaansa, joka stereotypisoi esimerkiksi Hommaforumilaisia. Vihapuheesta syyttäminen on hänen mukaansa itsessään ennakkoluulojen ja erontekojen rakentamista, joka vain pahentaa asioita. Termin lanseeraajat ovat kirjoittajan mielestä keksineet vihan ilmapiiriin olemassaolon omasta päästään, ja vihapuhepaniikki leviää ”suvaitsevaisten” piirissä ja mediassa.

[...] "Vihapuhe" on vain uusi lainsäädännöllinen keino peitellä toimimattomien sosiaalisten konstruktioiden, ihmisten vapauksia rajoittavien järjestöjen ei-empiriaan perustuvien syy-seuraus-suhteiden toimimattomuutta. Tarkoitus on rajata menestyminen ja riittävät taloudelliset edellytykset - siis raha - suomalaisessa yhteiskunnassa pienen ideologisen eliitin edustajille ja kannattajille. [...] (Kommeli)

Kirjoittajan mukaan vihapuheen termi ja käsitteen käyttö tähtää siihen, ettei kansa huomaisi politiikan ja lainsäädännön luomia epäkohtia omassa elinpiirissään, vaan luokkayhteiskunta, erilaiset epäsuhteiset elintasot ja hyvinvoinnin epätasainen jakautuminen jatkuisivat eliitille suotuisalla tavalla. Keskustelijan mukaan eliittiä yhdistää myös yhteinen ideologia, jonka tarkoitus on rajoittaa kansalaisten vapauksia.

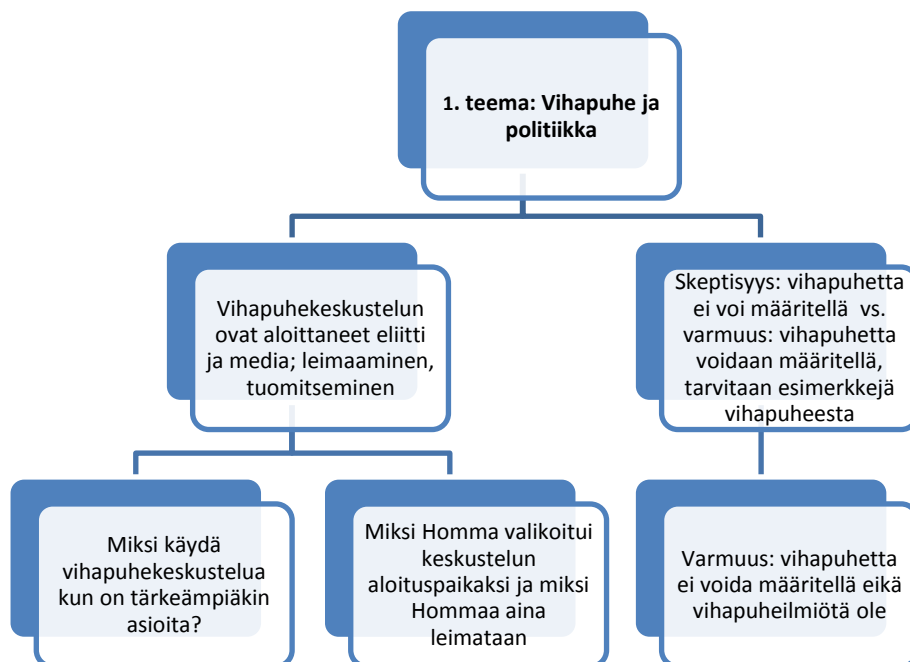
Keskustelu vihapuheella leimaavasta eliitistä vertautuu Johanna Korhosen populistista retoriikkaa koskevaan pamflettiin. Johanna Korhosen mukaan populistisessa ajattelussa ihmiset jaetaan kolmeen ryhmään: pahaan eliittiin (joka ajaa vain omaa etuaan), hyvään kansaan (jonka etua populistinen liike ajaa) ja ”muihin” pikku ryhmiin, jotka eivät kuulu ”kansaan”. ”Muita” ovat esimerkiksi etniset ja kielelliset vähemmistöt, ulkomaalaistaustaiset sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt. Kiusallisia ”muita” ovat myös valtaväestöön kuuluvat, vähemmistöjä puolustavat intellektuellit, jotka kirjoittaessaan ja puhuessaan ovat suvaitsevaisine asenteineen ”kansan” vihollisia. (Korhonen 2012, 9.)

[...] Mikäli virallinen totuus kestää rationaalisen kritiikin, ei kritiikkiä tarvitse leimata vihapuheeksi, sillä rationaaliset vasta-argumentit ovat tehokkaampi keino torjua kritiikki. Kun vasta-argumentit puuttuvat, on tehokkain keino hyökätä kritiikin esittäjää vastaan kritiikin tukahduttamiseksi. Aiemmin metodeina olivat mm. roviolla polttaminen, giljotiini tai niskalaukaus. Nykysuomessa asialle lähetetään Illman ja Kalske, ja demmlalaiset stalinistisia oikeusperiaatteita toteuttavat toverit korkeissa laillisuusvalvontaviroissa antavat tarvittaessa siunauksensa, että kaikki meni lakien ja ihmisoikeussäännösten mukaan. [...] (Ollih)

Kirjoittaja tarkoittaa virallisella totuudella valtion virallista politiikkaa. Hän korostaa rationaalista, perusteltua ja järkeen pohjautuvaa keskustelua vastakohtana tunteiden viemälle vihapuheelle, syyttelylle ja leimaamiselle. Kirjoittajan mukaan vihapuheesta puhuvilla ei siis ole omia uskottavia argumentteja, eivätkä he pysty kumoamaan älyllistä kritiikkiä. Tässä

kirjoittajan mukaan törmäävät toisinajattelijoiden looginen ja rauhallinen järkiajattelu ja eliitin tunneajattelu.

Kirjoittaja asettaa vihapuhetta koskevan keskustelun historialliseen, lähes keskiaikaiseen väkivaltaiseen kontekstiin, mikä tuo hänelle uskottavuutta. Teksti on hieman ironinen ja kyynissävytteinen; historia toistaa itseään, vallanpitäjät ovat aina kiinnostuneita vain itsestään ja korruptio vallitsee. Kirjoittaja rinnastaa totalitarismin ja monikulttuurisuuden toisiinsa ja näkee ne samantapaisina ideologioina, jotka perustuvat ihmisten painostamiseen ja samanlaisiksi pakottamiseen. ”Demlalaisuudella” kirjoittaja tarkoittaa Demokraattisten Lakimiesten yhdistystä, johon epäilee valtakunnansyyttäjävirston Illmanin ja Kalskeen kuuluvan. Stalinismilla viitataan Hommassa vasemmistolaiseen toimintaan ja politiikkaan. Kirjoittajan kommentissa korostetaan vallanpitäjien henkistä väkivaltaa, painostusta ja lainsäädännön kaksinaismoralismia. Kirjoittajan mielestä vihapuheen käsitettä tai vastakkainasetteluja ei siis tarvittaisi, jos vallitsevaa politiikkaa voisi kritisoida avoimemmin ja maahanmuuttokriitikotkin toivotettaisiin tervetulleeksi keskusteluun.

KUVIO 1. Vihapuhe ja politiikka

2) Vihapuhe ja tasa-arvo

Toisessa teemassa kirjoittajat pohtivat vihapuhetta tasa-arvokysymyksenä. Vihapuhe seuraa kirjoittajien mukaan epätasa-arvoisista olosuhteista. Kirjoittajat kyseenalaistavat vähemmistön ja enemmistön erilaiset oikeudet, sekä kansanryhmän määritelmän. Voiko vähemmistö uhata

enemmistöä, ja miten on vähemmistöjen keskinäisten loukkausten kriminalisoinnin laita? Missä enemmistön ja vähemmistön rajat menevät?

Toiset kirjoittajat haluaisivat poliittisen ideologian kannattajille kansanryhmästatuksen. Monet kirjoittajat vetoavat Suomen pienuuteen ja haavoittuvaisuuteen erityisesti globaalia muslimipopulaatiota vasten; itse asiassa suomalaiset ovatkin vähemmistö, kun asiaa tarkastelee maailmanlaajuisesti.

Kirjoittajien mielestä vihapuhujan asema ratkaisee liikaa, kun tekstin sisällön pitäisi olla tärkeämmässä roolissa. Esimerkiksi feministit saavat joidenkin kirjoittajien mukaan käyttää hyvinkin kärjistettyjä ilmauksia miehistä, mutta maahanmuuton negatiivisista seurauksista puhuvat saavat heti vihapuhujan maineen asiallisesta tyylistä huolimatta. Toisaalta joidenkin keskustelijoiden mielestä puhujan asema ja siihen liittyvät olosuhteet nimenomaan tulisi ottaa huomioon kun arvioidaan sitä, onko kaikki vihapuhe samanarvoista ja samalla tavalla vakavasti otettavaa. Vihapuhetta arvioidessa tulisi huomioida esimerkiksi vihapuhujaksi syytetyn psyykkiset ominaisuudet.

Keskustelijoiden mielestä on myös tärkeää tietää, kuka kuuluu kansanryhmään ja mitkä kansanryhmät muodostavat vähemmistön.

[...] Menee ehkä pilkunnysväämiseksi, mutta mikä on se konteksti, jossa enemmistö-vähemmistö -jakolinja vedetään, esim:

- Ateisti lestadiolaispaikkakunnalla
- Kanta-asuja mamughetossa
- Hetero homobaarissa (Paju)

Tasa-arvoisen kohtelun puutteeseen on kiinnitetty huomiota myös vihapuhekontekstin ulkopuolella. Vaikka laki on kaikille sama, näyttää siltä, että tuomiot vaihtelevat rasistisissakin rikoksissa. Tuomioistuinlaitos ei ole aina johdonmukainen päätöksessään, mikä vähentää sitä kohtaan tunnettua luottamusta. (Puuronen 2011, 168.) Tämä näkyy myös aineistossa esitetyissä mielipiteissä.

[...] Kiihottaminen kansanryhmää vastaan loukkaa ihmisoikeuksia. Miten kiihottaminen kansanryhmää vastaan loukkaa ihmisoikeuksia jotenkin enemmän kuin kiihottaminen naapuriammattia vastaan?

Mitä eroa on lauseilla:

1) Kenialaiset ovat saatanan tyhmiä ja heitä pitäisi jurmuttaa koko kylän voimin.

2) Naapurini on saatanan tyhmä ja häntä pitäisi jurmuttaa koko kylän voimin.

Kiihottaminen väkivaltaan on väärin riippumatta kansallisuudesta, uskonnosta, vakaumuksesta, ihonväristä, syntyperästä, seksuaalisesta suuntautumisesta ja vammaisuudesta. Se on yksinkertaisesti väärin. Sama koskee syrjintää tai uhkailua. [...] Millä tavalla loukkaus vähemmistöjä kohtaan on vaarallisempi tai tuomittavampi kuin loukkaus yksilöä kohtaan? (kommeli)

Kirjoittajan mielestä kiihottaminen kansanryhmää kohtaan -rikosnimike asettaa ihmiset erilaisiin asemiin. Lain pitäisi kirjoittajan mielestä olla tasapuolinen ja koskea kaikkia yksilöitä samantasoisella suojalla. Kirjoittaja tuomitsee väkivaltaan kiihottamisen kaikkien kohdalla, mutta ei ymmärrä, miksi vähemmistöön kohdistunut väkivalta tuomitaan kovemmin kuin yksilöön kohdistuva väkivalta. Monet kirjoittajat jakavat samantapaisen absoluuttisen käsityksen tasa-arvosta.

Kun puhutaan valtaväestöön kohdistuvasta syrjinnästä, on usein kyse myös ihonvärin kontekstista. Valkoihoisten väestöryhmään kohdistuvaan rasismiin on kiinnitetty huomiota myös Hommaforumin ulkopuolisessa keskustelussa. Rasismintutkija Anna Rastan mukaan myös ”valkoiset” voivat joutua kokemaan rasismia ”ei-valkoisten” taholta. Samalla on kuitenkin kysyttävä, missä määrin ja millaisissa kohtaamisissa rasismia esiintyy ja mitkä ovat eri ryhmien mahdollisuudet vastustaa ja torjua niihin kohdistuvaa rasismia. (Rastas 2005, 96.)

[...] Etnisiä vähemmistöjä rikoksilla uhkaavat suomalaiset ovat itsessään vähemmistö, joka ei yksinkertaisesti pysty aiheuttamaan todellista vaaraa kokonaiselle kansanryhmälle. Mikäli taas katsotaan, että riittää, kun yksittäiset ihmiset ovat vaarassa, silloin on selvää, että lain kansanryhmää vastaan kiihottamisesta olisi suojeltava myös valtaväestöä. Mikä tahansa vähemmistöryhmä - jopa yksittäinen henkilö - kun pystyy uhkaamaan joidenkin valtaväestöön kuuluvien henkeä, terveyttä tai omaisuutta täysin uskottavasti. Terroristithan tekevät juuri näin. [...] (M)

Kirjoittaja ei usko, että suomalaiset voisivat uhata vähemmistöjä. Sen sijaan hän on huolissaan vähemmistön mahdollisuudesta uhata valtaväestöä, mitä hän havainnollistaa terroristiesimerkillä. Sara Ahmedin mukaan terrorismin pelossa on kyse siitä, että terroristi voisi olla kuka tahansa ja missä tahansa. Ahmedin mukaan kansainvälisen terrorismin hahmo on otettu käyttöön tavalla, joka liittyy sen läheisesti turvapaikanhakijan hahmoon, ja näin oletetaan, että turvapaikanhakijat, jotka pakenevat terroria ja vainoa, voivat olla huijareita ja todellisuudessa terrorin ja vainon toimeenpanijoita. (Ahmed 2003, 209–210.)

Vihapuhesytyös saattaa olla aktuaalisesti vihapuhetta, eli olla vihan motivoima. Jos kyseessä kuitenkin on valtaväestöön kohdistunut teko, ei siitä voi tuomita. Toisaalta, jos mainittuihin vähemmistöihin kuuluva henkilö syyllistyy vihan motivoimaan puheeseen valtaväestöä kohtaan, ja valtaväestön edustaja siitä viranomaiselle ilmoittaa, on ilmoittaja luonnollisesti tuomittava väärästä ilmiannosta ja vihapuheesta, koska valtaväestöä kohtaan suunnattua vihan motivoimaa puhetta ei ole kriminalisoitu, mutta sitä voidaan käyttää koventamisperusteena valtaväestön tekemiin rikoksiin, jotka on suunnattu mainittuihin vähemmistöihin. Kyllä olisi vain viisainta, että laki olisi sama kaikille. (Pliers)

Kirjoittajan mielestä valtaväestön edustajia saatetaan syyttää vihapuheesta, vaikka vihapuhe kohdistuisi heihin itseensä. Valtaväestöllä ei hänen mielestään ole mahdollisuuksia puolustaa

itseään, vaan seurauksena on absurdi tilanne, jossa enemmistöä syytetään vihapuheesta, ja uhrin ja tekijän asemat sekoittuvat. Kirjoittajan mielestä rangaistus ei käytännössä voi kohdistua vähemmistöön edes silloin kun vähemmistön edustaja panettelee tai solvaa valtaväestön edustajaa, joten lainsäädäntö on äärimmäisen epäoikeudenmukainen. Valtaväestön edustaja häviää joka tapauksessa. Kyseessä on siis positiivinen syrjintä.

[...] Selvästi raskauttavampaa vihapuhetta mielestäni on sellainen, jossa kehoitetaan suoraan väkivaltaan (esim koraani) kuin sellainen puhe, joka ei kehoita mihinkään väkivaltaan (Halla-aho tai hommaforumin kirjoitukset kautta linjan), mutta antaa negatiivisen vaikutelman jostain ihmisryhmästä (muslimit, maahanmuuttajat, somalit jne). Jälkimmäinenhän on täysin analoginen tilanteen kanssa, jossa joku mustamaalaa perussuomalaisia / hommalaisia jne. (wekkuli)

Tämä kirjoittaja korostaa, että Hommasta ei väkivaltaan ja toimintaan kehoittavaa vihapuhetta löydy, vaan Hommassa korkeintaan tuodaan esille kriittisiä näkemyksiä. Mikäli Perussuomalaisia ja Hommalaisia saa mustamaalata, saa kirjoittajan mielestä tasapuolisuuden vuoksi muitakin. Tämä kirjoitus on esimerkki siitä, miten Koraanin vihapuhe ja islam otetaan esille vihapuheen epätasa-arvoisen tulkinnan näkökulmasta. Kirjoittajan mielestä vakavasti otettava vihapuhe on suunnitelmallista ja tähtää toimintaan. Monet kirjoittajat jakavat saman mielipiteen: jos vihapuhe tähtää systemaattisesti tiettyihin seurauksiin ja tekoihin, sen tulisi olla rangaistavaa, muuten puhe on vain puhetta.

KUVIO 2. Vihapuhe ja tasa-arvo

3) Vihapuhe ja tunteet

Kolmannessa teemassa kirjoittajat käsittelevät vihapuheen ja tunteiden ilmaisun suhdetta. Keskustelijat pohtivat vihan tunnetta ja sen verbaalisen purkamisen hyödyllisyyttä, tarpeellisuutta ja rakentavuutta. Tunneteema näkyy kaksisuuntaisesti. Ensinnäkin kirjoittajat puolustavat oikeutta purkaa omia tunteita verbaalisesti. Jos vihaa ei pääse purkamaan verbaalisesti, se voi purkautua fyysisesti. Teemaan lukeutuvien kommenttien mukaan vihan ilmaisua ja tunnetta ei voi rajata ja kieltää, vaan yksilön on itse noudatettava itsehillintää ja itsesensuuria.

Toiseksi keskustelijat arvostelevat vihapuheesta syyttäjiä ja loukkaantujia yhtäältä tunteiden osoittamisesta ja toisaalta siitä, että he ylipäättään kehtaavat loukkaantua joidenkin ihmisten mielipiteistä tai puhetavoista. Tunnetta tai mielipiteitä ei voi kriminalisoida, ja joku voi aina loukkaantua. Kyse on myös lukijan itsetunnosta. On jokaisen omalla vastuulla, mistä kulloinkin loukkaantuu, sillä kirjoittaja ei aina voi sitä tietää. Vastaanottajan tulkintaa ei voi aina ennakoida. Tässä teemassa vihapuhe on henkilökohtaista ja yksityistä verrattuna ensimmäiseen teemaan, jossa vihapuhe on politiikan tekemisen ja vallankäytön väline.

[...] puollan suomalaisten oikeutta ilmaista itseään poliittisesti epäkorrektisti. Valtio ei saa sanktioida huonoja tapoja eikä verbaalisia tunnekuohuja. [...] (Whomanoïd)

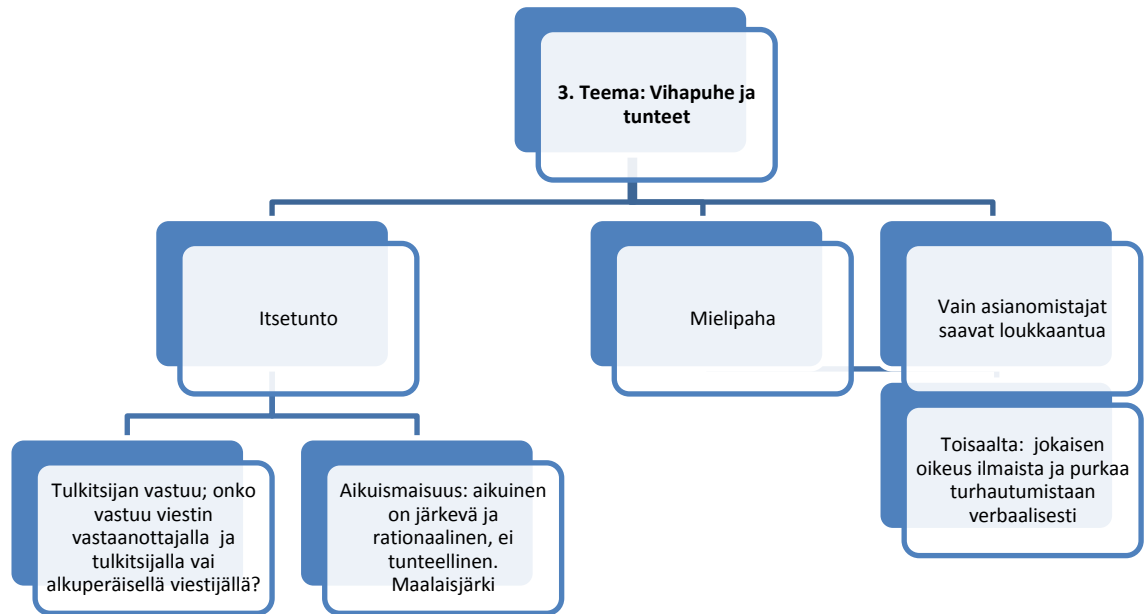
Tässä kommentissa kyseenalaistetaan yhteiskunnallisten auktoriteettien oikeus syyttää ihmisiä vihan tuntemisesta ja puolustetaan vihapuheen oikeutta tunteiden ilmaisun näkökulmasta. Huonoja tapoja ja tunteita ei tule kriminalisoida. Mielipiteen ja henkilökohtaisten tunteiden ilmaisulla on siis oikeutus, ja vapaa sana on pääasia. Tunteita tutkineen Sara Ahmedin mukaan tunteita ja loukkaavaa puhetta koskeva sanonta ”älä ota sitä niin vakavasti” kuitenkin epäonnistuu, koska se oikeuttaa haitallisen puheen salaamalla sen todelliset vaikutukset. Kun tunteet nähdään vain henkilön omina, yksilöllisinä tunteina, niiden vaikutusten systemaattisuus tunteiden kokijaan salataan. (Ahmed 2004, 198.)

Jotkut vihapuheen ja tunteen suhteesta kirjoittaneet keskustelijat uskovat katharsisvaikutukseen, jossa vihapuheen verbaalinen purkaminen estää vihan tunteen patoutumista, pitkittymistä ja lopullista purkautumista vihatekoina. Muun muassa rikosentorjuntaneuvoston pääsihteeri Jukka-Pekka Takala on eri mieltä. Hänen mukaansa vihapuhe pikemminkin lisää kuin vähentää väkivallan todennäköisyyttä (Takala 2012, 34). Myös Richard Delgadon mukaan ihmiset eivät ole koneita, joiden täytyy päästä purkamaan höyryjä, ja vihapuheen lisääntyminen tarkoittaa usein myös vihatekojen lisääntymistä (Delgado 2006, xi).

[...] Minustakin on alkanut tuntua yhä vahvemmin siltä, että tässä ns. vihapuhevatvomisessa on oikeasti kyse tyyleistä ja tunteista eikä niinkään itse asioista. Tunteella reagoivat haluavat rajoittaa tai kieltää sellaisia puheita ja kirjoituksia, joista he eivät pidä sanomisen tyylin takia. Väärässä tyylijajissa kirjoitettu teksti on "asiatonta" vaikka asiaa olisi paljonkin. Kun Suuri Tunne on herätetty, asiatyylikään ei heihin enää tehoa. [...] (Make M)

Tämän kirjoittajan mielestä vihapuhekeskustelu itsessään on liian tunnepitoista ja tunteellisten ihmisten käymää. Reunanen ja Harju ovat käsitelleet tunteiden ja järjen hierarkiasuhdetta julkisessa keskustelussa. Heidän mukaansa tunteiden ja järjen roolia koskeva tieteellinen keskustelu on tuonut esiin sen, että tunne ja järki eivät ole saman ulottuvuuden ääripäitä vaan omia ulottuvuuksiaan: järkeviä argumentteja voidaan esittää tunteikkaasti, kun taas heikosti perusteltavissa olevia kantoja on mahdollista esittää täysin viileästi. (Reunanen & Harju 2012, 42.) Tunteet ja järki asetetaan usein vastakkain, jolloin järki on arvostetumpaa kuin tunne. Kun siis tunteelliseksi leimattu henkilö vaatii, että hänen näkemyksensä ja perustelunsa otettaisiin tasaveroisesti huomioon, hän haluaa, että asiasta keskusteltaisiin järkipäisesti. Järkipäisyys tarkoittaa, että henkilö otetaan vakavasti. (emt., 44.)

Yllä mainittu keskustelija asettaa samalla tavalla tunteen ja järjen vastakkain. Keskustelijan mukaan vihapuheesta syyttävät eivät siis näe puheen asiasisältöä vaan keskittyvät pelkkään puhutapaan. Vihapuheleimasinta heiluttavat henkilöt provosoituvat mielestään epäkorrektin ilmaisutyylin takia, eivätkä keskustelijan mukaan ymmärrä, mitä vihapuheesta syytetty yrittää sanoa. Kirjoittajan mukaan kun puhe on jo leimattu vihapuheeksi, vihapuhujaksi väitetyn henkilön motiivit ja viesti menevät tulkitsijalta ohi, vaikka joku yrittäisi selittää puheen sisältöä ja tarkoitusta asiallisesti. Kirjoittajan mukaan provosoitumisen ja vihapuheen näkemisen sijaan tulisi keskittyä puheen sisältöön ja yrittää ymmärtää puhujaa. Tunteellinen reagointi kertoo kirjoittajan mielestä puheen tulkitsijan epärationaalisuudesta, eli siis kyvyttömyydestä järkipäiseen keskusteluun.

KUVIO 3. Vihapuhe ja tunteet

4) Vihapuhe ja tabut

Neljännessä teemassa kirjoittajat pohtivat, onko vihapuheessa kyse puheen sisällöstä vai puhetavasta. Keskustelijoiden mielestä vihapuheeksi leimataan tietyt puheenaiheet eli tabut ja niihin liittyvä keskustelu. Tässä teemassa esiintyvät keskeiset tabut ovat talous, tilastot, yleistäminen, rikosuutisointi, tutkimus ja uskonto. Myös huumori ja taide liittyvät paitsi keskusteluun kielletyistä aiheista, myös epäkorrekteista asioiden ilmaisutavoista. Esittelen seuraavaksi esimerkkeinä kommentit kolmesta tabuteemasta, jotka ovat talous, tieteellinen tutkimus ja uskonto.

a) Talous

[...] miksi se on vihapuhetta kun kysyy mitä tämä kaikki maksaa meille veronmaksajille? Tilastoja ei haluta julkaista, mikä minun mielestä osoittaa sen että joku on pielessä. (B52)

Keskustelija pohtii, miksi kansalaiset eivät saa tietää, mitä he ovat veroillaan kustantaneet, ja mihin heidän rahansa menevät. Samalla kirjoittaja syyttää valtiota tärkeiden taloustietojen pimittämisestä. Etnisyyttä ja tunteita tutkinut Sara Ahmed tarkastelee veronmaksaja-argumentin rakentumista nationalismiin ja tunteiden kautta. Ahmedin mukaan nationalistisessa ajattelutavassa ”laittomat maahanmuuttajat” ja ”huijariturvapaikanhakijat” ovat niitä, joita ei lasketa kuuluvaksi ”meihin”, vaan jotka ovat ”Toisia”. Nämä Toiset uhkaavat ottaa pois sen, mitä ”oikea ja alkuperäinen” kansalainen on saanut ja saavuttanut kansakunnan oikeutettuna jäsenenä sekä kansalaisoikeuksien oikeana vastaanottajana. Pelon narratiivi saa tuntemaan

vihaa näitä epäoikeutettuja Toisia kohtaan. Oikeat ja alkuperäiset kansalaiset osoittavat rakkauttaan valtiotaan kohtaan maksamalla veroja ja saavat verojen kautta rakkautta takaisin valtioltaan. Näin on oikeutettua loukkaantua siitä, että vieraat Toiset ottavat sen, mikä kuuluisi niin sanotulle oikealle kansalaiselle veronmaksajana. (Ahmed 2004, 1; ks. myös Eide ja Nikunen luku 2.4.).

b) Tieteellinen tutkimus

[...] Kukkahatut saavat mässäillä rauhassa väkivalta- ja tappamisfantasioilla julkisesti kun taas islamkriitikot saavat pelätä syytteeseen joutumista jos haukkuvat pikkulapsia raiskaavaa mielipuolta pedofiiliksi. Yksi tieteen tekijä joutuu paarialuokkaan siitä että huonosti tehtyjen tutkimusten tulokset eivät miellytä monikulttuuristajia. Toinen ylistetään ja rahoitetaan tärviölle vielä huonommin tehdystä "tutkimuksesta" jos siinä onnistutaan demonisoimaan VHM mahdollisimman tehokkaasti. [...] (Ulkopuolinen)

Kukkahatulla viitataan kukkahattutäteihin. "Valkoinen Heteromies" (VHM) taas on stereotypia Hommaforumin käyttäjästä, ja alun perin haukkumanimi, jonka Hommalaiset ovat ottaneet omaan käyttöön. Kirjoittaja viittaa muun muassa Halla-ahoon (*islamkriitikot*) ja Tatu Vanhasen kansojen älykkyydosamääriä koskeviin tutkimuksiin. Kirjoittajan mukaan tiettyjä aiheita ei saa arvostella tai tutkia, kun taas Hommaforumia leimaavaa tutkimusta tuetaan. Tieteen ja julkisen keskustelun kenttä on siis keskustelijan mukaan puolueellinen ja epäoikeudenmukainen.

Miksi jotkut tieteelliset tutkimukset ja jotkut faktat sallitaan, kun taas toisia ei? Kyse on siitä, miten tietyistä asioista kulttuurissa ja yhteiskunnassa voi puhua, ja miten asioita saa tulkita. Keskustelijat kysyvät myös, miksi tilastojen tai tutkimusten perusteella ei saisi tehdä yleistyksiä, ja milloin yleistäminen on perusteetonta. Keskustelijoiden mukaan on luotettava lukijan kykyyn tulkita koska puheessa on kyse stereotypisoinnista ja yleistämisestä, koska ei.

Yleistäminen on joskus ymmärrettävää ja luonnollista, sillä Raittilan mukaan perinteisessä kognitiivisessa ajattelussa ihminen ajattelee ja toimii yleistämällä yksittäisten kokemusten perusteella kertyvää tietoa. Ilmiöiden ja toisten ihmisten kategorisointi on yksi yleistämisen tapa. Uudet kokemukset liitetään vanhoihin kategorioihin, ja tämä auttaa ihmisiä selviämään arjen yllättävissä tilanteissa. (Raittila 2004, 18.) Stereotypisointi ja yleistäminen on siis keino hahmottaa maailmaa ja selviytyä.

Keskustelijat pohtivat myös, saako etnisten ryhmiin kuuluvien rikosepäiltyjen, tekijöiden tai rikoksista tuomittujen tuntomerkkejä kertoa rikosuutisissa kansalaisten turvallisuuden suojelemiseksi. Tilastot, rekisterit, tutkimus siis nähdään tärkeänä keinona lisätä informaatiota erilaisista yhteiskunnan jäsenistä ja ympäristössä tapahtuvista asioista. Tilastot voivat keskustelijoiden mielestä sisältää tärkeitä tietoja kansalaisten turvallisuuden kannalta, ja

tilastoista on saatava myös keskustella. Tällaisen tiedon, tulkinnan ja keskustelun kieltäminen on keskustelijoiden mielestä sensuuria ja totuuden pimittämistä.

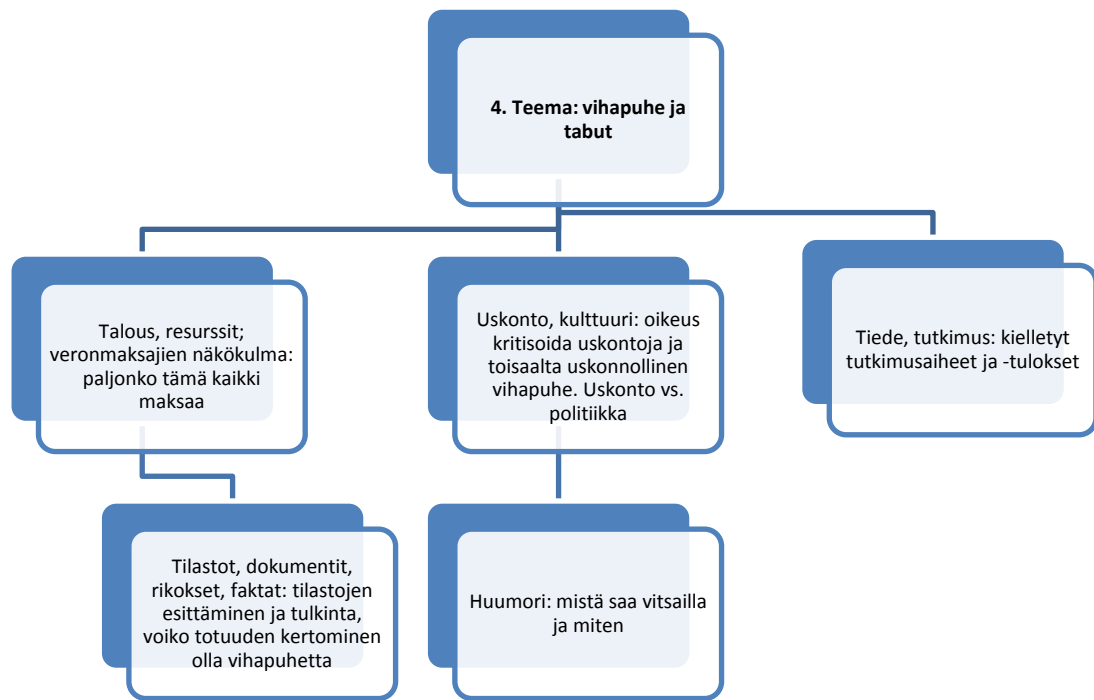
c) Uskonnon kritisointi

[...] Vetoaminen uskuntoon on täysin BS:ää. Tai siihen vetoamalla voidaan myös kansallissosialismi käsittää poliittiseksi uskonnoksi, jos mittarina käytetään kannattajien sitoutumista ja fanaattisuutta. Kuten kansallissosialismi, on myös islam pohjimmiltaan valintakysymys. Siksi sitä valintaa seuraavaa käytäskoodia pitää olla oikeus arvostella. (Punaniska)

Tämän kirjoittajan mielestä uskonto on oma valinta ja poliittiseen suuntautumiseen verrattavissa oleva mielipide, jota voi kritisoida. Uskonnolla tarkoitetaan tässä aineistossa erityisesti islamia, joka vertautuu tässä kommentissa poliittiseen ääriliikkeeseen. Islam tabuaiheena liittyy myös toiseen teemaan, vihapuheeseen tasa-arvona. Tasa-arvokysymyksen näkökulmasta keskustelijat näkevät, ettei islamia saa kritisoida yhtä vapaasti kuin esimerkiksi kristinuskoa, kun taas Koraanissa ja ääri-islam -ryhmissä saa puhua vihapuhetta kristityistä.

Ääri-islamien nousu sekä terrori-iskut 2000-luvulla ovat vaikuttaneet siihen, että monikulttuurisuuden kriitikot pitävät islamia politisoituneena, väkivaltaisena uskontona, jonka tavat uhkaavat kristittyjen länsimaiden arvomaailmaa (tästä lisää luvussa 2). Islam-kritiikin sensuuria pidetään epäoikeudenmukaisena ja sananvapautta rajoittavana myös tässä keskustelussa.

Islam korostuu muutenkin esimerkkinä, kun puhutaan erilaisten kulttuuristen tapojen kritisoimisesta. Raittilan mukaan eurooppalaista identiteettiä rakennettiin ennen erottamalla länsimaiset kristityt juutalaisista. Nykyään tätä identiteettiä rakennetaan erottamalla länsimaiset kristityt muslimeista. Toiseuden kategorioiden joustavuus ja tilannesidonnaisuus tulevat esiin suomalaisten suhteessa islamiin; muslimi voi olla kasvoton terroristi, mutta toisaalta myös naapuritalon huivipäinen ja ystävällinen pakolaisäiti pikkulapsineen. (Raittila 2004, 21–22.)

KUVIO 4. Vihapuhe ja tabut

5) Vihapuhe ja sananvapaus

Viidennessä teemassa kirjoittajat pohtivat sananvapauden sisältöä, rajoja ja tärkeyttä. Tässä teemassa vihapuheen nähdään ensisijaisesti liittyvän sananvapauteen, itseilmaisuun, sekä oikeuteen esittää omia mielipiteitä ja ajatuksia. Keskustelijat pitävät nettiä erityisenä toimintaympäristönä ja puolustavat anonyymia ilmaisuja. Kirjoittajat korostavat verkkokeskusteluissa itsesääntelyn, itsesensuurin sekä itsehillinnän merkitystä. Toisaalta keskustelijat luottavat myös moderaattoreiden kykyyn ja oikeuksiin sensuroida asiattomat kirjoitukset ja pitää keskustelua aisoissa. Keskustelijoiden mukaan verkkokeskusteluissakin paras argumentti voittaa, ja huonot argumentit ammutaan alas yhteisymmärryksessä. Käsittelem tässä teemassa erikseen verkon anonyymiteettiä ja yleisimmin sananvapauteen liittyvät kommentit.

a) Verkkokeskusteluiden ja anonyymiteetin merkitys

[...] Vaikuttaa että monet eivät tölviessään ymmärrä internet-keskustelujen nykyistä painoarvoa, ja ovat omalta osaltaan viemässä muuten aiheellisen kritiikin marginaaliin. Surullista kyllä. (Frank Grimes)

Kirjoittaja pelkää, että keskustelu katoaa maan alle, kuten kävi 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa. Kirjoittajan mukaan päättäjät eivät ymmärrä verkkokeskusteluiden vaikutusta muuhun julkiseen keskusteluun ja ihmisten ajatteluun. Aktiivisimmat verkkokeskustelijat ovat nousseet jopa puoluepolitiikkaan.

[...] Onko kansan käymästä poliittisesta keskustelusta muka vain ja yksin kielteisiä seurauksia? Perussuomalaiset sai merkittävän vaalivoiton myös hyvin vahvan internetin keskustelun tukemana. Se ei ole negaatio, eikä osoitus ajatusten vääristymisestä netissä, vaan osoitus siitä, että demokratia toimii. Jotenkin demokratia alkoi sattumalta toimia samaan aikaan kun kansa saattoi alkaa puhua keskenään, eikä olekin mielenkiintoinen sattuma? [...] (Jepulis)

Tämä kirjoittaja antaa konkreettisemman esimerkin verkkokeskustelun poliittisista vaikutuksista, sillä Perussuomalaiset eivät välttämättä olisi menestyneet eduskuntavaaleissa yhtä hyvin ilman verkkotukijoitaan. Tämän kirjoittajan mielestä verkkokansa ei koostu ensisijaisesti tapahtumia seuraavista lurkkijoista tai viihteen kuluttajista, vaan aktiivisista, vaikuttamisesta kiinnostuneista ja valveutuneista kansalaisista, jotka haluavat keskustella yhteisistä asioista. Keskustelu on osoitus toimivasta demokratiasta.

Demokratian ehdoton edellytys on mahdollisuus esiintyä nimettömänä. Jos tämä ei täyty, demokratia ei ole mahdollista. On valtava määrä henkilöitä, joilla on merkittävää tietoa yhteiskunnallisesti tärkeistä asioista, mutta jotka eivät voi omalla nimellään esiintyä. On myös runsaasti mielipiteitä, jotka eivät ole kirjaimellisesti rikollisia, mutta jotka poikkeavat "poliittisesti korrektista", ja joiden esittäjät käytännössä leimataan ja syrjäytetään esim. viranhaussa. Nimellä esiintyminen aiheuttaisi myös sen, että kaikki muukin konsensusta miellyttämätön keskustelu vaikeutuisi huomattavasti. [...] (Tauno-yksi)

Kirjoittaja puolustaa anonyymia sananvapautta, joka vapauttaa vakiintuneista ajattelutavoista ja sallii myös epäkorrektit mielipiteet. Anonyymius mahdollistaa itseilmaisun ja keskusteluun osallistumisen. Anonymiteetti ei vapauta vastuusta vaan päinvastoin voi saada henkilön seisomaan omien sanojensa takana, kun nimettömänä voi olla aidosti oma itsensä.

[...] Parasta olisi vain tunnustaa vallitseva tilanne ja antaa kaikkien mielipiteiden kukkia. Mielipiteiden evoluutio toimii omilla ehdoillaan. Elinvoimaiset mielipiteet kehittyvät ja heikolle pohjalle perustuvat mielipiteet jäävät ilman kannatusta ja surkastuvat. [...] (Make M)

Tämä kirjoittaja luottaa parhaimman argumentin teoriaan ja verkkoyhteisön keskinäiseen kontrolliin. Kirjoittajan mukaan kontrolli tarkoittaa sitä, että yhteisen keskustelun tuloksena parhaiten argumentoidut mielipiteet parantuvat entisestään, kun taas huonosti perustellut, ei-rationaaliset tai ei-loogiset argumentit hylätään. Kirjoittajan mukaan on tunnustettava, että erilaisia mielipiteitä on, mutta verkkoyhteisö osaa itse omilla säännöillään, normeillaan ja keskustelukulttuurinsa puitteissa määritellä, millaiset argumentit ovat hyviä ja hyväksyttäviä. Tässä teemassa näkyy anonyymius kaksiteräisenä miekkana (ks. luku 3.2). Tosin keskustelijat näkevät vihjeettömyyden enimmäkseen positiivisena mahdollisuutena vapauttaa keskustelua parempaan suuntaan, toteuttaa aitoa vaikuttamista ja demokratiaa sekä tehdä näin yhteiskunnallista hyvää. Hyvässä verkkoyhteisössä tapahtuu siis keskustelijoiden mukaan aitoa reflektiivistä kansalaisvalvontaa, ja toisaalta sosiaalista samaistumista (ks. luku 3.1).

b) Sananvapauden merkitys yleisesti

[...] *Minä olen erittäin huolissani nykyisestä kehityksestä, jossa ainoa varma tapa lainkuuliaiselle kansalaiselle olla rikkomatta lakia väärin ajatusten esittämisestä on olla hiljaa. Olen täysin varma, että tämä onkin pääasiallinen tarkoitus!* [...] (elven archer)

Kuten luvussa 4 mainittiin, mielipiteet kuuluvat suojatun yksityisyyden piiriin, mutta niiden ilmaiseminen taas on julkisuuden piiriin kuuluva asia, jolla on yhteiskunnallisesti merkittäviä vaikutuksia (Kortteinen 1996, 54–55). Kukin saa siis ajatella mitä haluaa, mutta joskus ajatusten sanominen ääneen voi olla rangaistavaa. Jotkut keskustelijat, kuten yllä kommentoinut kirjoittaja, kummastelevat, mitä tämä kielto tarkoittaa käytännössä ja miksi ajatusten ilmaisua tulisi rajoittaa. Koska kirjoittajan mukaan kansalainen ei koskaan voi tietää, mitkä mielipiteet ovat kiellettyjä, kannattaa vain pysyä hiljaa – mihin lainsäätäjä kirjoittajan mukaan tähtääkin.

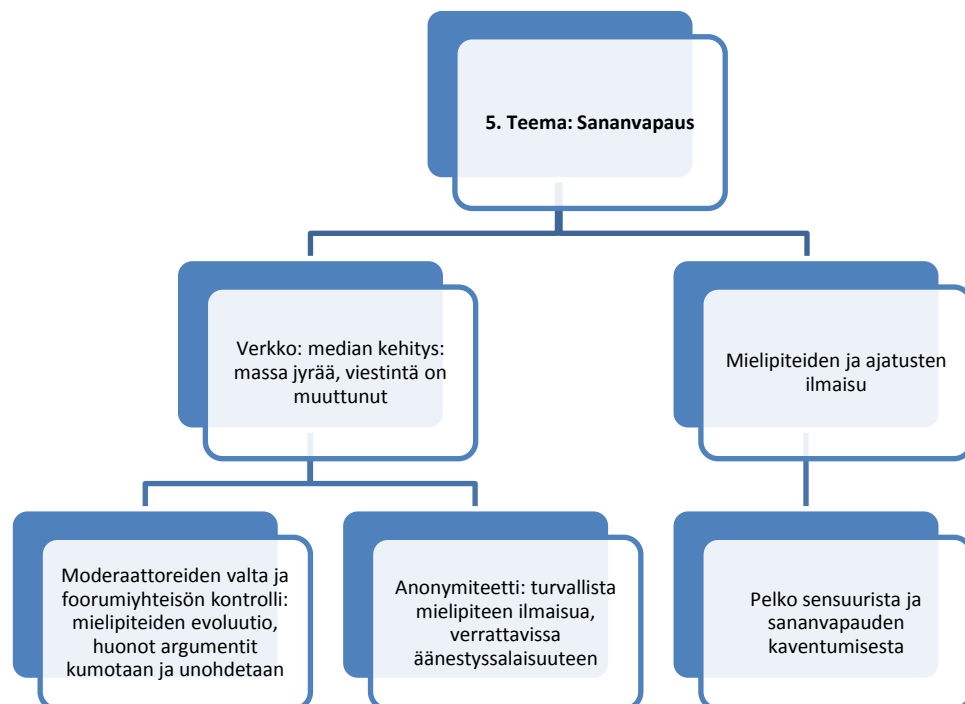
[...] *Yleisöä täällä on jo vahvasti loukannut aloituksen käsitys siitä, että foorumilla nähtäisiin tavanomaista enempää ns. "vihapuheita" mutta silti suurimpana ongelmana on samalla se, että sinänsä ns. "vihapuhetta" ei tosiaankaan halua kieltää, koska vihapuhe pääsääntöisesti tarvitaan sananvapauden itsensä takia [...] Se tarvitaan vaikka siihen, että joku idiootti voi ilmaista olevansa typerää mieltä ja me muut voimme sitten vapaasti upottaa tuon mielipiteen. Näin muokkautuu ajatuksia ja ihmiset pakosti debattiaan käyden miettivät asioita sensijasta, että esim. katsovat bigbrotherssia nonstopina. Jokainen missään ketään neuvomaan joutunut tietää, että siinä oppii itsekin parhaiten. Samoin käy keskustelussa, jossa osallistuminen takaa tietyn perehtymispakon aiheeseen - tai ei menesty. [...]* (Jepulis)

Tämän kirjoittajan mukaan vihapuhetta tarvitaan, jotta se voitaisiin tunnistaa ja tuomita yhteisessä keskustelussa. Näin ihmiset oppisivat keskustelemaan ja argumentoimaan yhdessä yhteisistä tärkeistä asioista, ja joutuisivat ajattelemaan ja perehtymään asioihin sen sijaan, että katsoisivat tosi-tv:tä päivät pitkät. Samalla määriteltäisiin yhdessä myös sananvapauden rajoja.

Myös Edwin Bakerin mukaan vihapuhetta tarvitaan jossain määrin, sillä liian tiukoilla vihapuhekielloilla ja rajoituksilla mahdollistetaan rasistien uhrautuminen ja marttyyriasema. Tällöin rasismista voi tulla alakulttuurin marginaali-ilmiö, jolloin se voi kärjistyä entisestään, ja huonot seuraukset kasvavat. Ylipäätään liian ankara vihapuheen suitseminen voi kääntyä tarkoitustaan vastaan, joten tarvitaan avointa kulttuuria, väittelyä ja ilmaisua, jossa rasistiset mielipiteet voidaan tunnistaa, tuomita ja torjua julkisesti. (Baker 2009, 152-153.) Tässä Baker lähestyy John Stuart Millia, jonka mukaan julkisuus ja totuuden saavuttaminen voi aiheuttaa sivutuotteena myös kärsimystä. Pahuudenkin on päästävä julkisuuteen, koska se on hyvän vastakohta. (Mäntylä 2007, 295.)

Alasuutarin mukaan aina kun tutkija löytää aineistosta vihjeen jonkinlaisen normin olemassaolosta, hän törmää ristiriitaan (Alasuutari 2011, 225). Normi siis kertoo, että on olemassa jokin ristiriita tai jännite. Normatiiviset käsitykset näkyvät ihmisten selonteoissa omasta käyttäytymisestään esimerkiksi niin, että henkilö sanoo noudattavansa jotain moraalista periaatetta, jolloin voidaan kysyä, miksi kyseiseen asiaan suhtaudutaan normatiivisesti ja moraalisenä kysymyksenä. (emt., 224.) Käsittelemäni aineisto osoittaa, että sananvapaus korostuu Hommassa omana norminaan. Hommaforumin perusajatus on, kuten luvussa 5.1 mainittiin, stigmatisoinnista vapaa puhe, eli mahdollisuus käydä avointa keskustelua aiheista, jotka voitaisiin sensuroida muualla.

Toisaalta foorumilaiset ovat tietoisia siitä, että ulkopuoliset seuraavat heidän keskustelujaan, mikä saattaa vaikuttaa myös kommentteihin. Itsesensuuri sekä moderaattoreiden kontrolli näkyy siinä, että Fobban kritiikki ohjataan toiseen, suljettuun keskusteluun ja pahimmille kriitikoille annettiin väliaikainen porttikielto keskusteluun. Keskustelijat hyväksyvät tämän, koska liittyessään keskusteluun heidän tulee hyväksyä myös palstan toimintaa säätelevät foorumin säännöt, eli Homman oma netiketti. Keskustelu ei siis ole Hommassakaan täysin vapaata.

KUVIO 5. Vihapuhe ja sananvapaus

7.3. Teemojen jännitteet

Edellä kuvatuissa viidessä teemassa on nähtävissä kaksi jänniteryhmää. Ensimmäisessä jänniteryhmässä on kolme vastakkainasettelua: eliitti ja kansa, enemmistö ja vähemmistö, sekä verkko ja perinteiset tiedotusvälineet. Toisessa jänniteryhmässä on kysymys demokratian ja individualismin jännitteistä.

7.3.1. Teemojen jänniteryhmä 1: Eliitti - kansa, enemmistö - vähemmistö, verkko - perinteinen media

1) Eliitti – kansa

Eliitti - kansa -jaottelu tarkoittaa, että eliitti päättää kansan puolesta, mikä on vihapuhetta ja mikä ei, eli mistä saa puhua milläkin tavalla. Vihapuheessa on siis kysymys vallasta. Eliitti on vähemmistössä, mutta heillä on valtaa kansan enemmistöön, joka ei nouse kyseenalaistamaan heidän valtansa legitimitettiin. Kansan ei siis anneta kyseenalaistaa eliitin ajamaa maahanmuuttopolitiikkaa, monikulttuurisuuden tukemista ja toisaalta eliitin käsityksiä vihapuheesta.

2) Enemmistö - vähemmistö

Enemmistö – vähemmistö -jako tarkoittaa, että vihapuheleimaan tai rangaistukseen vaikuttaa henkilön kuuluminen enemmistöön tai vähemmistöön, mikä on monen kirjoittajan mielestä epäoikeudenmukaista.

3) Verkko – perinteinen media

Verkon ja perinteisen median vastakkainasettelu tarkoittaa, että keskustelussa asetetaan vastakkain anonyymi verkko, sekä vanhanaikaista logiikkaa noudattavat, kontrolloidummat ja konventioihinsa juuttuneet, usein subjektiiviset perinteiset tiedotusvälineet.

Vihapuhe politiikkana -teema liittyy selkeimmin eliitti-kansa -vastakkainasetteluun. Puhuttaessa positiivisesta syrjinnästä on kyse myös vastakkainasettelusta enemmistön ja vähemmistön välillä. Tasa-arvo-teema liittyy olennaisesti sekä eliitin ja kansan väliseen vastakkainasetteluun, että enemmistö - vähemmistö -jännitteeseen. Tunne-teema puolestaan liittyy verkon ja perinteisten tiedotusvälineiden vastakkainasetteluun, koska vihapuheesta syyttävät eivät keskustelijoiden mielestä ymmärrä verkon toimintalogiikkaa eivätkä näin ollen

tulevaisuuden teknologiaa. Keskustelijat ovat sitä mieltä, että vihapuheesta puhuvat näkevät vihapuhetta juuri verkossa, koska he pelkäävät verkon tuomaa muutosta.

Verkon ja perinteisten tiedotusvälineiden erottelu on jatkumoa Homman mediakriitikille. Verkko näyttäytyy keskusteluissa uutena, demokraattisempana, monipuolisempana ja anonyymiteetin kautta tasa-arvoisemman ja avoimemman viestinnän mahdollistavana mediana, jossa viestintä on nopeaa, muuttuvaa, arvaamatonta ja kontrolloimatonta verrattuna konventionaaliseen mediaan, joka keskittyy konsensuksen ylläpitoon ja vallanpitäjien vallan säilyttämiseen. Toisaalta moderaattoreiden oikeus puuttua keskusteluun foorumin sääntöjen mukaisesti sallitaan.

Neljäs teema, eli keskustelu tabuista sekä kielletyistä puhetavoista liittyy sekä eliitti - kansa ja enemmistö – vähemmistö -jakoon. Sananvapauden ja itsesensuurin teema puolestaan kytkeytyy jokaiseen kolmeen jännitteeseen, ja anonyymista sananvapaudesta puhuttaessa erityisesti verkon ja perinteisten tiedotusvälineiden erotteluun.

Esittelen seuraavassa taulukossa jännitteet ja niiden kytkökset teemoihin toisaalta tiivistämällä keskeiset näkökulmat omin sanoin ja toisaalta esimerkkitapausten kautta. Olen merkinnyt teemojen liittymisen jännitteisiin myös rasteilla. Kaikkien teemat eivät liittyneet kaikkiin jännitteisiin.

TAULUKKO 4. Jännitteet aineistossa: eliitti-kansa, enemmistö-vähemmistö ja verkko – perinteiset tiedotusvälineet

Teema	Eliitti - Kansa	Enemmistö- vähemmistö	Verkko – perinteinen media
Vihapuhe ja politiikka	x Poliitikot syyttelevät vihapuheesta, vaikka pitäisi auttaa syrjäytyneitä ja vähäosaisia kansalaisia. Virkamiehet ovat vieraantuneet kansasta.	x Valtaväestön perustuslaillisia oikeuksia viedään, jos laki ei suojele samalla tavalla valtaväestöä kuin vähemmistöjä.	
Vihapuhe ja tasa-arvo	x Vihapuhe on tiettyihin aiheisiin liittyvää, tiettyjen puhujien puhetta, eikä koske kaikkia teemoja ja puhujia tasapuolisesti.	x [...] <i>Muslimreja on 1500 miljoonaa, suomalaisia vain 5 miljoonaa. Kumpi osapuoli siis on vähemmistönä? [...]</i> (Kristiina)	
Vihapuhe ja tunteet		x Miten voi sanoa, että positiivinen syrjintä ja vähemmistön erityisoikeudet harmittavat syyllistymättä vihapuheeseen?	x [...] <i>Toki ymmärrän, että vihapuhe on sinänsä reaalinen kategoria, sitä esiintyy, ja se on aivotonta ja destruktiivista, mutta maailma on. On vaarallista lakaista kaikki epätoivottava maton alle - sillä tavoin paineet keräytyvät ja usein lopulta purkautuvatkin. [...]</i> (Vöyri)
Vihapuhe ja tabut	x Eliitti määrittää, millainen kielenkäyttö ja millaiset puheenaiheet ovat hyväksytyjä; esim. mitä uskontoja voi kritisoida tai millainen informaatio on hyvää ja sallittua.	x <i>Jos väitän että Sveitsiläiset tulevat tänne loisimaan sosiaaliturvalla, tuskin siitä mitään syytettä tulee. [...] Mutta jos sanon että jonkun muun maan kansalainen tulee loisimaan tänne sosiaaliturvalla, niin pelkään että syytettä viritellään. Mikä on se ero? Voiko valheen sanoa ilman seuraamuksia (panettelua), mutta totuutta ei?"</i> (Ksenofobi)	
Vihapuhe ja sananvapaus	x [...] <i>sananvapaus ei voi olla mikään neuvottelu- tai mielipidetiedustelukysymys minkään viranomaistahon kanssa. Sitä kautta ajaututaan yhä kiinteämpään ennakkosensuuriin.</i> (Maastamuuttaja)	x Vähemmistöt saavat loukata valtaväestöä esimerkiksi uskonnollisella vihapuheella, mutta jos valtaväestön edustaja sanoo "muslimi väärässä paikassa", (Kommeli) käy huonosti.	x [...] <i>Media on tulossa tarpeettomaksi nykymuodossaan ja median valta-asema on mennyttä, joten jäljellä olevilla voimillaan yrittää mielipidemuokkausta sen sijaan, että yrittäisi uudustua. [...]</i> (Kolki)

7.3.2. Jänniteryhmä 2: Demokratia ja individualismi

Lisäksi vihapuhekeskustelu sijoittuu joko yhteiskunnalliseen (demokratia) tai henkilökohtaiseen (individualismi) kontekstiin. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta vihapuhe sisältyy valtaan, oikeuksiin ja sananvapauteen, siis demokraattisiin perusoikeuksiin. Demokraattiseen näkökulmaan lukeutuvat myös ajatukset kansalaisille kuuluvista yhtäläisistä oikeuksista, vaikuttamisesta, osallistumisesta sekä hyvinvoinnin ja vallan epäsuhtaisesta jaosta yhteiskunnassa. Individualistisesta perspektiivistä vihapuhe liitetään yksilön mielipiteisiin, tunteisiin, tunteiden purkamiseen ja loukkaantumiseen. Individualismiin kuuluvat myös riippumattomuus sekä yksilölliset puhettavat ja ajatukset. Toiset kirjoittajat siis sijoittavat vihapuheteeman perusoikeuksiin, kun taas toiset ottivat vihapuheeseen henkilökohtaisemman näkökulman. Jaottelu näihin ääripäihin ei ollut mustavalkoinen, vaan suurin osa teemoista liittyy molempiin ulottuvuuksiin.

TAULUKKO 5. Teemojen sijoittuminen demokratia-individualismi-jaottelulle

Teema	Demokratia	Individualismi
Vihapuhe ja politiikka	<p>✘ [...] ”termi vihapuhe on punavihreää propagandaa, jota käytetään leimakirveenä kaikkea sellaista vastaan, joka ei sovi punavihreään maailmankuvaan.” [...] (Juge)</p>	
Vihapuhe ja tasa-arvo	<p>✘ Vihapuhe tuottaa epäreiluja vastakkainasetteluja. [...] Todellisuus nimittäin on, että ulkomaalainen saa laukoa suomalaisista ryhmänä todella törkeitä asioita, ennen kuin kukaan siihen puuttuu. [...] ” (KeiKei)</p>	
Vihapuhe ja tunteet		<p>✘ Oikeus ilmaista omia tunteitaan ja purkaa niitä; toisaalta loukkaantuminen on oma henkilökohtainen ongelma. [...] ”Tietty marginaalisuus on elämässä vaan siedettävä, ja hyväksyttävä se, että kaikkia ei voi miellyttää.” [...] (Asta Tuominen)</p>
Vihapuhe ja tabut	<p>✘ Eliitti kieltää tietyt puheenaiheet; vihapuhekeskustelu on ”hyvien ihmisten muodikkaasta hurskastelua” (kaivanto)</p>	
Vihapuhe ja sananvapaus	<p>✘ Eliitti puuttuu sananvapauteen ja tukahduttaa kritiikin ”Itseään ei jatkossa saa puolustaa, eikä mistään epäkohdista puhua tai kirjoittaa” (Pliers)</p>	<p>✘ [...] <i>Vaaralliset, joukkotuhoon johtaneet ajatukset ovat aina tulleet valtiolta, kouluissa, joukkokokouksissa, soihtukulkueina, indoktrinaationa. Eivät yksilöiden hyvän kukkismaun yllättävinä vitseinä, kännipostauksina, ärtyneinä kommentteina. [...]</i> (Sanglier)</p>

Kun vihapuhe nähdään eliitin keksintönä, epärealistisena asetelmana tai tiettyjen puhetapojen ja puheenaiheiden kieltämisenä, puhe kytkeytyy demokraattisen oikeusvaltion periaatteisiin ja kansalaisten vapauksiin. Tunteet, sananvapaus ja itsetensuuri puolestaan liitetään yksilön individualistiseen ajatusmaailmaan, tulkintaan, mielensä pahoittamiseen ja itseilmaisuun.

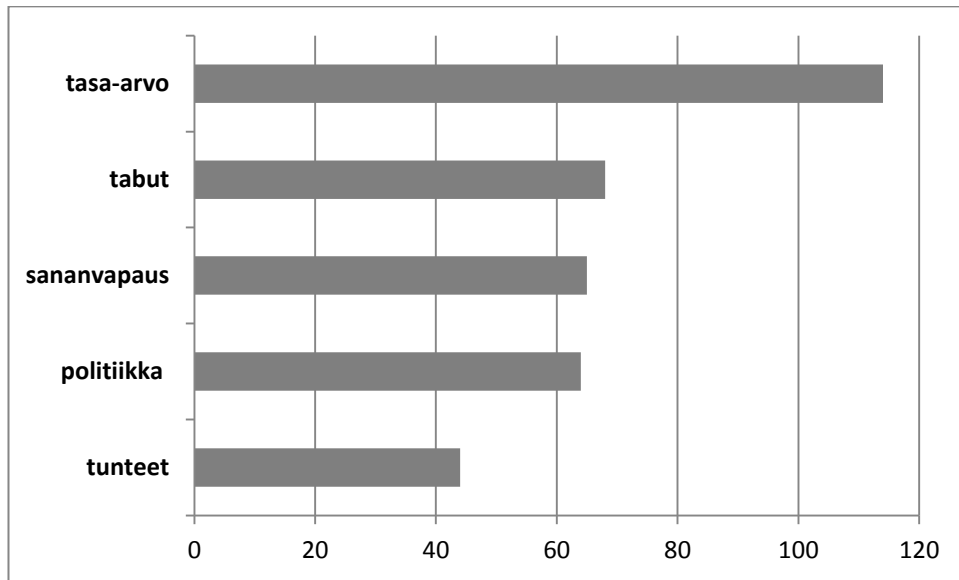
Useiden tutkimusten mukaan rasismikeskusteluissa puhutaan siitä, mikä ei ole rasismia; tämän tutkimuksen aineistossa puhutaan samaan tapaan siitä, mikä ei ole vihapuhetta, ja kyseenalaistetaan vihapuheen määritelmiä. Haaran maahanmuuttokeskustelututkimuksen mukaan Helsingin Sanomien keskustelupalstoilla kirjoittavat olivat huolissaan siitä, että rasismi saa helposti liian laajan määritelmän, jolloin maahanmuuttokriittisiä kantoja ei sallita. Näin maahanmuuttokriittisten mukaan ei saisi tapahtua demokraattisessa yhteiskunnassa, jossa kaikilla on oikeus sanoa mielipiteensä. (Haara 2012, 60.) Myös tämän tutkimuksen aineistossa pelätään, ettei maahanmuuttokritiikkiä kohta enää sallittaisi, ja että kaikki maahanmuuttokritiikki leimattaisiin vihapuheeksi. Vihapuhe ja maahanmuuttokritiikki nähdään keskustelussa toisistaan osittain erillisinä asioina; kaikki maahanmuuttokritiikki ei ole laskettavissa vihapuheeksi. Jotkut keskustelijat pitävät rasismia ja vihapuhetta yhtä epämääräisinä käsitteinä.

7.4. Kvantitatiivinen analyysi

Kuvassa 9 on esitetty eri keskusteluteemojen frekvenssit. Toistuvimman keskustelun teema on teema 2 vihapuhe ja tasa-arvo, joka esiintyy 114 kertaa. Seuraaviksi yleisimmillä kolmella teemalla ei ole suuria eroavaisuuksia keskenään. Toiseksi suosituin teema on teema 4 tabut, joka esiintyy 68 kertaa. Lähes yhtä suosittu teema on teema 5 eli sananvapaus, joka esiintyy 65 kertaa. Tämän jälkeen on teema 1 vihapuhekäsite politiikkana, joka esiintyy 64 kertaa. Viimeisin teema 3, vihapuhe tunteena esiintyy aineistossa 44 kertaa.

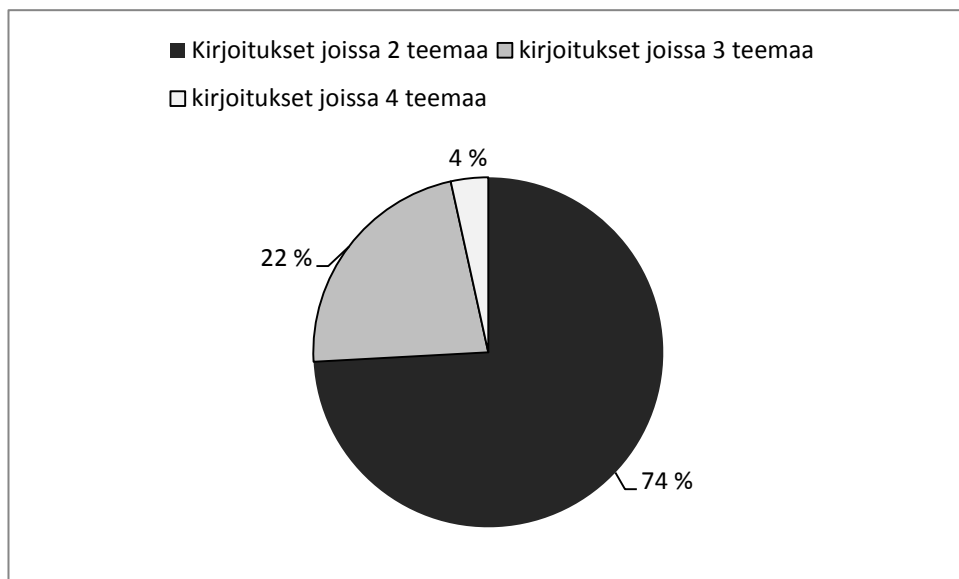
Tasa-arvotema erottuu ylivoimaisesti muista teemoista. Vihapuheen nähdään syntyvän nimenomaan siitä, että vähemmistöillä on etuoikeuksia, joita kantaväestöllä ei ole. Tässä yhteydessä puhutaan positiivisesta syrjinnästä, ja nähdään että toiset saavat vihapuheuhriaseman helpommin kuin toiset.

KUVIO 6. Aineiston yleisimmät teemat

Seuraavaksi esittelen moniteemaisten kirjoitusten frekvenssin. Kirjoituksia, joissa esiintyy useampi kuin yksi teema, on yhteensä 58 kpl. Suurin osa moniteemaisista kirjoituksista on hyvin pitkiä, mutta osa on myös lyhyitä pätkiä. Kirjoituksia, joissa esiintyy kaksi teemaa on yhteensä 43 kappaletta, kolme teemaa 13 kappaletta ja neljä teemaa kaksi kappaletta. Monet keskustelijat esittävät siis erilaisia ja monipuolisia näkökulmia aiheeseen.

KUVIO 7. Moniteemaiset kirjoitukset

Hommaforumin keskusteluketjun kirjoittajat peräänkuuluttavat, ettei kaikki vihapuhe ole samanlaista ja samanarvoista; jotkin puheet voi jättää noteeraamatta eikä kaikkea tarvitse

ottaa vakavasti. Myös valtakunnansyyttäjäviraston ja verkkopoliisin vihapuhetyöryhmän raportin mukaan vihapuhetta arvioitaessa on aina otettava huomioon kirjoituksen konteksti ja vakavuus. Joitain kansanryhmää uhkaavia, solvaavia tai panettelevia lausumia voidaan selvästi pitää harkitsemattomuudesta tehtyinä. Tämän kaltaisia harkitsemattomuudesta tehtyjä tekoja ovat esimerkiksi sellaisten viestien julkaiseminen, jotka muodostuvat muutamasta loukkaavan sanan yhdistelmästä tai virkkeestä (viitteinä tällaisesta harkitsemattomuudesta voidaan usein pitää esimerkiksi sitä, että sanat on väärinkirjoitettu ja viesti on lähetetty keskustelupalstalle yöaikaan jne.). (Raportti 17-34-11, 52.)

Vihapuhetta Yhdysvalloissa tutkinut Anthony Cortese jakaa vihapuheen kehityksen neljään vakavuusasteeseen, jotka ovat tahaton syrjintä, tietoinen syrjintä eli panettelu, vihaan yllyttäminen ja väkivaltaan yllyttäminen. Panettelu ja solvaus sekä vihaan ja väkivaltaan yllyttäminen ovat Cortesen mukaan vihapuhetta. Tahattomalla syrjinnällä Cortese tarkoittaa ajattelematonta syrjintää ja stereotypiointia, tai toisaalta tyypittelevää ihailua ja kategorisointia, mitä ei ymmärretä syrjiväksi. (Cortese 2006, 8-9.) Cortese ei usko teoriaan, jonka mukaan vihapuheen täytyy purkautua verbaalisesti, jotta se ei muuttuisi teoiksi, kun paineet ja tunteet purkautuvat. Vihapuhe ei uhkaa ainoastaan vihapuheen uhria, vaan koko yhteiskunnan arvoja, erityisesti tasa-arvoa. (Cortese 2006, 50.) Jos vihapuhe voidaan oppia, siitä voidaan myös oppia pois tai pikemminkin sitä ei tarvitse oppia alkuunkaan. Cortese korostaa moraalisen koulutuksen ja opetuksen merkitystä vihapuheen ehkäisyssä. (emt., 161.)

7.5. Tutkimuskysymyksiin vastaaminen

Ensimmäisessä tutkimuskysymyksessä kysyn, mikä keskustelijoiden mielestä on vihapuhetta. Aineistosta käy ilmi, että keskustelijoiden mielipiteet ja käsitykset vihapuheesta jakaantuvat sen mukaan, pidetäänkö vihapuhetta ohimenevänä muotiterminä, oikeana käsitteenä jota pitää opetella käyttämään oikein tai historiallisena ilmiönä, joka on aina ollut olemassa. Toisessa tutkimuskysymyksessä kysyn, millaisiin teemoihin vihapuhe liitetään. Tarkasteltavan aineiston perusteella vihapuhe liittyy keskustelijoiden mukaan politiikkaan, tasa-arvoon, tunteisiin, tabuihin ja sananvapauteen. Keskustelussa tehdään myös vastakkainasetteluja ja luodaan jännitteitä niin eliitin ja kansan, enemmistön ja vähemmistön kuin verkon ja perinteisen mediankin välillä. Lisäksi jotkut keskustelijat liittävät vihapuheen demokraattisiin oikeuksiin, toiset taas asennoituvat aiheeseen henkilökohtaisemmin.

8. Pohdinta

Tavoitteenani tässä tutkimuksessa oli valottaa, mistä vihapuhekeskustelussa oikein on kyse; mitkä ongelmat, epäkohdat ja kipupisteet tähän suomalaisittain suhteellisen uuteen käsitteeseen liittyvät. Lisäksi halusin selvittää, mitä vihapuhe eri henkilöille merkitsee. Koska vihapuhe vaikutti erityisesti verkkoon ja maahanmuuttokeskusteluun liittyvältä ilmiöltä, lähdin tutkimaan maahanmuuttoa koskevaa vihapuhekeskustelua verkossa. Kun aloin etsiä keskustelua ja kirjoittelua vihapuheilmiöstä, löysin Fobban aloittaman keskusteluketjun vihapuheesta Hommaforumilla. Valitsin tämän aineiston, koska mielestäni oli mielenkiintoista, että verkkopoliisi lähti kysymään verkkokeskustelijoiden mielipidettä vihapuheeseen, ja jalkautui kaikista keskustelupalstoista juuri maahanmuuttokriittisenä profiloituneelle Hommaforumille.

Tutkimuskysymykseni olivat ensinnäkin, mikä keskustelijoiden mielestä on vihapuhetta ja toiseksi, millaisiin teemoihin vihapuhe liitetään. Yhdistin vihapuheen aiempaan maahanmuuttokeskustelun tutkimukseen, verkkokeskustelun tutkimukseen sekä sananvapauteen. Sovelsin aineistoon sekä teemoittelua että kvantitatiivista analyysia. Tämän tutkimuksen mukaan keskustelijat suhtautuivat vihapuhekäsitteeseen ensinnäkin skeptisesti ja ohimenevänä muotiterminä, toiseksi oikeana sanana jota pitää oppia käyttämään oikein ja kolmanneksi historiallisena käsitteenä. Keskustelijoiden näkemykset jakautuivat myös sen suhteen, pidettiinkö vihapuhetta ja keskustelukulttuurin muutosta todellisena ilmiönä ja tapahtumana, vai katsottiinko vihapuheen lisääntyneen.

Vihapuheella ja sananvapaudella oli Hommaforumilla aivan erityinen merkityksensä, ja käsitykset näistä jaetuista merkityksistä ja niihin liittyvistä normeista yhdistivät keskustelijoita. Kirjoittajia yhdisti myös heidän julkisuuskuvansa, ja se, miten he katsoivat mahdollisen vihapuhujaimagonsa vastaavan todellisuutta. Mediassa väitettiin erityisesti Homman sisältävän vihapuhetta. Kuitenkaan foorumilaisten itsensä mielestä näin ei ollut, ja tämä me vastaan muut -tyyppinen ajattelu yhdisti keskustelijoita. Vihapuhetta määriteltäessä rakennettiin samalla siis yhteistä sosiaalista todellisuutta.

Vihapuhe liittyi keskustelussa politiikan, tasa-arvon, tunteiden, tabujen ja sananvapauden teemoihin. Kvantitatiivisessa koodauksessa kävi ilmi, että näistä teemoista toistuvimmin oli tasa-arvo. Keskustelijoiden mielestä vihapuhe oli jotain, jota jotkut saavat puhua enemmän kuin toiset. Myös eri ryhmät olivat keskenään hierarkiassa sen mukaan, kenestä saa puhua vihapuhetta. Toisilla oli siis suurempi oikeus vihapuheeseen kuin toisilla, ja tämä oikeus

määrittyi kansanryhmän, vähemmistöön kuulumisen tai puheenaiheen mukaan. Kirjoittajien mukaan jonkun syyttäminen vihapuhujaksi saattoi olla vihapuhetta itsessään. Lisäksi keskustelussa vallitsi jännitteitä ja vastakkainasetteluja. Vihapuhe liittyi ensinnäkin enemmistön ja vähemmistön, toiseksi eliitin ja kansan ja kolmanneksi perinteisten tiedotusvälineiden ja verkon välisiin vastakkainasetteluihin.

Kaiken takana vihapuhekeskustelussa oli siis kamppailu vallasta ja tasa-arvoisten oikeuksien toteutumisesta. Toisaalta taustalla oli myös politiikan toimintatapojen ja keskustelukulttuurin muutosta. Kirjoittajat näkivät, että eliitti oli huolissaan valtansa horjumisesta. Keskustelijoiden tulkinnan mukaan erityisesti suurimpien puolueiden poliitikot säikähtivät uuden puolueen, Perussuomalaisen nousua ja sitä kautta uudenlaisia puhetapoja; tapoja puhua äänestäjille ja toisaalta uusia tapoja kertoa mielipiteistään ja ajatuksistaan sekä verkossa että valtajulkisuudessa. Myös perinteinen media oli herännyt asemansa horjumiseen, kun verkkokeskustelijat olivat ottaneet julkisuuden ja keskustelun omiin käsiinsä. Myös monet maahanmuuttokeskustelua tarkastelleet tutkijat olivat tulleet samoihin tuloksiin. Keskustelijoiden mukaan kansa oli siis noussut äänestämällä kapinaan, eli vallanpitäjien kannalta ”äänestänyt väärin”. Lainsäädäntö tosin laahasi keskustelijoiden mielestä perässä, kun vähemmistöjen ja kansanryhmien oikeudet menivät yksilöiden oikeuksien edelle ja uhkasivat rauhallisen ja hiljaisen enemmistön, kansan syvien rivien ja rehellisten veronmaksajien oikeuksia.

Toinen keskustelussa vallitseva jännite vallitsi demokratian ja individualismin välillä. Keskustelijat puhuivat vihapuheilmioista toisaalta demokratian kontekstissa, toisaalta henkilökohtaisempien ja yksityisten oikeuksien kautta. Demokratian oikeuksien kautta vihapuhe liitettiin jokaisen kansalaisen yhtäläisiin oikeuksiin ja yhdenvertaisuuden lain edessä, individualismin näkökulmasta vihapuhe taas liittyi yksilön itseilmaisuoikeuksiin. Jotkut keskustelijat siis suhteuttivat vihapuheen kansalaisoikeuksiin (keskustelijat osana yhteiskuntaa), toiset taas suhtautuivat vihapuheeseen henkilökohtaisemmin, omien oikeuksiensa, mielipiteidensä ja yksilöllisen ilmaisunsa kautta (keskustelija yksilönä).

Vihapuheen käsitteen taustalla oli dikotominen jako tunteeseen, jota edustivat ”mokuttajat” sekä media ja järkeen, jonka puolestapuhujina rationaaliset maahanmuuttokriitikot ja kansan syvät rivit esittäytyvät. Järkevät ihmiset eivät käyttäisi vihapuheen käsitettä, koska he osasivat ottaa kritiikin vastaan ja argumentoida, sekä hyväksyivät erilaisia mielipiteitä ja ilmaisuja. Kun hyväksynnän rajat kohdattiin, huonot argumentit ja ilmaisut hylättiin. Kaikki palautui lopulta siihen, mitä maahanmuuttokritiikki ylipäätään tarkoitti eri konteksteissa eri ihmisille, ja miten

maahanmuuttopolitiikasta, tai vastaavista vaikeista asioista sai puhua. Vihapuhekeskustelun ytimessä oli laajempi keskustelu yhteiskunnan arvoista; miten yhteiskunnan jäsen sai ja voi puhua toisista mahdollisimman vapaasti oikeuksiensa puitteissa tallomatta muiden oikeuksia. Entä missä vaiheessa muiden oikeudet olivat pois omista oikeuksista?

Keskusteluketjussa jotkut kirjoittajat suhtautuivat vihapuheaiheeseen humoristisesti tai ironisesti, toiset taas intohimoisemmin oikeudenmukaisuuden ja henkilökohtaisen sanan- sekä mielipiteenvapauden kannalta. Analyysi oli siitakin haastavaa, että kirjoittajien kommentit eivät olleet jaettavissa kyllä-ei- tai puolustus-vastustus -akseleille, vaan keskustelijoiden mielestä vihapuhe oli kompleksinen ilmiö, jonka taustalla oli monimutkaisia jännitteitä. Toisaalta keskustelusta huokui joidenkin kirjoittajien asenne, jonka mukaan se, mikä ei ole lain mukaan kiellettyä, pitää olla rajoittamatonta yhteisöllisten normien, arvojen, hyvän maun tai moraalin rikkomisesta riippumatta. Tärkeintä oli pysyä tietoisena lain rajoista, sekä toisaalta keskusteluiden valvonnasta ja moderointisäännöistä. Mutta se, mikä ei ole erikseen kiellettyä, voi olla sallittua.

8.1. Tutkimuksen arviointia

Tutkimukseni idea oli vihapuheilmiön parempi ymmärtäminen. On kuitenkin mahdollista, etten täysin ymmärtänyt forumistien yhteisön kieltä tai puheen tarkoitusperiä ulkopuolisuuteni takia. Lisäksi saattaa olla, etten ymmärtänyt kaikkien keskustelijoiden motiiveja tai tiennyt tarpeeksi heidän taustoistaan Hommaforumin kirjoittajina. Tarkoitus ei ollutkaan yleistää tämän keskusteluketjun osallistujien käsityksiä vihapuheesta koskemaan kaikkia Hommaforumilaisia, saati sitten kaikkia vihapuhekeskustelua käyviä suomalaisia. Sen sijaan tarkoituksena oli luoda yksi perusteltu ja johdonmukainen tulkinta siitä, miten vihapuhe käsitetään ja yhdistetään erilaisiin yhteiskunnallisiin, henkilökohtaisiin ja sananvapauden teemoihin. Käytin tutkimuksessa laadullista sisällönanalyysia. Toisena mahdollisuutena olisi ollut argumentaatioanalyysi, mutta koska keskustelijat olivat melko samanmielisiä keskenään, eikä heidän tarvinnut argumentoida toisilleen, totesin että argumentaatioanalyysi ei toiminut tässä aineistossa.

Oli mielenkiintoista tarkastella, miten vihapuhefoorumiksi leimattu keskustelupalsta käsitti vihapuheen ja reflektoi samalla myös omaa julkisuuskuvaansa ja mainettaan. Tässä tutkimuksessa tuli kuitenkin huomioida Homman ainutlaatuinen näkökulma ja asenneympäristö vihapuheeseen.

Vihapuhe näytti syntyvän siten, että joku poliitikko tai julkisuuden henkilö, joissain tapauksissa myös yksityishenkilö, kirjoitti verkossa jotain provosoivaa esimerkiksi omaan blogiinsa tai Facebook-sivulleen. Tämä sisältö levisi, mistä syntyi sen jälkeen kohu verkkojulkisuudessa, joka levisi median valtajulkisuuteen. Joku poliitikko, syyttäjä, tutkija, kulttuurivaikuttaja, tai toimittaja kommentoi kirjoitusta ja sanoi sen olevan vihapuhetta. Tämän jälkeen verkkokeskustelija leimattiin toisaalta vihapuhujaksi, toisaalta sananvapauden marttyyriksi, joka uskalsi kertoa totuuden ja ajatella toisin. Verkkokeskustelija tuotiin esimerkiksi television ajankohtaisohjelmaan perustelemaan näkemyksiään ja keskustelemaan niistä. Näin roolit kääntyivät pääläelleen; kuka oli vihapuhuja, kuka puheen uhri? Kuka hallitsi puhetta ja päätti kuka sai puhua? Paitsi vihapuheen määritelmä, myös se, kuka leimattiin vihapuhujaksi ja miksi, riippui siis tulkitsijan näkökulmasta. Aiheeseen ei todennäköisesti tulla saamaan lopullista totuutta. Kuten sanottu, kaikilla ei myöskään ollut omakohtaista kokemusta vihapuheesta tai rasismista.

Verkko on muuttanut julkista keskustelukulttuuria. Mitä moninaisimmat ja triviaalimmat asiat pääsevät mediajulkisuuteen, kun kilpaillaan kiinnostavista sisällöistä ja yleisön suosiosta. Joidenkin mielestä verkko on muuttanut paitsi keskustelun avoimuutta, myös sen tasoa, ja siksi moderointia ja verkon valvontaa tulisi lisätä. Toisten mielestä taas julkisuuteen on päässyt nyt entistä laajempi kirjo erilaisia aiheita ja argumentteja, mikä parantaa keskustelukulttuuria. Ihmiset oppivat tiedostamaan ja tunnistamaan erilaisia ajattelutapoja ja mielipiteitä, ja voivat valita niistä itselleen sopivimmat. He myös joutuvat kohtaamaan eri lailla ajattelevia, ja argumentoimaan entistä paremmin omia käsityksiään ja mielipiteitään. Verkko on ehkä pikemminkin tuonut piiloiset ajattelu- ja puhutavat julkisuuteen suurelle yleisölle, kuin synnyttänyt uusia asenteita. Toisaalta verkko on saattanut vahvistaa tiettyjä, usein kärjistettyjä puhetapoja.

8.2. Mitä uutta tutkimus toi?

Maahanmuuttokeskustelun tutkimuksessa on kyseenalaistettu maahanmuuttokriittisyys-sana ja korostettu sen olevan keksitty käsite, jolla profiloidutaan argumentoivaksi keskustelukumppaniksi. Maahanmuuttokritiikin ja rasmin yhteyksistä on kiistelty. Kun vihapuhe-sana levisi puhekieleen, maahanmuuttokritiikin ja vihapuheen rajat hämärtyivät. Sekä julkisuudessa että tutkimuksessa alettiin pohtia, mikä on maahanmuuttokritiikin ja vihapuheen suhde. Perussuomalaisten nousu, kansainvälinen populistisen politiikan kasvu, verkkokeskusteluiden ja sosiaalisen median suosion kasvu sekä journalismin muutos ovat

muokanneet mediajulkisuuden ja sananvapauden kenttää – ja samalla vihapuheesta on alettu puhua entistä enemmän. Maahanmuutto on kasvanut ja tullut osaksi yhä useamman ihmisen arkipäivää. Silti ei ole täysin selvää, miksi juuri maahanmuutto herättää mielipiteitä ja tunteita; miksi se on asia, johon on helppo ottaa kantaa ja josta yhä useammalla on mielipide.

Vihapuhetta on tutkittu kansainvälisesti oikeustieteellisessä tutkimuksessa sananvapauden, ihmisoikeuksien, vihatekojen ja järjestäytyneiden viharyhmien kautta. Esimerkiksi yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa on tarkasteltu vihapuheen leviämistä yliopistokampuksilla, vihapuheen leviämistä median kulutuksessa tai vihapuheen vaikutusta lapsiin ja nuoriin. Vihapuhetta on tutkittu myös retoriikan ja rasismien tutkimuksessa. Perinteisesti vihapuheen katsotaan olevan suunnitelmallista ja yllyttävän uhkaavaan toimintaan; toisaalta se voi olla myös ajattelematonta herjausta, joka tähtää lyhytkestoiseen loukkaamiseen. Koska suomalainen vihapuheen käsite ja sen määritelmä ei ole vielä vakiintunut, myös tutkimus aggressiivisesta puheesta on vasta alussa.

Vihapuhetta on ollut aina muodossa tai toisessa. Systemaattinen vihapuhe on liittynyt esimerkiksi politiikan tekoon tai propagandaan. Nykyaikainen vihapuhe, se miksi vihapuhe nykyään mielletään julkisessa keskustelussa, liittyy kuitenkin yhä enemmän verkkokeskusteluihin, verkkosivuihin ja netissä leviäviin puhetapoihin ja asenteisiin, jotka pulpahtelevat välillä pinnalle offline-todellisuuteen. Toisaalta verkkokeskustelijan motiiveja ei aina pysty päättelemään, ja joskus verkkosivu tai keskustelupalsta voi piilottaa ovelasti todelliset tarkoitusperänsä.

Tämän tutkimuksen mukaan vihapuhe ei ole yksiselitteisesti selitettävissä. Jotain suomalaisessa keskustelukulttuurissa kuitenkin tapahtui, koska valtakunnansyyttäjävirsto perusti vihapuhetyöryhmän, verkkopoliisi lähti keskustelufoorumille kysymään nettikansalaisten mielipidettä vihapuheesta, ja verkon rangaistavasta vihapuheesta laadittiin ohjeistus. Vihapuhe ei siis ole pelkkä muotisana, josta puhutaan paljon mediassa, tutkimuksessa ja politiikassa vain suvaitsevaisuustrendin takia, vaan todellisuudessa esiintyvä ilmiö, josta useat tahot ovat huolissaan ja jota monet joutuvat kohtaamaan arkielämässään.

Jonkin ilmaisun lokeroimisessa vihapuheeksi ei ole kyse pelkästään siitä, miten saa puhua vaan myös siitä, kuka saa puhua, kenestä ja mistä asiasta. Keskustelijat yhdistivät vihapuhekeskustelun moneen yhteiskunnalliseen epäkohtaan; toimimattomaan politiikkaan ja poliittiseen keskustelukulttuuriin, sananvapauteen, tunteiden ilmaisuun ja toisaalta järkiperäisen argumentaation syrjäyttävään tunnepitoiseen keskusteluun sekä kiellettyihin

aiheisiin. Kun jotain ilmaisua tai puhetapaa pidetään vihapuheena, on otettava huomioon, mistä jyrkkä ilmaisutapa johtuu ja mitä puhuja oikeastaan haluaa sanoa. Miksi hän ilmaisee asiansa tietyllä tavalla ja mihin laajempaan kontekstiin hänen puheensa liittyy?

Kun jokin puhe leimataan vihapuheeksi, se ikään kuin laitetaan ”Ö-mappiin” ja keskustelu tyrehtyy. Jos puhetapa ja argumentaatio ovat aggressiivisia tai voimakkaan kantaaottavia, ei puheen sisältöön paneuduta. Tulisi kuitenkin keskustella siitä, mikä johtaa vihapuhemaiseen ilmaisuun, mitä esimerkiksi poliittisten päätösten arvostelulla yritetään sanoa ja toisaalta mitä vihapuheesta voi seurata. Kaikenlaista kirjoittelua ei kuitenkaan voi puolustella vetoamalla sananvapauteen, sillä vapautteen sisältyy myös vastuu sanoista ja niiden seurauksista. Sanoilla ei saa riistää pois muiden oikeuksia, eikä sananvapaus ole vapautta sanoa mitä tahansa, tai vapautta vaientaa muut.

Ketjun keskustelijat olivat huolestuneita omista sananvapausoikeuksistaan ja laajemmin siitä, mitä heidän oikeuksilleen tapahtuu monikulttuurisen politiikan myötä. Keskustelijat ottivat laajemmin myös kantaa siihen, mihin maahanmuuttokritiikki perustuu ja mitä maahanmuuttokritiikissä kritisoidaan; mitkä asiat yhteiskunnassa ja lainsäädännössä ovat heidän mielestään pielessä ja mitkä asiat näin synnyttävät vihapuhetta. Vaikka Suomessa sana on globaalisti katsottuna vapainta maailmassa, julkisessa keskustelussa vaikuttaisi vielä olevan tabuja, joista pelätään puhua leimautumisen takia. Leimautumisen pelko, pelko syrjäytymisestä ja toisinajattelijaksi joutumisesta on yhä läsnä.

8.3. Mitä tapahtuu vihapuhekeskustelun jälkeen?

Toisaalta maahanmuuttokriitikoiden julkisuus, toisaalta myös keskustelupalstojen säännöt ovat muuttuneet 2000-luvun alun tilanteesta. Maahanmuuttopolitiikan avoin kritisointi omalla nimellä on nykyään sallitumpaa kuin ennen, mutta toisaalta keskustelupalstojen moderointi ja säännöt ovat kiristyneet. Maahanmuuttopolitiikkaa arvostelevaa keskustelua leimaa yhä pelko rasistin stigmasta. Maahanmuuttoskeptikot peräänkuuluttavat avointa keskustelua, mutta tarkoittaako avoin keskustelu pelkästään avointa *negatiivista* keskustelua? Haluavatko monikulttuurisen politiikan edistäjät ja kritisoijat aidosti kohdata toisensa?

Uusia dialogisia kohtaamisia maahanmuuttokeskusteluissa on kuitenkin jo syntynyt. Esimerkiksi Perussuomalaiset Nuoret pitivät keväällä 2013 tilaisuuden monikulttuurisuudesta

ja kutsuivat sinne myös maahanmuuttajataustaisia vaikuttajia, kuten Husein Muhammedin.¹⁴ Maahanmuuttajat ovat myös ottaneet vihapuhe-retoriikkaa ja stereotyyppittelyä haltuun. Tästä on esimerkkinä maahanmuuttajanuorten perustama Facebook-ryhmä Troll Pakolaiset, jossa maahanmuuttajat tekevät mustaa huumoria ja pilaa heihin liitetyistä rasisista stereotyyppioista, syrjinnästä ja vihapuheesta.¹⁵ Lisäksi Yle Puheella aloitti keväällä 2013 iranilaistaustaisen Ali Jahangirin ja Somaliassa syntyneen Mohamed Abdirahim Husseinin keskusteluohjelma Ali ja Husu, jossa ”tarkastellaan suomalaista yhteiskuntaa ja ilmiöitä maahanmuuttajien näkökulmasta”.¹⁶

Yksi ratkaisu vihapuheen suitsemiseen voisi olla keskusteluilmapiirin muuttuminen avoimemmaksi ja keskustelevammaksi, jotta vihapuhe sekä rasismi voidaan tunnistaa ja ylilyönnit tuomita. Toisaalta vihapuheilmiön esillä pitäminen voi vain lietsoa vihapuhetta entisestään ja vahvistaa kärjistettyjä ilmaisuja.

Jatkossa tulisi tutkia enemmän sitä, mistä vihapuhe johtuu ja mistä kriitikoiden retoriikka syntyy. Miksi puhe kärjistyy erityisesti verkossa ja miksi juuri maahanmuuttoaiheet kirvoittavat vihapuhetta ja uhkailuja? Toisaalta sanotaan, että puhe on vain puhetta, mutta puheella on aina seurauksia kohteelle. Puhekin voi muuttua yllytykseksi ja yllytys teoiksi.

Maahanmuuttokeskustelun ja rasismien tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että maahanmuuttajat itse eivät pääse mukaan mediajulkisuuteen ja heitä koskeviin keskusteluihin. Uuden maahanmuuttajasukupolven myötä tilanne on toisaalta muuttunut ja on syntynyt enemmän yrityksiä dialogin syntymiseksi. Samalla tavalla vihapuhekeskusteluun tulisi ottaa mukaan myös vihapuheen kohteet, ja kysyä heidän käsityksiään ja kokemuksiaan syrjivän ja leimaavan puheen vaikutuksista.

Ihanteellisinta olisi, jos syntyisi aitoa keskustelua ja kohtaamista, sen sijaan että vastakkaisia näkemyksiä edustavat eriytyisivät niin verkossa kuin valtajulkisuudessaakin, ja että syntyisi aito halu kuunnella toista osapuolta vain omien näkemysten yksinomaisen esittämisen sijaan. Maahanmuuttajapolitiikan arvostelijoilla ja maahanmuuttajilla saattaa olla samantapaisia epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia yhteiskunnasta, mikä voisi yhdistää heitä. Tulisi muistaa, ettei kukaan omista lopullista totuutta maahanmuutto- ja monikulttuurisuuspolitiikan seurauksista eikä voi julistaa itseään totuuden torveksi. Keskustelu ei saisi jumittua

¹⁴ Perussuomalaisten Nuorten verkkosivu 1.3.2013. Monikulttuurisuuden kasvot -seminaari ja paneelikeskustelu.

¹⁵ Helsingin Sanomat 17.2.2013: Kaverusten pilkkasivusta tuli netti-ilmiö.

¹⁶ Yleisradio Puhe: Ali ja Husu.

molemminpuoliseen syyttelyyn ja kiistelyyn siitä, kuka on väärässä, kuka oikeassa tai kuka on rationaalinen, kuka tunteellinen. Sen sijaan että pohdittaisiin sitä, mikä kaikki ei ole vihapuhetta tai rasismia, tulisi kuunnella vihapuheen ja rasismin uhreiksi joutuneiden kokemuksia ja käsityksiä haitallisesta ja loukkaavasta puheesta.

Lähteet

Aineisto

Hommaforum: Avoin kutsu Hommafoorumin jäsenille keskustelemaan vihapuheesta.

<http://hommaforum.org/index.php/topic,54302.0.html> Viitattu 22.10.2012.

Teokset ja artikkelit

Ahmed, Sara (2003): Pelon politiikka. Suom. Laura Huttunen. Sivut 189-213 teoksessa Lehtonen, Mikko & Löytty, Olli (toim.): Eriaisuus. Gummerus Kirjapaino. Jyväskylä.

Ahmed, Sara (2004): The Cultural Politics of Emotion. Routledge.

Alasuutari, Pertti (2011): Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino, Tampere.

Aula, Pekka, Matikainen, Janne & Villi, Mikko (2008): Verkko yhteiskunnallisena tilana. Sivut 9-23 teoksessa Aula, Pekka & Matikainen, Janne & Villi, Mikko (toim.): Verkkoviestintäkirja. Palmenia, Helsinki University Press.

Baker, C. Edwin (2009): Autonomy and Hate Speech. Sivut 139-158 teoksessa Hare, Ivan & Weinstein, James (toim.): Extreme Speech and Democracy. Oxford University Press.

Barnes, Susan B. (2003): Computer-mediated communication: Human-to-Human Communication Across the Internet. Boston: Allyn and Bacon.

Bleich, Erik (2011): The Freedom to be Racist? How the United States and Europe Struggle to Preserve Freedom and Combat Racism. Oxford University Press, New York.

Cortese, Anthony (2006): Opposing Hate Speech. Praeger Publishers, Westport, Connecticut, London.

Cornils, Karin: Internetissä tehtyjen rikosten paikallistaminen. Sivut 705-716, Lakimies 5/1999.

Cottle, Simon (2000): Introduction: Media Research and Ethnic Minorities. Sivut 1-31 teoksessa Cottle, Simon (toim.): Ethnic Minorities and the Media: Chancing Cultural Boundaries. Open University Press, Buckingham.

Daniels, Jessie (2009): Cloaked Websites: Propaganda, Cyber-racism and Epistemology in the Digital Era. Artikkelin DOI: 10.1177/1461444809105345. Sivut 659-683 teoksessa *New Media Society* 2009 11: 659. SAGE Publications.

Delgado, Richard (2006): Foreword: Several Things We Know about Hate Speech... and Several Misconceptions. Sivut ix-xv teoksessa Cortese, Anthony: *Opposing Hate Speech*. Praeger Publishers, Westport, Connecticut, London.

Donath, Judith S. (1999): Identity and Deception in Virtual Community. Sivut 29-60 teoksessa Kollock, Peter & Smith, Marc (toim.): *Communities in Cyberspace*. Routledge.

Eide, Elisabeth & Nikunen, Kaarina (toim.) (2011): *Media in Motion. Cultural Complexity and Migration in the Nordic Region*. Research in Migration and Ethnic Relations Series. Ashgate Publishing Limited, Surrey, Great Britain.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998): *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.

Fish, Stanley (1994): *There's No Such Thing as Free Speech, and it's a Good Thing, too*. Oxford University Press, New York.

Haara, Paula (2012): Poliittinen maahanmuuttokeskustelu Helsingin Sanomien verkkokeskusteluissa. Sivut 52-87 teoksessa Maasilta, Mari (toim.): *Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit*. Tampereen yliopistopaino, Tampere.

Haavisto, Ilkka & Kiljunen, Pentti (2011): *Maailman paras maa*. EVAn kansallinen arvo- ja asennetutkimus. Elinkeinoelämän Valtuuskunta. Unigrafia Oy, Helsinki 2011.

<http://www.eva.fi/wp-content/uploads/2011/03/Maailman-paras-maa.pdf>. Viitattu 10.4.2013.

Hannula, Ilari & Neuvonen Riku: Internetin keskustelupalstan ylläpitäjän vastuu rasistisesta aineistosta. Sivut 527–548 julkaisussa *Lakimies* 3/2011.

Hannula, Milla (2011): *Maassa maan tavalla: Maahanmuuttokritiikin lyhyt historia*. Otava, Helsinki.

Horsti, Karina (2005): *Vierauden rajat: Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Tampere.

- Horsti, Karina (2012): Uncivil Social Media in the Civil Society Narrative, Conference Proceedings, International Communication Association, Phoenix, USA. May 24-28.
- Horsti, Karina & Nikunen, Kaarina (2012): The Ethics of Hospitality in Changing Journalism: The Response to the Rise of the Anti-Immigration Movement in Finnish Media Publicity. *European Journal of Cultural Studies*.
- Huttunen, Laura (2009): Mikä ihmeen maahanmuuttaja? Sivut 117-123 teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.): En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto, Tampere.
- Hänninen Jera & Hänninen Jyri (2010): Tuhansien aatteiden maa: Ääriajattelu nyky-Suomessa. WSOY Helsinki.
- Häyhtiö, Tapio & Rinne, Jarmo: Yksilöiden valvovat silmät: Paljastamisen politiikka tietokonevälitteisessä viestinnässä. *Tiedotustutkimus* 31(2008): 5, sivut 100-118.
- Jaakkola, Magdalena (2009): Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asennemuutokset 1987-2007. Helsingin kaupungin tietokeskus, Helsinki.
http://www.hel2.fi/Tietokeskus/julkaisut/pdf/09_02_19_Tutkimus_Jaakkola.pdf. Viitattu 14.11.2012.
- Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa & Heinlahti, Kaisa (2006): Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia. Gaudeamus, Tampere.
- Kanniainen, Antti (2010): Kansanedustajien mielipiteitä maahanmuutosta uhkana ja mahdollisuutena. Siirtolaisinstituutti, Turku.
- Kantola, Anu (2011): Notkean journalismin nousu. Sivut 115-142 teoksessa Kantola, Anu (toim.): Hetken hallitsijat: Julkinen elämä notkeassa yhteiskunnassa. Gaudeamus, Helsinki.
- Kendall, Lori (2011): Community and the Internet. Sivut 309-323 teoksessa Consalvo Mia & Ess Charles: *The Handbook of Internet Studies*, Blackwell Publishing Ltd.
- Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (2009): Johdanto: Suomalainen maahanmuuttokeskustelu tienhaarassa. Sivut 7-25 teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.): En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto, Tampere.

Keskinen, Suvi (2009): Pelkkiä ongelmia? Maahanmuutto poliittisen keskustelun kohteena. Sivut 33-47 teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.): En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto, Tampere.

Keskinen, Suvi (2011): Borders of the Finnish Nation. Media, Politics and Rape by 'Foreign' Perpetrators. Sivut 107-124 teoksessa Eide, Elisabeth & Nikunen, Kaarina (toim.): Media in Motion. Cultural Complexities and Migration in the Nordic Region. Ashgate, Farnham.

Korhonen, Johanna (2012): Kymmenen polkua populismiin - kuinka vaikenevasta Suomesta tuli äänekkään populismin pelikenttä. Counterpoint. http://counterpoint.uk.com/wp-content/uploads/2013/02/507_CP_RRadical_Finnish_web.pdf. Viitattu 08.04.2013.

Korpiola, Lilly & Nikkanen, Hanna (2012): Vuosi Internetissä. Sivut 119-139 teoksessa Korpiola, Lilly & Nikkanen, Hanna: Arabikevät. Avain kustannus. Hansaprint Vantaa.

Kortteinen, Juhani (1996): Sananvapaus ihmisoikeutena. Sivut 32-88 teoksessa Nordenstreng, Kaarle (toim.): Sananvapaus. WSOY, Juva.

Kuronen, Timo (1996): Tietoverkot ja sananvapaus. Sivut 243-269 teoksessa Nordenstreng, Kaarle (toim.): Sananvapaus. WSOY, Juva.

Kuutti, Heikki: Vihapuhe ja uhkailu mediassa. Sivut 12-13 julkaisussa Haaste 1/2012.

Back, Les (2002): Aryans Reading Adorno: Cyber-culture and Twenty-first Century Racism. Sivut 628-651 teoksessa Ethnic and Racial Studies, Vol. 25:4. Routledge and Kegan Paul.

Maasilta, Mari (2012): Johdanto. Sivut 7-23 teoksessa Maasilta, Mari (toim.): Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit. Tampereen yliopistopaino, Tampere.

Maasilta, Mari (2012): Perinteinen ja sosiaalinen media ruokkivat toinen toisiaan. Sivut 23-52 teoksessa Maasilta, Mari (toim.): Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit. Tampereen yliopistopaino, Tampere.

Manninen, Sami (1996): Hallitusmuodon uusi sananvapaussäännös. Sivut 17-31 teoksessa Nordenstreng Kaarle (toim.): Sananvapaus. WSOY, Juva.

Matikainen, Janne (2008): Vuorovaikutus ja sosiaalisuus verkossa. Sivut 177-195 teoksessa (toim.): Aula, Pekka & Matikainen, Janne & Villi, Mikko (toim.): Verkkoviestintäkirja. Palmenia, Helsinki University Press.

Matikainen, Janne (2009): Sosiaalisen ja perinteisen median rajalla. Viestinnän tutkimuskeskus CRC, Helsingin yliopisto; Helsingin Sanomain säätiö. Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 3/2009.

Miles, Robert (1994): Rasismi. Suomentaneet Antero Tiusanen ja Juha Koivisto. Vastapaino, Tampere. Alkuperäinen teos Racism ilmestynyt 1989, Routledge.

Mill, John Stuart (1982): Vapaudesta. Alkuteos "On Liberty" ilmestynyt 1859. Englanninkielisen alkuteoksen "On Liberty" kansanpainoksesta suomentanut Niilo Liakka [1891], kieliasun tarkistanut ja osittain ajanmukaistanut Reima A. Luoto. Otava, Helsinki.

Muhammed, Husein (2010): Halla-aholla ei ole realistisia ratkaisuja. Sivut 131-154 teoksessa Hytönen, Ville (toim.): Mitä Jussi Halla-aho tarkoittaa? Savukeidas Kustannus.

Mäntylä, Jorma (2007): Totuus markkinoilla. Liberalistinen lehdistöteoria ja John Stuart Mill. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos. Tampere.

Neuvonen, Riku (2005): Sananvapaus, joukkoviestintä ja sääntely. Talentum, Lakimiesliiton kustannus, Helsinki.

Niemi, Jenni & Sahramäki, Iina (2012): Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa 2011. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 104. Poliisiammattikorkeakoulu, Tampere. Viitattu 22.1.2013.

[http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/99989817AF566D6EC2257AD00037641B/\\$file/Raportteia104_web.pdf](http://www.poliisiammattikorkeakoulu.fi/poliisi/poliisioppilaitos/home.nsf/files/99989817AF566D6EC2257AD00037641B/$file/Raportteia104_web.pdf)

Nikunen, Kaarina: Rakastamisen vaikeudesta: Internet, maahanmuuttokeskustelu ja tunteet. Sivut 7-26 julkaisussa Media ja viestintä 33 (2010): 4.

Nikunen, Kaarina (2011): Enemmän vähemmällä: laman ja teknologisen murroksen vaikutukset suomalaisissa toimituksissa 2009-2010. Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto. Tampere.

Nordenstreng, Kaarle (1996): Katsomosta areenalle. Kansalaisen paluu sananvapauden haltijaksi. Sivut 272-288 teoksessa Nordenstreng, Kaarle (toim.): Sananvapaus. WSOY, Juva.

Pekkinen, Anna-Maria (2005a): Mustavalkoisia puheenvuoroja – rasismi internetin keskustelupalstoilla. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos.

Pekkinen, Anna-Maria (2005b): Vierasvihaa verkossa – internetin rasismiaineistojen jatkoseuranta. Sivut 55-95 teoksessa Raittila, Pentti (toim.): Etnisyyttä, rasismia ja dialogia sanomalehdissä ja Internetissä. Tampereen yliopiston julkaisuja. Cityoffset Oy, Tampere.

Pohjola, Mike (2010): Epäloogisuuksien leikkipuisto. Sivut 25-54 teoksessa Hytönen, Ville (toim.): Mitä Jussi Halla-aho tarkoittaa? Savukeidas Kustannus.

Post, Robert (2009): Hate Speech. Sivut 123-139 teoksessa Hare, Ivan & Weinstein, James (toim.): Extreme Speech and Democracy. Oxford University Press.

Puuronen, Vesa (2011): Rasistinen Suomi. Gaudeamus Helsinki.

Pöyhtäri, Reeta & Haara, Paula (2013): Aggressiivinen verkkokeskustelu ja sananvapaus. Powerpoint-esitys Aggressiivinen keskustelukulttuuri sananvapautta kaventamassa? - tutkimusprojektin väliseminaarissa 14.2.2013.

Raittila, Pentti (2004): Venäläiset ja virolaiset suomalaisten Toisina. Tapaustutkimuksia ja analyysimenetelmien kehittelyä. Tampere University Press, Tampere.

Raittila, Pentti (2009): Journalismin maahanmuuttokeskustelu: hymistelyä, kriittisyyttä vai rasismin tukemista? Sivut 67-77 teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.): En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto, Tampere.

Rastas, Anna (2005): Rasismi - oppeja, asenteita, toimintaa ja seurauksia. Sivut 69-116 teoksessa Rastas, Anna, Huttunen, Laura & Löytty, Olli (toim.): Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Vastapaino, Tampere.

Rastas, Anna (2009): Rasismin kiistäminen suomalaisessa maahanmuuttokeskustelussa. Sivut 47-67 teoksessa Keskinen, Suvi, Rastas, Anna & Tuori, Salla (toim.) En ole rasisti, mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä. Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto, Tampere.

Reunanen, Esa & Harju, Auli (2012): Media iholla. Poliitiikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana. Tampereen Yliopistopaino Oy. Tampere.

Rinne, Jarmo: Vihapuhe verkkoilmionä. Sivut 9-10 julkaisussa Haaste 1/2012.

- Sirkkunen, Esa (2008): Vertaismedia haastaa perinteisen joukkoviestinnän. Sivut 137-159 teoksessa Aula, Pekka, Matikainen, Janne & Villi, Mikko (toim.): Verkkoviestintäkirja. Palmenia, Helsinki University Press.
- Spears, Russell & Lea, Martin (1992): Social Influence and the Influence of the "Social" in Computer-mediated Communication. Sivut 30-66 teoksessa Lea, Martin (toim.): Contexts of Computer-mediated Communication. Harvester Wheatsheaf.
- Stromer-Galley, Jennifer & Wichowski, Alexis (2011): Political Discussion Online. Sivut 168-183 teoksessa Consalvo Mia & Ess Charles (toim.): The Handbook of Internet Studies. Blackwell Publishing Ltd.
- Suominen, Jaakko (2009): Kaiken maailman tieto? Internet tietämisen kohteena, lähteenä ja välineenä. Sivut 116-157 teoksessa Saarikoski Petri, Suominen Jaakko, Turtiainen Riikka, Östman Sari: Funetista Facebookiin – Internetin kulttuurihistoria. Gaudeamus. Helsinki.
- Takala, Jukka-Pekka: Vihapuheen ja viharikosten ehkäisy. Sivut 34-35 julkaisussa Haaste 1/2012.
- Tiilikka, Päivi. Sananvapaus ja yksilön suoja. Lehtiartikkelin aiheuttaman kärsimyksen korvaaminen. WSOY 2007.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009): Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.
- Turtiainen, Riikka: Tunne netissä (2009). Sivut 193-234 teoksessa Saarikoski Petri, Suominen Jaakko, Turtiainen Riikka, Östman Sari: Funetista Facebookiin – Internetin kulttuurihistoria. Gaudeamus. Helsinki.
- Vehmas, Susanna (2012): Maahanmuuttokirjoittelu sanomalehdissä. Sivut 116-136 teoksessa Maasilta, Mari (toim.) Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit. Tampereen yliopistopaino. Tampere.
- Vertovec, Steven & Wessendorf, Susanne (2010): Introduction: Assessing the Backlash against Multiculturalism in Europe. Sivut 1-32 teoksessa Vertovec, Steven & Wessendorf, Susanne (toim.): The Multiculturalism Backlash. European Discourses, Policies and Practices. Routledge, London/New York.
- Väisänen, Sini (2011): Nuvien Suomi. Maahanmuuttajien käsityksiä maahanmuutosta ja suomalaisuudesta. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston sosiologian laitos.

Vänni, Leena (2009): Yhteisöllisyyden ilmeneminen verkkokeskustelussa. Tarkastelussa yhteiskuntakriittisen keskustelufoorumin sanasto. Pro gradu –tutkielma. Viestintätieteiden laitos, Vaasan yliopisto.

Lait ja ohjeistukset

Unescon yleiskokous 1995: Declaration of principles on tolerance.

http://www.unesco.org/webworld/peace_library/UNESCO/HRIGHTS/124-129.HTM Viitattu 10.03.2013.

YK:n Human Rights -verkkosivu, Ihmisoikeuksien julistus suomeksi.

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin> Viitattu 27.11.2012.

Finlex 8/1976 kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sekä siihen liittyvän valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta.

<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1976/19760008> Viitattu 27.11.2012.

Rangaistavan vihapuheen levittäminen Internetissä. Rangaistavan vihapuheen määrittäminen ja rikosoikeudellisen vastuun kohdentuminen erilaisiin Internetissä toimiviin toimijoihin.

Työryhmän raportti 21.12.2012. Dnro 17/34/11. Valtakunnansyyttäjävirsto.

[http://www.poliisi.fi/poliisi/helsinki/home.nsf/files/46428FC143119DE7C2257AEF00421F53/\\$file/17-34-11%20ty%C3%B6ryhm%C3%A4raportti%20finaali.pdf](http://www.poliisi.fi/poliisi/helsinki/home.nsf/files/46428FC143119DE7C2257AEF00421F53/$file/17-34-11%20ty%C3%B6ryhm%C3%A4raportti%20finaali.pdf) Viitattu 22.1.2013.

Rikoslaki: Kiihottaminen kansanryhmää vastaan 10§, 10 a§ törkeä kiihottaminen kansanryhmää vastaan. 13.5.2011/511.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search\[type\]=pika&search\[pika\]=kiihottaminen%20kansanryhm%C3%A4%C3%A4%20vastaan#L11](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001?search[type]=pika&search[pika]=kiihottaminen%20kansanryhm%C3%A4%C3%A4%20vastaan#L11) Viitattu 10.10.2012.

Finlex: Suomen perustuslaki, 12.pykälä: Sananvapaus ja julkisuus.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> Viitattu 29.11.2012.

Uuden Suomen keskusteluohje. <http://www.uusisuomi.fi/mielipide/osallistumisohjeet> Viitattu 10.10.2012.

Julkisen Sanan Neuvosto: Journalistin ohjeet. Hyväksytty 5.9.2011.

http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/ Viitattu 10.10.2012.

Julkisen Sanan Neuvosto: Lausuma verkkojulkaisusta. 16.5.2007.

<http://www.jsn.fi/lausumat/lausuma-verkkojulkaisusta/> Viitattu 10.10.2012.

Etnisten suhteiden neuvottelukunta: Vastuullisen maahanmuuttokeskustelun teesit 3.5.2012.

[http://www.intermin.fi/download/33488_ETNO - teesit 3 5 12.pdf](http://www.intermin.fi/download/33488_ETNO_-_teesit_3_5_12.pdf) Viitattu 10.10.2012.

Suomen Internet-opas: Netiketti. <http://www.internetopas.com/netiketti/> Viitattu 10.10.2012.

Uutiset ja lehtijutut

Yleisradio Uutiset 23.7.2011: Epäilty on äärioikeistolainen uskonkiihkoilija.

http://yle.fi/uutiset/epailty_on_aarioikeistolainen_uskonkiihkoilija/5395682 Viitattu 10.4.2013.

Mehtonen, Jenni: Äärioikeisto suurennuslasin alle myös Suomessa. Yleisradio 24.7.2011.

http://yle.fi/uutiset/aarioikeisto_suurennuslasin_alle_myos_suomessa/2743918 Viitattu 10.4.2013.

Toivonen, Terhi: Pika-aikataululla tasa-arvoisen avioliittolain aloite käsittelyssä jo keväällä.

Yleisradio Uutiset 19.3.2013. http://yle.fi/uutiset/pika-aikataululla_tasa-arvoisen_avioliittolain_aloite_kasittelyssa_jo_kevaalla/6544891 Viitattu 11.4.2013.

Harju, Jukka: Internet-kirjoittelu vie tamperelaismiehen vankilaan. Helsingin Sanomat

30.5.2008. <http://www.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Internet-kirjoittelu+vie+tamperelaismiehen+vankilaan/1135236788703> Viitattu 24.10.2012.

Yleisradio Kymenlaakso 11.8.2010: Poliisi selvittää Facebook-kirjoittelua.

http://yle.fi/uutiset/poliisi_selvittaa_facebook-kirjoittelua/6163553 Viitattu 30.10.2012.

Heikkilä, Riikka 27.7.2012: Rasistinen nettikirjoittelu koettelee poliisin voimavaroja. Yleisradio Pohjois-Karjala.

http://yle.fi/uutiset/rasistinen_netikirjoittelu_koettelee_poliisin_voimavaroja/6230673 Viitattu 30.10.2012.

Kurki-Suonio, Ossi: Norjan joukkomurha: Hommafoorumi lyötiin kiinni. Uusi Suomi 24.7.2011.

<http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/114151-norjan-joukkomurha-hommaforum-lyotiin-kiinni>

Viitattu 11.04.2013.

Helsingin Sanomat 17.2.2013: Kaverusten pilkkasivusta tuli netti-ilmiö.

<http://www.hs.fi/paivanlehti/kotimaa/Kaverusten+pilkkasivusta+tuli+netti-ilmi%C3%B6/a1360987763052> Viitattu 10.03.2013.

Vihavainen, Suvi & Vähäsarja, Irina: Salatulla verkkopalstalla puhetta iskusta eduskuntaan. Helsingin Sanomat 29.8.2012.

<http://www.hs.fi/kotimaa/Salatulla+verkkopalstalla+puheita+iskusta+eduskuntaan/a1346120521025> Viitattu 05.04.2013.

Nieminen, Tommi: Näin suljetaan suut. Helsingin Sanomat 10.3.2013.

<http://www.hs.fi/paivanlehti/sunnuntai/N%C3%A4in+suljetaan+suut/a1362806658521>

Viitattu 09.04.2013.

Muut verkkolähteet

Euroopan Komitea: Fact sheet 4. Hate speech. Julkaistu Euroopan komitean sivuilla 31.7.2009.

<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1477721> Viitattu 10.10.2012.

Freedom Housen Freedom of the Press-raportti.

<http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/Global%20and%20Regional%20Press%20Freedom%20Rankings.pdf> Viitattu 10.4.2013.

Nielsen, Jakob: Participation Inequality: Encouraging More Users to Contribute. Alertbox: Current Issues in Web Usability 2006.

http://www.useit.com/alertbox/participation_inequality.html Viitattu 10.10.2012.

Yleisradion Suoran Linjan nettisivut. http://yle.fi/uutiset/nain_osallistut_lahetykseen_-_ota_yhteytta_suoraan_linjaan/5853443 Viitattu 11.4.2013.

Nettipoliisin sivut <http://www.poliisi.fi/nettipoliisi> Viitattu 14.4.2013.

Nettipoliisin verkkosivut, osio Internetiin liittyviä rikoksia ja ohjeita niiden hoitamiseen: Viharikokset.

<http://www.poliisi.fi/poliisi/helsinki/home.nsf/pages/4E3499DAAB40F1F8C2257A7E0034696A?opendocument> Viitattu 14.4.2013.

Poliisit sosiaalisessa mediassa. <http://www.poliisi.fi/virtuaalinenlahipoliisi> Viitattu 30.10.2012.

Alexa.comin tilastot Hommaforumista. <http://www.alex.com/siteinfo/hommaforum.org>

Viitattu 31.10.2012.

Homman nimi.

http://cms.hommaforum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=4&Itemid=10

Viitattu 29.11.2012.

Hommaforum FAQ:

<http://hommaforum.org/index.php/topic,101.msg494/topicseen.html#msg494>

Viitattu 29.11.2012.

Homman nimi: Hommaforum.

http://cms.hommaforum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=55&Itemid=2

[6](#) Viitattu 08.03.2013.

Homman aikajana.

[http://cms.hommaforum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=237&Itemid=](http://cms.hommaforum.org/index.php?option=com_content&view=article&id=237&Itemid=53)

[53](#) Viitattu 29.11.2012.

Tilastokeskus 29.4.2011: Perussuomalaiset vaalien suurvoittaja, Kokoomus nousi suurimmaksi puolueeksi eduskuntavaaleissa 2011. http://tilastokeskus.fi/til/evaa/2011/evaa_2011_2011-04-29_tie_001_fi.html Viitattu 10.4.2013.

Perussuomalaisten Nuorten verkkosivu, tapahtumat-osio 1.3.2013. Monikulttuurisuuden kasvot -seminaari ja paneelikeskustelu. <http://www.ps-nuoret.fi/events/monikulttuurisuuden-kasvot-seminaari-ja-paneelikeskustelu> Viitattu 10.4.2013.

Yleisradion Puhe, Ali ja Husu -ohjelman verkkosivut

http://yle.fi/puhe/ohjelmat/ali_ja_husu/ Viitattu 10.4.2013.

Luentomateriaalit

Helsingin yliopisto ja Avoin yliopisto: Viha ja valta – ääri-ilmiöitä nyky-yhteiskunnassa -kurssi, kesä 2012. Vastuopettaja Salli Hakala. Luento 31.5.2012 Janne Matikainen: Verkko vihan välineenä ja paikkana, sekä luento 5.6.2012: Atte Oksanen: Virtuaaliset vihayhteisöt tänään.